

Teismams skirta analizė

Tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą

*EASO Professional Development Series
for members of courts and tribunals*

2019

EUAA profesinio tobulėjimo medžiaga parengta bendradarbiaujant su bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų darbuotojais. Šią medžiagą, be kita ko, sudaro šie leidiniai:

- Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) 15 straipsnio c punktas (2014 m.);
- Bendrosios kompetencijos ir specializuotiems teismams skirtas įvadas į bendrą Europos prieglobsčio sistemą (2016 m.);
- Įrodymų ir patikimumo vertinimas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą (2018 m.);
- Prieglobsčio procedūros ir negrąžinimo principas (2018 m.);
- Kilmės šalies informacija (2018 m.);
- Tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą (2019 m.);
- Tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimas (Priėmimo sąlygų direktyva 2013/33/ES) (2020 m.);
- Pabėgėlio arba papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimas. Priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų direktyvos (2011/95/ES) 12 ir 17 straipsniai (2020 m., antras leidimas);
- Pažeidžiamumas, susijęs su tarptautinės apsaugos prašymais (2021 m.);
- Tarptautinės apsaugos galiojimo nutraukimas (2021 m. antras leidimas);
- Reikalavimai, taikomi priskyrimui prie tarptautinę apsaugą galinčių gauti asmenų (2022 m. antras leidimas).

Profesinio tobulėjimo seriją sudaro teismams skirtos analizės, teisėjų mokymo rekomendacinės pastabos ir teismų praktikos kiekviena nagrinėta tema rinkiniai, taip pat teisminės praktikos vadovas kilmės šalies informacijos klausimais bei su juo pateikiamas teismų praktikos rinkinys. Visa medžiaga parengta anglų kalba. Daugiau informacijos apie leidinius ir jų versijas įvairiomis kalbomis, žr. svetainę <https://euaa.europa.eu/asylum-knowledge/courts-and-tribunals>.

Teismams skirta analizė

Tarptautinės apsaugos
prašytojų sulaikymas
taikant bendrą Europos
prieglobsčio sistemą

***EASO profesinio tobulėjimo leidinių serija
bendrosios kompetencijos ir specializuotų
teismų nariams***

Šio vertimo kokybės nepatikrino kompetentingos nacionalinės institucijos. Jei manote, kad vertimas neatitinka nacionalinio lygmens terminologijos, prašom kreiptis į EUAA.

Rankraštis parengtas 2019 m. sausio mėn.

Nei Europos prieglobsčio paramos biuras (EASO), nei joks EASO vardu veikiantis asmuo nėra atsakingas už toliau pateikiamos informacijos naudojimą.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2019

Print ISBN 978-92-9487-128-2 doi:10.2847/122835 BZ-04-18-656-LT-C
PDF ISBN 978-92-9487-129-9 doi:10.2847/583254 BZ-04-18-656-LT-N

Viršelio paveikslas: © baldyrgan/Shutterstock.com

© Europos prieglobsčio paramos biuras, 2019

Leidžiama atgaminti nurodžius šaltinį.

Naudoti ar atgaminti nuotraukas ir kitą medžiagą, kurių autorių teisės nepriklauso EASO, galima tik gavus autorių teisių turėtojų leidimą.

Atsakomybės apribojimas

Europos prieglobsčio paramos biuras

Europos prieglobsčio paramos biuras (EASO) yra Europos Sąjungos agentūra, atliekanti svarbų vaidmenį praktiškai įgyvendinant bendrą Europos prieglobsčio sistemą (BEPS). Jis buvo įsteigtas siekiant sustiprinti praktinį bendradarbiavimą prieglobsčio klausimais ir padėti valstybėms narėms vykdyti savo Europos lygmens ir tarptautinius įsipareigojimus suteikti apsaugą žmonėms, kuriems ji yra būtina.

EASO steigimo reglamento¹ 6 straipsnyje nurodyta, kad agentūra rengia ir plėtoja mokymus, skirtus valstybių narių teismų nariams. Šiuo tikslu EASO naudojasi akademinę įstaigų ir kitų susijusių organizacijų kompetencija ir atsizvelgia į jau toje srityje vykdomą Sąjungos bendradarbiavimą, visapusiškai laikantis nacionalinių teismų nepriklausomumo principo.

¹ 2010 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 439/2010 dėl Europos prieglobsčio paramos biuro įsteigimo (OL L 132, 2010 5 29, p. 11–28).

Autoriai

Tekstą parengė darbo grupė, kurią sudarė teisėjai **Aikaterini Koutsopoulou** (Graikija, darbo grupės koordinatore) ir **Julian Phillips** (Jungtinė Karalystė, darbo grupės koordinatorius), **Judith Putzer** (Austrija), **Dobroslav Rukov** (Bulgarija), **Marie-Cécile Moulin-Zys** (Prancūzija), **Ulrich Drews** (Vokietija), **Jure Likar** (Slovėnija), teisėjo padėjėja teisės klausimais **Lenka Horáková** (Čekija) bei teisės specialistas **Samuel Boutruch** (Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras, UNHCR).

Šiuo tikslu EASO juos pakvietė pagal C priede nustatytą metodiką, p. 70. Darbo grupės nariai buvo pasitelkiami pagal sistemą, dėl kurios susitarė EASO ir EASO bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų tinklo nariai. Pati darbo grupė 2018 m. kovo, balandžio, birželio ir spalio mėn. keturis kartus posėdžiavo Maltoje. Pastabų dėl diskusijų dokumento projekto pateikė EASO bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų tinklo nariai, t. y. teisėjai **Ildiko Figula** (Vengrija), **Ana Celeste Carvalho** (Portugalija) ir **Bostjan Zalar** (Slovėnija). Pastabų taip pat pateikė EASO konsultacinio forumo nariai, t. y. Prieglobsčio departamentas, Danijos pabėgėlių reikalų taryba, Nyderlandų centrinė prieglobsčio prašytojų priėmimo institucija, Europos pabėgėlių ir tremtinių taryba, ES pagrindinių teisių agentūra, Vengrijos Helsinkio komitetas, Lenkijos vidaus reikalų ir administravimo ministerija ir asociacija „SPReNe“. Pagal EASO steigimo reglamentą Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių reikalų komisaras buvo pakviestas pateikti pastabų dėl teismams skirtos analizės projekto ir tinkamai tai padarė.

Pastabų dėl šio projekto pagal savo asmeninę kompetenciją taip pat pateikė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) **teisėjas Lars Bay Larsen**, **teisėjas Irmantas Jarukaitis** ir **Yann Laurans**. Rengdama šį dokumentą darbo grupė taip pat naudojos Europos teisės instituto leidiniu *Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants and the Rule of Law: Checklists and European Standards*².

Ši teismams skirta analizė bus atnaujinama pagal C priedo 70 p. nustatytą metodiką.

² Europos teisės institutas, *Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants and the Rule of Law: Checklists and European Standards*, 2017.

Turinys

Ižanga	9
Pagrindiniai klausimai	10
1. Sulaikymas. Šios teismams skirtos analizės teisinio pagrindo apžvalga	11
1.1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija	11
1.2. Europos žmogaus teisių konvencija	13
1.3. Priėmimo sąlygų direktyva (nauja redakcija)	14
1.4. Reglamentas „Dublinas III“	14
1.5. Grąžinimo direktyva	15
1.6. Prieglobsčio procedūrų direktyva (nauja redakcija)	15
1.7. Pabėgėlių konvencija	15
1.8. Kiti svarbūs šaltiniai	16
2. Kas vadinamas tarptautinės apsaugos prašytoju?	17
2.1. Tapimas tarptautinės apsaugos prašytoju	17
2.2. Nustojimas būti tarptautinės apsaugos prašytoju	21
3. Ką reikia sulaikymas taikant BEPS ir kaip jis susijęs su kitais laisvės apribojimais? ...	22
4. Sulaikymo pagrindai: kokiais atvejais tarptautinės apsaugos prašytojai gali būti sulaikyti?	24
5. Tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymui alternatyvios priemonės	31
5.1. Teisės nuostatos	31
5.2. Sulaikymui alternatyvios priemonės. Bendrieji principai	32
5.3. Sulaikymui alternatyvios priemonės – išvardytos priemonės	33
6. Sulaikymo trukmė	37
6.1. Sulaikymo trukmė	37
6.2. Sulaikymo trukmė pagal PSD (nauja redakcija) atsižvelgiant į atskirus sulaikymo pagrindus	38
6.3. Sulaikymo pratęsimas	39
6.4. Sulaikymo trukmė pagal reglamentą „Dublinas III“	39
7. Kitos sulaikytiems tarptautinės apsaugos prašytojams teikiamos garantijos	42
7.1. Deramo kruopštumo reikalavimas	42
7.2. Reikalavimas pateikti raštišką įsakymą dėl sulaikymo	42
7.3. Teisės į teisminę peržiūrą aspektai	43
7.4. Teisė į nemokamą teisinę pagalbą ir atstovavimą	45
7.5. Teisė į veiksmingą teisinę gynybą	45
7.6. Galimybė susisiekti su UNHCR	46

8. Sulaikymo sąlygos	47
8.1. Specializuoti sulaikymo centrai	47
8.2. Specialūs reikalavimai	48
8.2.1. Patalpų perpildymas, vėdinimas, galimybė pabūti gryname ore, šildymo kokybė, higienos reikalavimai	48
8.2.2. Sveikatos priežiūra	49
8.2.3. Šeimos	49
8.2.4. Nepilnamečiai	50
8.2.5. Nelydimi nepilnamečiai	51
8.2.6. Kiti pažeidžiami asmenys	51
8.2.7. Teisė į bendravimą ir informaciją sulaikymo metu	52
9. Įrodinėjimo pareiga / įrodymų standartas	53
A priedas. Atrinktos atitinkamos tarptautinių teisės aktų nuostatos	54
Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija	54
Europos žmogaus teisių konvencija	54
Konvencija dėl pabėgėlių statuso	56
Visuotinė žmogaus teisių deklaracija	57
Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija	57
Prieglobsčio procedūrų direktyva 2013/32/ES	58
Priėmimo sąlygų direktyva 2013/33/ES	60
Reglamentas (ES) Nr. 604/2013 „Dublinas III“	66
Grąžinimo direktyva 2008/115/EB	67
B priedas. Sprendimų priėmimo schema	68
C priedas. Metodika	70
D priedas. Atrinkta bibliografija	77

Santrumpų sąrašas

AEAJ	Europos administracinės teisės teisėjų asociacija
BEPS	bendra Europos prieglobsčio sistema
EASO	Europos prieglobsčio paramos biuras
ES chartija	Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
ES sutartis	Europos Sąjungos sutartis
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
EŽTK	Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
Grąžinimo direktyva	2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse
Pabėgėlių konvencija	Konvencija dėl pabėgėlių statuso (1951 m.), su paskutiniais pakeitimais, padarytais jos Protokolu (1967 m.)
PD	2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/83/EB dėl būtiniausių reikalavimų, kuriuos turi tenkinti trečiųjų šalių piliečiai arba asmenys be pilietybės, kad įgytų pabėgėlio statusą, arba asmenys, kuriems dėl kitų priežasčių reikalinga tarptautinė apsauga, ir dėl šių statusų turinio
PD (nauja redakcija)	2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (nauja redakcija)
PSD (nauja redakcija)	2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo (nauja redakcija)
PTD	2005 m. gruodžio 1 d. Tarybos direktyva 2005/85/EB, nustatanti būtiniausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse

PTD (nauja redakcija)	2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (nauja redakcija)
PTS	Europos prieglobsčio paramos biuro profesinio tobulėjimo leidinių serija bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariams
Reglamentas „Dublinas III“	2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai (nauja redakcija)
SESV	Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
UNHCR	Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuras

Įžanga

Šios teismams skirtos analizės tikslas – pateikti bendrosios kompetencijos ir specializuotiems teismams, sprendžiantiems sulaikymo klausimus, susijusius su tarptautinės apsaugos bylomis, naudingą priemonę, padedančią suprasti susijusius klausimus pagal BEPS ir ES teisę apskritai. Pripažįstama, kad ne visos valstybės narės priėmė atitinkamas direktyvas. Taip pat pripažįstama, kad valstybės narės sulaikymo klausimus sprendžia įvairiais būdais. Pavyzdžiui, kai kuriose valstybėse narėse visus sulaikymo klausimus sprendžia baudžiamųjų bylų teismai, net jei klausimai susiję su administraciniu sulaikymu.

Teismams skirta analizė visų pirma skirta atitinkamų valstybių narių bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariams, kurie nagrinėja apeliacinius skundus arba atlieka sprendimų dėl tarptautinės apsaugos prašymų peržiūrą. Daroma prielaida, kad skaitytojas bus susipažinęs su plačia tarptautinės apsaugos teisės struktūra, kaip ją aiškina BEPS. Taip pat daroma prielaida, kad skaitytojas bus susipažinęs su nacionaline teise ir praktika, susijusia su tarptautinės apsaugos ir sulaikymo klausimais valstybėje narėje, kurioje jis turi jurisdikciją. Tačiau analizė turėtų būti naudinga ir tiems, kurie turi mažai arba visai neturi teisėjo darbo patirties šioje srityje, ir tiems, kurie yra patyrę šios srities teisėjai arba yra šios srities specializuoti teisėjai.

Prie teismams skirtos analizės pridėtas priedas, kuriame išvardyti svarbūs pirminiai šaltiniai ir pateikiama sprendimų priėmimo schema, kuri yra numatyta kaip orientacinės gairės, sprendžiant su sulaikymu susijusius klausimus. Ši analizė taip pat paremta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT) jurisprudencijos, nurodytos pagrindinėje analizės dalyje, rinkiniu. Šis jurisprudencijos rinkinys nėra ir iš tiesų negali būti išsamus, todėl skaitytojas raginamas visada ieškoti naujausios aktualios medžiagos, kai svarstomi konkretūs klausimai.

Teismams skirtos analizės tikslas – aiškiai, suprantamai ir patogiai naudoti forma išdėstyti dabartinę tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymo teisės padėtį. Tai sparčiai besivystanti teisės sritis ir numatoma, kad ši analizė, kaip ir visos EASO leidinių serijos teismams skirtos analizės, bus reguliariai atnaujinama.

Pagrindiniai klausimai

Šia teismams skirta analize siekiama atsakyti į toliau pateiktus pagrindinius klausimus.

1. Kokie yra pagrindiniai ES pirminės ir antrinės teisės šaltiniai, susiję su tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymu?
2. Kas vadinamas tarptautinės apsaugos prašytoju?
3. Kokiu pagrindu ir kiek laiko toks asmuo gali būti sulaikytas?
4. Kokios yra sulaikymui alternatyvios priemonės ir kada jos taikomos?
5. Kokios konkrečios apsaugos priemonės taikomos, visų pirma susijusios su nepilnamečiais ir kitais pažeidžiamais prašytojais?

1. Sulaikymas. Šios teismams skirtos analizės teisinio pagrindo apžvalga

Tikslas. Šios dalies tikslas – pristatyti ES teises priemones, kurios yra BEPS dalis arba yra susijusios su BEPS ir yra siejamos su tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymu.

Žr. EASO medžiagą:

An Introduction to the Common European Asylum System - Judicial analysis

Sulaikymą reglamentuoja šie BEPS dokumentai: Prieglobsčio procedūrų direktyva (nauja redakcija) (PTD (nauja redakcija)), Priėmimo sąlygų direktyva (nauja redakcija) (PSD (nauja redakcija)), reglamentas „Dublinas III“. Kitas svarbus ES dokumentas, kuris nėra BEPS dalis, yra Gražinimo direktyva. Priešingai nei ankstesniuose teisiniuose dokumentuose, dabar ES teisės aktuose išsamiai reglamentuojamas tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymas, suderinami pagrindai, kuriais remiantis tarptautinės apsaugos prašytojui gali būti atimta laisvė, ir išplečiama tarptautinės apsaugos prašytojo teisės į laisvę apsauga¹. Taikomi bendrieji proporcingumo, teisėtumo, savivalės draudimo, nediskriminavimo ir sąžiningumo principai, o atitinkami teisės šaltiniai išsamiai išdėstyti A priede. Lygiai taip pat nacionaliniai teismai, aiškindami nacionalinius teisės aktus, turi vadovautis bendraisiais ES teisės principais, suformuotais ES jurisprudencijoje, pavyzdžiui, lojalaus bendradarbiavimo veiksmingumo ir lygiavertiškumo principais. Tai dar svarbiau tais atvejais, kai ES teisė suteikia didesnę apsaugą.

ESTT ir EŽTT išnagrinėjo ir aiškino įvairius dokumentus, taip pradėdami formuoti jurisprudenciją. Šioje teismams skirtoje analizėje prirėkus daroma nuoroda į šią jurisprudenciją, o atskiros analizėje minimos bylos apibendrinamos jurisprudencijos rinkinyje. Valstybių narių nacionaliniai bendrosios kompetencijos ir specializuotieji teismai taip pat bus suformavę tose valstybėse narėse taikytiną jurisprudenciją. Šia analize nesiekama pateikti nei individualaus, nei palyginamojo nacionalinės jurisprudencijos tyrimo. Be to, tais atvejais, kai valstybės narės į nacionalinę teisę yra įtraukusios ES teisės aktų nuostatas, šia analize nesiekama pateikti nei individualaus, nei lyginamojo nacionalinių teisės aktų vertinimo.

1.1. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

Įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (ES chartija) tapo pirmine Europos Sąjungos teise². Jos nuostatos taikomos tiesiogiai ir turi viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu. ES chartija, kaip pirminė ES teisė, yra pagrindinis principas aiškinant

¹ 2016 m. lapkričio 10 d. generalinio advokato Saugmandsgaard Øe išvada byloje *Al Chodor*, C-528/15, 48 ir 52 punktai.

² Žr. ES sutarties 6 straipsnį: „... Chartija turi tokią pat teisinę galią, kaip ir Sutartys.“

antrinės teisės aktus. Be to, antrinės teisės aktuose yra keletas nuorodų į ES chartijos nuostatas³. Pagal 51 straipsnį ES chartija taikoma tik tais atvejais, kai taikoma ES teisė⁴. Tai reiškia, kad jos nuostatos privalomos ne tik ES institucijoms, bet ir valstybėms narėms, kai jos įgyvendina ES teisę. Kai nacionaliniai teisės aktai patenka į ES teisės taikymo sritį, turi būti laikomasi Chartijos garantuojamų pagrindinių teisių. ESTT savo sprendimuose dėl ES antrinės teisės aktų aiškinimo remiasi Chartijos nuostatomis. Pagal susiformavusią jurisprudenciją nacionalinis teismas, turintis taikyti ES teisės nuostatas, privalo užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą, prirėmus atsisakydamas taikyti bet kokias prieštaraujančias nacionalinės teisės aktų nuostatas.

ES chartija turi būti vertinama atsižvelgiant į jos ryšį su Europos žmogaus teisių konvencija (EŽTK). Pagal 52 straipsnio 3 dalį ES chartijoje įtvirtintų teisių, atitinkančių EŽTK garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis yra tokia pati kaip ir pastarųjų teisių. Todėl EŽTK (ir EŽTT jurisprudencija) yra aktuali ES chartijos kontekste. Tačiau ES teisėje nedraudžiama numatyti didesnės apsaugos.

6 straipsnyje („Teisė į laisvę ir saugumą“) teigiama: „Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą.“ Iki šiol Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT) jurisprudencijoje dėl sulaikymo prieglobsčio srityje nuoroda į 6 straipsnį dar menkai plėtojama. 18 straipsnyje („Teisė į prieglobstį“) įtvirtinta „konstitucinė“ nuoroda į Pabėgėlių konvenciją. Kiti svarbūs straipsniai, susiję su sulaikymu, pateikiami A priede.

ES chartija turi privalomąją galią ir tokį pat statusą kaip Europos Sąjungos sutartis (ES sutartis) ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV)⁵. ES chartija grindžiama EŽTK, kitomis tarptautinėmis sutartimis žmogaus teisių srityje, nacionalinėmis konstitucinėmis tradicijomis ir teise laisvai judėti.

ES chartijos straipsniai, kurie yra svarbūs ES prieglobsčio teisei ir kurių esmė ir taikymo sritis yra tokia pati kaip ir atitinkamų EŽTK straipsnių, yra šie: ES chartijos 2 straipsnis ir EŽTK 2 straipsnis („Žmogaus teisė į gyvybę“), taip pat ES chartijos 4 straipsnis ir EŽTK 3 straipsnis („Kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo uždraudimas“).

ES chartijoje taip pat yra su prieglobsčio teise susijusių straipsnių, kurių esmė yra tokia pati kaip ir atitinkamų EŽTK straipsnių, tačiau jų taikymo sritis yra platesnė: ES chartijos 47 straipsnio („Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą“) 2 ir 3 dalys atitinka EŽTK 6 straipsnio 1 dalį ir 13 straipsnį, tačiau jų apribojimas iki civilinių teisių ir pareigų bei kaltinamojo akto netaikomas įgyvendinant ES teisę⁶. ES chartijos taikymas gali būti ribojamas tik laikantis ES chartijos 52 straipsnio 1 dalyje išvardytų ribojančių sąlygų. Pagrindinių teisių apribojimas turi būti numatytas įstatymo ir nekeisti teisių ir laisvių esmės.

³ Žr., pavyzdžiui, Priėmimo direktyvą; 35 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad šia direktyva visų pirma siekiama užtikrinti visišką pagarbą žmogaus orumui bei skatinti ES chartijos 1, 4, 6, 7, 18, 21, 24 ir 47 straipsnių taikymą, ir ji turi būti atitinkamai įgyvendinta; taip pat žr. Grąžinimo direktyvos 24 konstatuojamąją dalį.

⁴ Europos pabėgėlių ir tremtinių taryba, *An examination of the Reception Conditions Directive and its recast in light of Article 41 and 47 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*. 2013 m. gruodžio mėn.

⁵ ES sutarties 6 straipsnis.

⁶ Su ES chartija susiję išaiškinimai (2007/c 303/02), 52 straipsnio išaiškinimas.

ES chartijos 47 straipsnyje teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą Europos teisėje įtvirtinta, kaip nurodyta toliau:

- Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytais sąlygomis.
- Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas.
- Asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą.

Ji teikiama baudžiamosiose ir civilinėse bylose, taip pat administraciniuose ginčiuose⁷.

Sprendžiant su nepilnamečiais susijusius klausimus visada turi būti atsižvelgiama į ES chartijos 24 straipsnyje įtvirtintas vaiko teises⁸.

1.2. Europos žmogaus teisių konvencija

1 straipsnyje („Pareiga gerbti žmogaus teises“) nustatyta EŽTK taikymo sritis: „Aukštosios Susitariančios Šalys kiekvienam jų jurisdikcijai priklausančiam asmeniui garantuoja šios Konvencijos I skyriuje apibrėžtas teises bei laisves.“ Todėl EŽTK taikoma ne tik susitariančiosios valstybės teritorijoje; ji taip pat gali būti taikoma pasienyje arba už valstybės teritorijos ribų, kur ir kada valstybė vykdo jurisdikciją (pvz., valstybės ambasadoje)⁹. EŽTT teigimu, jurisdikcijos sąvoka yra ne tik teritorinė, bet apima ir atvejus, kai valstybės institucijos veiksmingai kontroliuoja teritoriją arba bent jau kai asmuo yra *de jure* ar *de facto* kontroliuojamas institucijų¹⁰.

Pagal 5 straipsnį teisės į asmens laisvę apribojimas gali būti pateisinamas tik kai kuriais išsamiais pagrindais, išdėstytais penkiose dalyse. 5 straipsnyje taip pat numatytos garantijos asmenims, kuriems atimta laisvė. Pagal 5 straipsnį sulaikymas (įskaitant tarptautinės apsaugos prašytojus) leidžiamas vykdant imigracijos procedūras tik tuo atveju, jei jis taikomas siekiant užkirsti kelią asmeniui įvažiuoti be leidimo (pirma nuostatos dalis) arba siekiant deportuoti arba išduoti kitai šaliai (antra nuostatos dalis). EŽTT¹¹ nusprendė, jog tam, kad sulaikymas būtų teisėtas, jis turi patekti į vieną iš šių nuostatos dalių, būti suderinamas su konkrečiais 5 straipsnio tikslais ir glaudžiai su jais susijęs.

Be teisės į laisvę, sulaikymo bylose gali būti svarbios ir kitos teisės, pavyzdžiui, teisė į privatų ir šeimos gyvenimą (8 straipsnis) ir netinkamo elgesio uždraudimas (3 straipsnis), kai kalbama apie sulaikymo sąlygas, taip pat tais atvejais, kai sulaikymas neturi teisėto pagrindo¹².

⁷ 1986 m. balandžio 23 d. ESTT sprendimas *Les Verts / Europos Parlamentas*, C-294/83. Taip pat žr. su ES chartija susijusius išaiškinimus (2007/C 303/02), 47 straipsnis.

⁸ Taip pat žr. *EASO Practical Guide on age assessment*, 2018.

⁹ 2011 m. liepos 7 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimas *Al-Skeini ir kiti / Jungtinė Karalystė*, Nr. 55721/07; 2010 m. kovo 29 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimas *Medvedev ir kiti / Prancūzija*, Nr. 3394/03.

¹⁰ 2012 m. vasario 23 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimas *Hirsi Jamaa ir kiti / Italija*, Nr. 27765/09, § 80, 81.

¹¹ Jurisprudencija, privaloma *strictu sensu* tik valstybei (-ėms), dalyvaujantys (-čiams) teismo procese, tačiau joje pateikiami svarbūs išaiškinimai visoms valstybėms narėms.

¹² 2011 m. balandžio 5 d. EŽTT sprendimas *Rahimi c Grèce, Requête*, Nr. 8687/08; 2006 m. spalio 12 d. EŽTT sprendimas *Mubilanzila Mayeka ir Kaniki Mitunga / Belgija*, Nr. 13178/03.

1.3. Priėmimo sąlygų direktyva (nauja redakcija)

2003 m. Priėmimo sąlygų direktyvoje mažai kalbama apie tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymą. Joje neaiškiai leista izoliuoti laikyti (tuometinius) prieglobsčio prašytojus „dėl teisi- nių priežasčių arba viešosios tvarkos sumetimais“¹³. Tačiau jos naujoje redakcijoje pateikia- mas išsamus naujas sulaikymo taisyklių rinkinys. Sulaikymas leidžiamas tik šešiais pagrindais¹⁴. Sulaikymo pagrindai turi būti „nustatyti nacionalinėje teisėje“, taip pat turi būti nustatytos sulaikymui alternatyvias priemones reglamentuojančios normos.

Tarptautinės apsaugos prašytojas gali būti sulaikytas tik „įrodžius, kad tai būtina, ir kiekvieną atvejį „vertinant individualiai“ arba jeigu nepakanka „kitų švelnesnių alternatyvių priemonių“¹⁵. Šioje direktyvoje, kuri prieglobsčio srityje yra nauja ES teisėje, aiškiai nustatytos „sulaikytiems prašytojams teikiamos garantijos“, nustatytos „sulaikymo sąlygos“ ir konkrečios nuostatos dėl „pažeidžiamų asmenų ir specialių priėmimo poreikių turinčių prašytojų sulaikymo“.

Sprendime dėl *JN ESTT* pirmą kartą priėmė sprendimą dėl PSD (nauja redakcija) nuostatų dėl sulaikymo aiškinimo, taip priimdamas sprendimą ne tik dėl visuomenės ir nacionalinio sau- gumo pagrindo, susijusio su sulaikymu, bet ir dėl kitų penkių pagrindų, konkrečiai susijusių su proporcingumo principu ir išimtinio prieglobsčio prašytojų sulaikymo pobūdžiu¹⁶. Teismas, aiškindamas antrinės teisės nuostatas, taip pat atsižvelgė į neįpareigojančią žmogaus teisių teisę, t. y. į reglamento projekto memorandumą, kuriame, be kita ko, daroma nuoroda į UNHCR sulaikymo gaires¹⁷. Svarbiausia, Teismas aiškiai nurodė, kad „sulaikymas turi būti naudojamas tik kraštutiniu atveju, kai nustatoma, kad sulaikymas yra būtinas, pagrįstas ir proporcingas teisėtam tikslui“. PSD (nauja redakcija) taikoma pasiprašiusiesiems tarptautinės apsaugos val- stybės narės teritorijoje, įskaitant pasienį, teritorinius vandenis arba tranzito zonas¹⁸.

1.4. Reglamentas „Dublinas III“

Reglamente „Dublinas III“ išdėstomi valstybės narės, atsakingos už tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai, kurie tiesiogiai taikomi valstybėse narėse¹⁹. Atsakingos valstybės narės nustatymo procedūra turėtų prasidėti, kai tik valstybės narės teritorijoje pirmą kartą pateikiamas tarptautinės apsaugos prašymas (20 straipsnis). Sulaikymas reglamentuojamas 28 straipsnyje, tačiau 2 straipsnio n punkte kartu su 28 straips- nio 2 dalimi reikalaujama, kad valstybės narės nacionalinėje teisėje nustatytų objektyvius kriterijus, kuriais grindžiamos priežastys, leidžiančios manyti, kad tarptautinės apsaugos prašy- tojas, kuriam taikoma Dublino procedūra, gali pasislėpti. Kalbant apie sulaikytiems asmenims taikomas sulaikymo sąlygas ir garantijas, reglamente „Dublinas III“ nurodyta, kad taikoma PSD (nauja redakcija).

¹³ Plg. Direktyvos 2003/9/ES 7 straipsnio 3 dalį.

¹⁴ PSD 8 straipsnio 3 dalis.

¹⁵ PSD 8 straipsnio 2 dalis, proporcingumo reikalavimas.

¹⁶ 2016 m. vasario 15 d. ESTT sprendimas *J. N. / Staatsecretariat van Veiligheid en Justitie*, C-601/15 (PPU).

¹⁷ UNHCR, *Guidelines on the applicable criteria and standards relating to the detention of asylum-seekers and alternatives to detention*, 2012.

¹⁸ PSD 3 straipsnio nauja redakcija ir PTD 9 straipsnis.

¹⁹ Daugiau informacijos apie reglamentą „Dublinas III“ galima rasti EASO, *An introduction to the Common Euro- pean Asylum System – Judicial analysis*, 2016, p. 34, ir EASO, *Asylum procedures and the principle of non-re- foulement – Judicial analysis*, 2018.

1.5. Gražinimo direktyva

Gražinimo direktyva netaikoma tarptautinės apsaugos prašytojams (prieglobsčio prašytojams). Ji taikoma trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtai esantiems valstybės narės teritorijoje (Gražinimo direktyvos 9 konstatuojamoji dalis). Dėl valstybės narės nuomonės dėl prašymo tikrumo pareiškėjui neturėtų būti taikoma Gražinimo direktyva. Gražinimo direktyva gali būti taikoma asmeniui, kuris nustojo būti tarptautinės apsaugos prašytoju (apie tai žr. toliau), tačiau jos galiojimas sustabdomas, kol bus išnagrinėtas skundas dėl atmetimo²⁰.

1.6. Prieglobsčio procedūrų direktyva (nauja redakcija)

Prieglobsčio procedūrų direktyvoje (nauja redakcija) (toliau – PTD (nauja redakcija)) nustatyti būtiniausi tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo standartai; ji taikoma visiems prašymams, pateiktiems valstybių narių teritorijoje, įskaitant pasienį arba tranzito zonas²¹. PTD (nauja redakcija) paaiškinta, kada asmuo tampa tarptautinės apsaugos prašytoju ir kada nustoja būti tarptautinės apsaugos prašytoju²². PTD (nauja redakcija) garantuojama teisė pasinaudoti procedūra²³ ir teisė likti valstybėje narėje prašymo nagrinėjimo metu²⁴, todėl pastaroji nuostata nustato ribotą „judėjimo laisvę“²⁵.

Taigi pagal 26 straipsnį valstybės narės negali sulaikyti asmens vien dėl to, kad jis yra prieglobsčio prašytojas, o jei asmuo sulaikomas, sulaikymo pagrindai, sąlygos ir suteikiamos garantijos turi atitikti PSD (nauja redakcija) nuostatas. 26 straipsnyje nėra nuorodos į PSD (nauja redakcija) 11 straipsnį („Pažeidžiamų asmenų sulaikymas“), tačiau šios dvi direktyvos viena kitą papildo.

1.7. Pabėgėlių konvencija

1951 m. Pabėgėlių konvencija yra privaloma visoms ES valstybėms narėms. SESV 78 straipsnyje apibrėžiamas ES teisės ir Pabėgėlių konvencijos ryšys ir numatoma, kad bendra prieglobsčio, papildomos apsaugos ir laikinos apsaugos politika „privalo neprieštarauti Ženevos konvencijai ir kitoms atitinkamoms sutartims“.

31 straipsnis yra labai svarbus 1951 m. Konvencijos tikslui užtikrinti, kad pabėgėliai galėtų veiksmingai gauti tarptautinę apsaugą. 31 straipsnyje pripažįstama, kad pasinaudodami teise prašyti prieglobsčio pabėgėliai dažnai yra priversti atvykti, įvažiuoti į teritoriją ar joje būti be leidimo arba neturėdami jokių dokumentų, arba turėdami nepakankamus, nesąžiningu būdu įgytus ar suklastotus dokumentus, ir juo siekiama apsaugoti tų asmenų teises.

31 straipsnyje numatyta, kad pabėgėliai neturėtų būti baudžiami už neteisėtą atvykimą ar neteisėtą buvimą, jeigu jie patys nedelsdami prisistato valdžios institucijoms ir išsamiai

²⁰ 2018 m. birželio 19 d. ESTT sprendimas *Gnandi / Etat Belge*, C-181/16.

²¹ PTD 3 straipsnio 1 dalis.

²² Žr. PTD 27 konstatuojamąją dalį, 2 straipsnio e punktą, 3 straipsnį, 6 straipsnio 2 dalį ir 28 straipsnį.

²³ PTD 6 straipsnis.

²⁴ PTD 9 straipsnis.

²⁵ PSD (nauja redakcija) 7 straipsnis.

paaiškina savo neteisėtą įvažiavimą ar buvimą. Tai reiškia, kad prieglobsčio prašytojai neturėtų būti sulaikomi tik dėl to, kad jie siekia prieglobsčio²⁶.

1.8. Kiti svarbūs šaltiniai

Reikėtų atsižvelgti į tai, kad yra kitų svarbių teisės šaltinių (žr. atitinkamus bendruosius ES teisės principus ir nebaigtinį tarptautinių žmogaus teisių dokumentų, pavyzdžiui, Neįgaliųjų teisių konvenciją, sąrašą A priede). Kaip jau minėta, taip pat svarbi ir neįpareigojanti teisė (pvz., UNHCR sulaikymo gairės, Europos Tarybos rekomendacijos dėl prieglobsčio prašytojų).

²⁶ UNHCR, *Article 31 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*, 2017; 2014 m. liepos 17 d. ESTT sprendime *Mohammad Ferooz Qurbani*, C-481/13, pabrėžiama, kad valstybės narės išlaikė tam tikrus įgaliojimus, kurie nebuvo įgyvendinti ES teisėje.

2. Kas vadinamas tarptautinės apsaugos prašytoju?

Tikslas. Šia dalimi siekiama aiškiai nustatyti, kas laikytinas tarptautinės apsaugos prašytoju, kiek tai susiję su pareigomis ir apsaugos priemonėmis, susijusiomis su sulaikymu.

Žr. EASO medžiagą:

EASO, Asylum procedures and the principle of non-refoulement - Judicial analysis

Tai svarbus klausimas, nes tarptautinės apsaugos prašantiems asmenims (PSD (nauja redakcija)) taikoma kitokia tvarka nei ta, kuri taikoma neteisėtiems migrantams, neteisėtai esantiems valstybėje narėje, kaip apibrėžta Grąžinimo direktyvoje. Ši analizė apsiriboja tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymo klausimais. Tačiau tikėtina, kad tarptautinės apsaugos prašytojai, kurių prašymai nebus patenkinti, galiausiai taps neteisėtais migrantais²⁷, todėl vėliau šioje teismams skirtoje analizėje bus nagrinėjamos Grąžinimo direktyvos nuostatos. Terminas „tarptautinės apsaugos prašytojas“ šioje analizėje vartojamas pagal naujos redakcijos direktyvas, tačiau šis terminas iš esmės bus termino „prieglobsčio prašytojas“ sinonimas.

2.1. Tapimas tarptautinės apsaugos prašytoju

Akivaizdu, kad terminas „tarptautinės apsaugos prašytojas“ turi reikšti asmenį, kuris paprašo tarptautinės apsaugos, kiekvieną kartą, kai toks prašymas pateikiamas, bet galbūt ne taip paprasta tiksliai nustatyti, kada asmuo tampa tokiu prašytoju ir kada nustoja juo būti. Todėl svarbiausia nustatyti, kada prašymas laikomas pateiktu.

Pagal PTD (nauja redakcija) 2 straipsnio b punktą „tarptautinės apsaugos prašymas“ apibrėžiamas kaip:

trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės pateiktas prašymas dėl valstybės narės apsaugos, kuris, kaip galima suprasti, siekia pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos statuso ir kuris aiškiai neprašo kitokios rūšies apsaugos, kuriai netaikoma [PD (nauja redakcija)] ir kurios galima prašyti atskirai.

Sąvoka „prašytojas“ apibrėžta 2 straipsnio c punkte taip:

tarptautinės apsaugos paprašęs trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, dėl kurio dar nepriimtas galutinis sprendimas.

²⁷ 2018 m. birželio 19 d. ESTT sprendimas *Gnandi / Etat Belge*, C-181/16.

Todėl veiksmas, kuriuo pradedama prieglobsčio procedūra, nereikalauja atlikti jokių administracinių formalumų²⁸. PTD (nauja redakcija) 27 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

jeigu trečiosios šalies piliečiai ir asmenys be pilietybės, pareiškę norą prašyti tarptautinės apsaugos, paprašo tarptautinės apsaugos, jie turėtų įvykdyti [PTD (nauja redakcija) ir PSD (nauja redakcija)] reikalavimus bei naudotis šiose direktyvose nustatytais teisėmis. Tuo tikslu valstybės narės turėtų kuo greičiau registruoti tuos asmenis, kaip tarptautinės apsaugos prašytojus.

Iš to, kas išdėstyta pirmiau, galima suprasti, kad „prašymas“ direktyvų prasme nereiškia oficialaus prašymo; jei taip būtų buvę, direktyvose galėjo būti ir būtų buvę aiškiai tai nurodyta. Tai pabrėžta PTD (nauja redakcija) 3 straipsnyje, kuriame nustatyta: „Ši direktyva taikoma visiems tarptautinės apsaugos prašymams, pateiktiems valstybių narių teritorijoje, įskaitant pasienį, teritorinius vandenius arba tranzito zonas.“

Iš PTD (nauja redakcija) 6 straipsnio 2 dalies ir 28 straipsnio matyti, kad yra skirtumas tarp „paprašyti“ ir „pateikti prašymą“, tačiau ESTT pažymėjo, kad reglamente „Dublinas III“ ir PSD (nauja redakcija) šie terminai įvairiose jų kalbinėse versijose vartojami nevienodai. Bendras šių nuostatų aiškinimas patvirtina, kad asmuo tampa „tarptautinės apsaugos prašytoju“ „paprašęs“ apsaugos, o ne „pateikęs prašymą“²⁹.

Pagal reglamento „Dublinas III“ 20 straipsnio 1 dalį procedūra pradedama iš karto, kai tik pateikiamas prašymas. Kada prašymas laikomas pateiktu, numatyta 20 straipsnio 2 dalyje.

ESTT didžioji kolegija priėmė sprendimą byloje *Mengesteab*:

Reglamento Nr. 604/2013 20 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad tarptautinės apsaugos prašymas laikomas pateiktu, jeigu institucija, atsakinga už pareigų, kylančių pagal minėtą reglamentą, vykdymą, gauna viešosios valdžios institucijos išduotą rašytinį dokumentą, kuriuo patvirtinta, kad trečiosios valstybės pilietis paprašė tarptautinės apsaugos, ir atitinkamais atvejais, jeigu ši institucija gauna tik pagrindinę tokia dokumente pateiktą informaciją, o ne patį dokumentą ar jo kopiją.

ESTT argumentai, be kita ko, buvo grindžiami tuo, kad griežtas prašymo pateikimo aiškinimas, pagal kurį reikalaujama pateikti formą, pailgintų sulaikymo laikotarpį pagal Dublino reglamentą, nes ilgiausias prašymo sulaikymo laikotarpis, kol bus pateiktas prašymas perimti savo žinion, skaičiuojamas nuo prašymo pateikimo.

Daroma išvada, kad pagal PTD (nauja redakcija) 2 straipsnio b punkte pateiktą apibrėžtį „paprašoma“ – kai tik asmuo, kuris, kaip galima suprasti, siekia pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos, pateikia prašymą suteikti valstybės narės apsaugą arba pareiškia norą prašyti. EASO pasiūlė:

²⁸ Europos Komisija, 2011 m. birželio 1 d išsamus pakeisto pasiūlymo paaiškinimas, pridodamas prie dokumento „Pakeistas pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tarptautinės apsaugos statuso suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (Nauja redakcija), KOM(2011) 319 galutinis, priedas, p. 3.

²⁹ 2017 m. liepos 26 d. ESTT sprendimas *Tsegezab Mengesteab / Bundesrepublik Deutschland*, C-670/16.

tarptautinės apsaugos paprašymas – tai pageidavimo gauti tarptautinę apsaugą išreiškimas bet kokia forma bet kuriai institucijai. Laikoma, kad bet kuris asmuo, išreiškęs ketinimą prašyti tarptautinės apsaugos, yra prašytojas, turintis visas su tokiu statusu siejamas teises ir pareigas³⁰.

Nors tai nėra byla, tiesiogiai susijusi su pirmine PSD, EŽTT byloje *Hirsi Jamaa ir kiti / Italija* padarė išvadą, kad valstybių narių atsakomybė gali būti platesnė ir kad net tais atvejais, kai ketinimas nebuvo išreikštas, bet jis akivaizdus, asmuo turėtų būti laikomas tarptautinės apsaugos prašytoju:

... tai, kad atitinkamos šalys aiškiai neprašė prieglobsčio, neatleidžia Italijos nuo pareigos vykdyti savo įsipareigojimus pagal EŽTK 3 straipsnį (133).

Byla buvo susijusi su maždaug dviejų šimtų asmenų grupe, kuri 2009 m. trimis laivais išvyko iš Libijos, kad pasiektų Italijos pakrantę. 2009 m. gegužės 6 d., kai laivai buvo Maltos paieškos ir gelbėjimo regione, juos sulaikė Italijos mokesčių policijos ir pakrančių apsaugos tarnybos laivai. Sulaikytų laivų keleiviai buvo perkelti į Italijos karinius laivus ir grąžinti į Tripolį. Prašytojai teigė, kad per šį reisą Italijos valdžios institucijos neinformavo jų apie paskirties vietą ir nesiėmė jokių veiksmų jų tapatybei nustatyti. Atvykus į Tripolio uostą, migrantai buvo perduoti Libijos valdžios institucijoms. Prašytojų teigimu, jie prieštaravo, kad būtų perduoti Libijos valdžios institucijoms, tačiau buvo priversti palikti Italijos laivus. Kitą dieną surengtoje spaudos konferencijoje Italijos vidaus reikalų ministras pareiškė, kad laivų sulaikymo atviroje jūroje ir migrantų grąžinimo į Libiją operacijos buvo 2009 m. vasario mėn. įsigaliojusių dvišalių susitarimų, sudarytų su Libija, pasekmė ir svarbus posūkis kovoje su nelegalia imigracija.

- A) EŽTT nustatė, kad prašytojai priklauso Italijos jurisdikcijai EŽTK 1 straipsnio prasme. Italijos laivybos kodekse įtvirtintas tarptautinės teisės principas numato, kad atviroje jūroje plaukiojantis laivas priklauso išimtinai valstybės, su kurios vėliava jis plaukioja, jurisdikcijai. Todėl įvykiai, dėl kurių buvo padaryti įtariamai pažeidimai, priklausė Italijos jurisdikcijai EŽTK 1 straipsnio prasme.
- B) EŽTT nustatė, kad buvo du EŽTK 3 straipsnio pažeidimai, nes prašytojams kilo netinkamo elgesio Libijoje ir repatriacijos į Somalį ar Eritrėją pavojus. Konkrečiai Teismas pažymėjo, kad nacionalinės teisės aktų ir tarptautinių sutarčių, kuriomis užtikrinama pagarba pagrindinėms teisėms, ratifikavimo savaime nepakanka, kad būtų užtikrinta tinkama apsauga nuo netinkamo elgesio pavojaus, kai patikimi šaltiniai pranešė apie EŽTK principams prieštaraujančią praktiką. Teismas atkreipė dėmesį į valstybių įsipareigojimus, kylančius iš tarptautinės pabėgėlių teisės, įskaitant *negrąžinimo* principą. Be to, Teismas nusprendė, kad dėl bendros prašytojų ir daugelio kitų nelegalių migrantų padėties Libijoje tariamas pavojus netampa mažiau individualus, ir padarė išvadą, kad Italijos valdžios institucijos, žinodamos visas faktines aplinkybes, perkeldamos prašytojus į Libiją, sudarė jiems sąlygas patirti EŽTK draudžiamą elgesį. Teismas taip pat padarė išvadą, kad kai prašytojai buvo perduoti Libijai, Italijos valdžios institucijos žinojo arba turėjo žinoti, kad nėra pakankamų garantijų, apsaugančių juos nuo savavališko grąžinimo į jų kilmės šalį rizikos.
- C) EŽTT taip pat nusprendė, kad buvo pažeistas Ketvirtojo protokolo 4 straipsnis. Konkrečiai Teismas siekė išsiaiškinti, ar prašytojų perkėlimas į Libiją buvo „kolektyvinis

³⁰ EASO ir Frontex, *Practical Guide: Access to the Asylum Procedure*, 2016, p. 4.

užsieniečių išsiuntimas“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. EŽTT pažymėjo, kad nei Ketvirtojo protokolo 4 straipsnis, nei EŽTK *travaux préparatoires* nedraudžia šio straipsnio eksteritorialaus taikymo. Be to, jos taikymas tik kolektyviniam išsiuntimui iš valstybių narių nacionalinės teritorijos reikštų, kad svarbi šiuolaikinių migracijos modelių sudedamoji dalis nepatektų į šios nuostatos taikymo sritį ir prieš išsiunčiant migrantus būtų atimta galimybė išnagrinėti jų asmenines aplinkybes. Sąvoka „išsiuntimas“ iš esmės buvo teritorinė, kaip ir sąvoka „jurisdikcija“. Vis dėlto tuo atveju, kai EŽTT, kaip ir šioje byloje, konstatavo, kad susitariančioji valstybė išimties tvarka įgyvendino savo jurisdikciją už savo nacionalinės teritorijos ribų, jis galėjo pripažinti, kad tos valstybės ekstrateritorinės jurisdikcijos įgyvendinimas pasireiškė kolektyviniu išsiuntimu. Be to, ypatingu jūrų aplinkos pobūdžiu nebuvo galima pateisinti teritorijos, kurioje negalioja jokie įstatymai, kurioje asmenims nebūtų taikoma jokia teisinė sistema, suteikianti jiems galimybę naudotis EŽTK saugomomis teisėmis ir garantijomis. Prašytojai į Libiją buvo perkelti neišnagrinėjus kiekvieno iš jų individualios situacijos. Italijos valdžios institucijos netaikė jokios prašytojų asmens tapatybės nustatymo procedūros, o apsiribojo tik jų įlaipinimu ir išlaipinimu Libijoje. Prašytojų išsiuntimas buvo kolektyvinis, pažeidžiant Ketvirtojo protokolo 4 straipsnį.

Galiausiai EŽTT nusprendė, kad buvo pažeistas EŽTK 13 straipsnis kartu su 3 straipsniu ir Ketvirtojo protokolo 4 straipsniu. EŽTT pakartojė, kad svarbu kiekvienam asmeniui, kuriam taikoma išsiuntimo priemonė, kurios pasekmės gali būti negrįžtamos, garantuoti teisę gauti pakankamai informacijos, kad jis galėtų veiksmingai pasinaudoti atitinkamomis procedūromis ir pagrįsti savo skundus.

Nėra jokios nuostatos, pagal kurią į tarptautinės apsaugos prašytojo apibrėžtį nebūtų įtrauktas asmuo, kurio prašymo kita valstybė narė nenagrinėja pagal reglamentą „Dublinas III“, taigi reglamentas „Dublinas III“ taikomas ir tokiems atvejams. Tai netiesiogiai reiškia reglamento „Dublinas III“ įtraukimą į sulaikymo pagrindus (PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies f punktas) ir tai patvirtino ESTT byloje *Cimade ir Gisti / Prancūzija*³¹. Tačiau PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies f punktas tampa sulaikymo pagrindu tik tada, kai pateikiamas tarptautinės apsaugos prašymas, nes tam, kad įsigaliotų reglamento „Dublinas III“ nuostatos, reikalaujama pateikti prašymą³².

³¹ 2012 m. rugsėjo 27 d. ESTT sprendimas *CIMADE, Groupe d'information et de soutien des immigrés (GISTI) / Ministre de l'Intérieur, de l'Outremer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration*, C-179/11 (Conseil d'Etat (Prancūzija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą).

³² 2017 m. liepos 27 d. ESTT sprendimas *Tsegezab Mengesteab / Bundesrepublik Deutschland*, C-670/16; vis dėlto gali būti, kad semantinis skirtumas tarp „prašyti“ ir „pateikti prašymą“ gali būti interpretuojamas įvairiai.

2.2. Nustojimas būti tarptautinės apsaugos prašytoju

Kada tarptautinės apsaugos prašytojas nustoja būti prašytoju? Remiantis PSD (nauja redakcija) 2 straipsniu ir PTD (nauja redakcija) 3 straipsniu, asmuo išlieka prašytoju, kol priimamas „galutinis sprendimas“. „Galutinis sprendimas“ PTD (nauja redakcija) 2 straipsnio e punkte apibrėžiamas kaip sprendimas dėl statuso, kuriam daugiau netaikomos teisių gynimo priemonės. Pagal PTD V skyrių teisių gynimo priemonės apima apeliacinį skundą teismui dėl bet kokio sprendimo, įskaitant sprendimą dėl priimtimumo, kuris gali būti laikomas prašymo nagrinėjimo pabaiga. Apeliaciniame skunde turi būti numatytas išsamus ir *ex nunc* faktinis ir teisinis tarptautinės apsaugos poreikių nagrinėjimas, įskaitant, atitinkamais atvejais, nagrinėjimą pagal Priskyrimo direktyvą 2011/95/ES³³.

PTD (nauja redakcija) 6 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad, paprašius tarptautinės apsaugos, turi būti pateiktas prašymas, ir kartu su PTD 28 straipsniu numatyta, kad, nepateikus prašymo, laikoma, jog prašymo atsisakyta. Jei pagal šią nuostatą laikoma, kad prašymo atsisakyta (su galimybe atnaujinti bylą arba iš naujo pateikti prašymą pagal 28 straipsnio 2 dalį), asmuo nebėra tarptautinės apsaugos prašytojas, todėl jam gali būti taikoma Grąžinimo direktyva (įskaitant nuostatas dėl sulaikymo).

Sprendime *Gnandi / État Belge*³⁴ išaiškinta PSD (nauja redakcija) ir Grąžinimo direktyvos sąveika, nurodant, kad valstybė narė gali priimti sprendimą grąžinti ir kartu atmesti tarptautinės apsaugos prašymą, todėl (buvusiam) prašytojui iš karto taikomos Grąžinimo direktyvos nuostatos. Kita vertus, sprendime taip pat nurodyta, kad grąžinimo procedūra, taigi ir Grąžinimo direktyvos (įskaitant nuostatas dėl sulaikymo) taikymas bus sustabdytas laikotarpiu, kuris nustatytas skundui dėl sprendimo atmesti prašymą pateikti ir tol, kol jis bus išnagrinėtas. Šiuo laikotarpiu asmuo išlaiko tarptautinės apsaugos prašytojo statusą, kol bus galutinai išnagrinėtas skundas.

³³ PTD (nauja redakcija) 46 straipsnio 3 dalis.

³⁴ 2018 m. birželio 19 d. ESTT sprendimas *Gnandi / Etat Belge*, C-181/16.

3. Ką reiškia sulaikymas taikant BEPS ir kaip jis susijęs su kitais laisvės apribojimais?

Tikslas. Šioje dalyje siekiama aiškiai apibrėžti, ką reiškia sulaikymas, ir atskirti jį nuo kitų judėjimo apribojimo formų ar sulaikymui alternatyvių priemonių.

Sulaikymas pagal BEPS (PSD (nauja redakcija) 2 straipsnio h punktas) apibrėžiamas taip:

sulaikymas – kai valstybė narė izoliuotai laiko prašytoją tam tikroje vietoje, kur prašytojo judėjimo laisvė yra atimta.

EŽTK 5 straipsnyje įtvirtinta teisė į laisvę ir kaip laisvės atėmimo pavyzdys naudojamas „sulaikymas“.

„Sulaikymo“ vieta neturi jokios reikšmės sulaikymo faktui. EŽTT dar 1996 m. nusprendė, kad tarptautinės apsaugos prašytojų laikymas tarptautinėje oro uosto zonoje yra 5 straipsnio 1 dalies pažeidimas. Laisvės atėmimas nuo laisvės apribojimo skiriasi ne pobūdžiu ar pagrindu, o laipsniu ar intensyvumu³⁵:

42. Skelbiant teisę į laisvę, 5 straipsnio 1 dalyje (5-1 str.) kalbama apie fizinę asmens laisvę; jos tikslas – užtikrinti, kad niekam nebūtų savavališkai atimta ši laisvė. Kita vertus, ji iš esmės nėra susijusi tik su judėjimo laisvės apribojimais; tokius apribojimus reglamentuoja Ketvirtojo protokolo 2 straipsnis (P4-2). Siekiant nustatyti, ar asmeniui buvo „atimta laisvė“, kaip apibrėžta 5 straipsnyje (5 str.), atskaitos taškas turi būti jo konkreti situacija ir turi būti atsižvelgta į daugybę kriterijų, pavyzdžiui, atitinkamos priemonės rūšį, trukmę, poveikį ir įgyvendinimo būdą. Laisvės atėmimas nuo laisvės apribojimo skiriasi ne pobūdžiu ar pagrindu, o laipsniu ar intensyvumu (žr. 1980 m. lapkričio 6 d. sprendimą byloje *Guzzardi / Italija*, A serija, Nr. 39, p. 33 (92).

Tokių kriterijų taikymas teisėjui kelia praktinių klausimų, kaip rodo neseniai EŽTT išnagrinėtos ir vis dar nagrinėjamos bylos³⁶.

³⁵ 1996 m. birželio 25 d. EŽTT sprendimas *Amuur / Prancūzija*, Nr. 19776/92, 42 punktas.

³⁶ *Z. A. ir kiti / Rusija, Ilias ir Ahmed / Vengrija, J. R. ir kiti / Graikija* (išnagrinėta byla) (nagrinėjamos bylos), įskaitant karštuosiuose taškuose (žr. jurisprudenciją dėl VIAL/SOUDA centrų (Strasbūras), išnagrinėtos arba nagrinėjamos bylos).

Šiuo atveju naudingos UNHCR sulaikymo gairių 5–7 dalys:

Šiose gairėse terminas „**sulaikymas**“ reiškia laisvės atėmimą ar izoliavimą uždaroje vietoje, kurią prieglobsčio prašytojui draudžiama palikti savo noru, įskaitant, bet neapsiribojant, kalėjimus, specialiuosius kardomuosius kalėjimus, uždarus priėmimo ir laikymo centrus ar įstaigas.

Sulaikymo vieta gali būti administruojama valdžios institucijų arba privačių rangovų; izoliavimas gali būti paskirtas per administracinį ar teisminį procesą, arba asmuo gali būti izoliuotas gavus „teisėtą“ leidimą arba be jo. Sulaikymas arba visiškai izoliavimas yra kraštutinė laisvės atėmimo priemonių spektro priemonė. Kitiems judėjimo laisvės apribojimams imigracijos kontekste taip pat taikomi tarptautiniai standartai. Skirtumas tarp laisvės atėmimo (sulaikymo) ir švelnesnio judėjimo apribojimo yra susijęs su „laipsniu ar intensyvumu, o ne pobūdžiu ar pagrindu“. Nors šiose gairėse daugiausia dėmesio skiriama sulaikymui (arba visiškai izoliavimui), jose taip pat nagrinėjamos priemonės, kurios neprilygsta visiškai izoliavimui.

Sulaikymas gali įvykti įvairiose vietovėse, įskaitant sausumos ar jūrų sienas, „tarptautines zonas“ oro uostuose, salas, laivus, taip pat uždaroje pabėgėlių stovyklose, asmens namuose (namų areštas) ir netgi kitos valstybės teritorijoje. Nepaisant to, koks yra konkrečios sulaikymo vietos pavadinimas, svarbus klausimas yra tai, ar prieglobsčio prašytojo (-os) laisvė atimama *de facto* ir ar šis laisvės atėmimas yra teisėtas pagal tarptautinę teisę.

Sprendimo laukiama po didžiosios kolegijos posėdžio byloje *Ilias ir Ahmed / Vengrija*, kurioje 2017 m. kovo 14 d. kolegija vienbalsiai nusprendė, kad buvo pažeistas 5 straipsnis, kai prašytojai daugiau kaip tris savaites buvo izoliuoti saugomame komplekse, į kurį iš išorės negalėjo patekti net jų advokatas, o tokia situacija prilygo faktiniam laisvės atėmimui.

4. Sulaikymo pagrindai: kokiais atvejais tarptautinės apsaugos prašytojai gali būti sulaikyti?

Tikslas. Šia dalimi siekiama aiškiai nustatyti BEPS numatytus teisinius pagrindus, kuriais remiantis tarptautinės apsaugos prašytojas gali būti sulaikytas. Šioje dalyje nenagrinėjamos nuostatos, skirtos konkrečioms asmenų grupėms (pvz., vaikams).

PSD (nauja redakcija) 15 konstatuojamoji dalis yra atspirties taškas, kuriame pabrėžiamos Pabėgėlių konvencijos, EŽTK ir ES chartijos nuostatos.

Prašytojų sulaikymas turėtų būti taikomas pagal pamatinį principą, kad asmuo neturėtų būti sulaikomas vien dėl to, kad jis prašo tarptautinės apsaugos, visų pirma pagal tarptautinius teisinius valstybių narių įsipareigojimus ir pagal Ženevos konvencijos 31 straipsnį. Prašytojai gali būti sulaikomi tik šioje direktyvoje labai aiškiai apibrėžtomis išimtinėmis aplinkybėmis, laikantis būtinumo ir proporcingumo principų, kiek tai susiję su tokio sulaikymo pobūdžiu ir tikslu. Sulaikytam prašytojui turėtų būti suteikta galimybė veiksmingai pasinaudoti reikiamomis procedūrinėmis garantijomis, kaip antai teismine gynyba nacionalinėje teisminėje institucijoje.

Skirtingai nei EŽTK 5 straipsnio 1 dalies f punkte, ES prieglobsčio teisėje reikalaujama įrodyti, kad sulaikymas yra būtinas ir proporcingas bet kuriam iš toliau išvardytų tikslų ir (arba) pagrindų (šis reikalavimas taip pat nustatytas tarptautinėje pabėgėlių teisėje ir tarptautinėje žmogaus teisių teisėje).

Pagal PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalį prašytojas gali būti sulaikytas tik nustatytais išsamiais pagrindais³⁷. Tarptautinės apsaugos paprašymas nėra sulaikymo pagrindas. Tai, kad asmeniui taikoma reglamento „Dublinas III“ procedūra, nėra sulaikymo pagrindas. Konkretūs pagrindai, kuriais remiantis sulaikymas gali būti laikomas teisėtu, yra nurodyti toliau.

Siekiant nustatyti arba patikrinti jo tapatybę arba pilietybę

Direktyvoje nepateikiama daugiau gairių dėl šio sulaikymo pagrindo. Tačiau *JN*³⁸ byla rodo, kad būtina išnagrinėti pirminius dokumentus, kai reikia aiškinti PSD (nauja redakcija). Šiuo atžvilgiu UNHCR sulaikymo gairėse teigiama, kad gali būti leidžiami minimalūs sulaikymo terminai, kad būtų atlikti pirminiai tapatybės ir saugumo patikrinimai tais atvejais, kai tapatybė yra nenustatyta ar ginčijama arba esama pavojaus saugumui požymių. UNHCR šaltinis –1983 *Conclusion*

³⁷ Žr. A priedą.

³⁸ 2016 m. vasario 15 d. ESTT sprendimas *J. N. / Staatsecretariat van Veiligheid en Justitie*, C-601/15 (PPU), 59 ir 62 punktai, PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje išsamiai išvardyti įvairūs pagrindai, kuriais remiantis valstybės narės gali sulaikyti tarptautinės apsaugos prašytoją. PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 1 dalyje taip pat nustatyta, kad prieglobsčio prašytojas sulaikomas tik kuo trumpesnę laiką, o lieka sulaikytas tik tol, kol taikomi 8 straipsnio 3 dalyje nustatyti pagrindai.

on *Detention of Refugees and Asylum Seekers*³⁹. Tai tapo pirminės Priėmimo sąlygų direktyvos⁴⁰ šaltiniu, remiantis anksčiau priimta Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija⁴¹:

Prieglobsčio prašytojų sulaikymo priemonės gali būti taikomos, kai, kilus abejonių, turi būti patikrinta jų tapatybė, įskaitant pilietybę, ypač kai prieglobsčio prašytojai sunaikino savo kelionės ar tapatybės dokumentus arba naudojo suklastotus dokumentus, kad suklaidentų priimančiosios valstybės institucijas.

7 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad patvirtinami principai, kuriais buvo grindžiama pirminė PSD, ir kad PSD (nauja redakcija) siekiama tarptautinės apsaugos prašytojams užtikrinti geresnes priėmimo sąlygas.

Sulaikymo šiais pagrindais trukmė bus aptarta vėliau, tačiau svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad nors PSD (nauja redakcija) tik nurodoma, kad, „siekiant nustatyti arba patikrinti jo tapatybę arba pilietybę“, UNHCR sulaikymo gairėse papildomai nurodoma, kad leidžiami „minimalūs“ sulaikymo terminai, o Ministrų Komitetas (žr. pirmiau) į svarstymą įtraukė elgesio klausimą.

Klausimas, ar sulaikymas siekiant patikrinti pilietybę arba tapatybę yra teisėtas pagal ES chartijos 6 straipsnį („Teisė į laisvę ir saugumą“), buvo iškeltas byloje *K*⁴². ESTT buvo paprašyta nustatyti, ar PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies a ir b punktai, kuriuose numatyta, kad tarptautinės apsaugos prašytojas gali būti sulaikytas siekiant patikrinti jo pilietybę arba tapatybę, galioja atsižvelgiant į ES chartijos 6 straipsnį. ESTT nustatė, kad toks sulaikymas yra būtinas siekiant užtikrinti tinkamą BEPS veikimą, t. y. padėti užkirsti kelią antrinei migracijai. Be to, pagal PSD (nauja redakcija) sulaikymas priklauso nuo to, ar laikomasi visų sąlygų, ir yra pateisinamas tik apibrėžtose ribose. Todėl ESTT padarė išvadą, kad šis sulaikymo pagrindas atitinka ES chartiją.

Siekiant nustatyti elementus, kuriais grindžiamas tarptautinės apsaugos prašymas, kurie asmens nesulaikius negalėtų būti gauti, ypač jei yra pavojus, kad prašytojas pasislėps

Kaip ir pirmasis pagrindas, šis pagrindas kyla iš 1986 m. UNHCR išvados, patvirtintos Ministrų Komiteto rekomendacijoje. Pirmoje šio pagrindo dalyje dėl jos pobūdžio turi būti ypač atsižvelgta į faktus. UNHCR sulaikymo gairių 4.1-osios gairės 28 punktą vėlgi yra naudingas:

Leidžiama sulaikyti prieglobsčio prašytojus ribotam pirminiam laikotarpiui, siekiant pirminio pokalbio kontekste išsiaiškinti jų tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo motyvus. Tačiau toks sulaikymas gali būti pagrįstas tik tada, kai tokios informacijos nepavyko gauti netaikant sulaikymo. Tai apima esminių faktų sužinojimą iš prieglobsčio prašytojų apie tai, kodėl siekiama prieglobsčio, tačiau paprastai neturėtų apimti visų prašymo pagrindą sudarančių aplinkybių nustatymo. Ši bendrojo principo, numatančio, kad prieglobsčio prašytojų sulaikymas yra kraštutinė priemonė, išimtis negali būti naudojama

³⁹ UNHCR, *Detention of Refugees and Asylum-Seekers*, 1986 m. spalio 13 d., Nr. 44 (XXXVII).

⁴⁰ 2003 m. sausio 27 d. Tarybos direktyva 2003/9/EB, nustatanti minimalias normas dėl prieglobsčio prašytojų priėmimo.

⁴¹ Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms *Rec(2003)5* dėl prieglobsčio prašytojų sulaikymo priemonių.

⁴² 2017 m. rugsėjo 14 d. ESTT sprendimas *K. / Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-18/16, 59, 60–61 punktai.

siekiant pagrįsti sulaikymą visai statuso nustatymo procedūrai ar sulaikymui neapibrėžtam laikotarpiui.

Nors „pasislėpimo pavojus“ nurodytas nuostatoje, atrodo tikėtina, kad daugeliu atvejų tai bus šio pagrindo pagrindas, nes, jei nėra tikėtina, kad tarptautinės apsaugos prašytojas pasislėps, sunku suprasti, kokiomis aplinkybėmis prašymo elementai, kuriais grindžiamas prašymas, negalėtų būti gauti jo nesulaikius.

Šioje nuostatoje, nepatenkančioje į reglamento „Dublinas III“ taikymo sritį, minima tik „pasislėpimo rizika“ ir ji skiriasi nuo Dublino reglamento nuostatos dėl to, kad nėra papildomo požymio „didelė“.

Byloje *Al Chodor*, apie kurią išsamiau kalbama toliau, buvo priimtas sprendimas pagal reglamentą „Dublinas III“ ir ji turi būti svarbi vertinant pasislėpimo riziką, nes jei valstybė narė numatė objektyvius kriterijus, pagal kuriuos vertinama didelė pasislėpimo rizika, šie kriterijai gali būti taikomi bendrai, nebent valstybė narė nurodo kitaip⁴³.

Siekiant procedūros metu priimti sprendimą dėl prašytojo teisės atvykti į teritoriją

Praktiškai nuoroda „procedūros metu“ turėtų būti taikoma tik pasienio procedūroms, remiantis PTD (nauja redakcija) 43 straipsniu. Ši nuostata vėlgi parengta remiantis Ministrų Tarybos rekomendacija. Rekomendacijos formuluotė turbūt yra paprastesnė: „kai reikia priimti sprendimą dėl jų teisės atvykti į atitinkamos valstybės teritoriją“.

Atrodo, kad ši nuostata nereiškia, jog prašytojas turi turėti teisę atvykti, o tik tai, kad turi būti priimtas sprendimas, ar jis turi tokią teisę ar ne. Paprastai tarptautinės apsaugos prašančiam asmeniui bus leista atvykti į valstybę narę, kad būtų galima išnagrinėti jo prašymą. Tačiau ES chartijoje arba PSD (nauja redakcija) nenumatyta teisė atvykti ir prašyti apsaugos. Tamperės Europos Vadovų Tarybos pirmininkavimo išvadų 3 išvadoje teigiama:

Vis dėlto ši laisvė (laisvė, grindžiama žmogaus teisėmis, demokratinėmis institucijomis ir teisine valstybe) neturėtų būti laikoma išskirtine vien Sąjungos piliečių prerogatyva. Pats jos egzistavimas kaip magnetas pritraukia žmones iš viso pasaulio, kurie negali naudotis tokia Sąjungos piliečiams savaiame suprantama laisve. Jei šios laisvės nesuteiktume tokiems asmenims, kuriuos aplinkybės verčia teisėtai ieškoti galimybių patekti į mūsų teritoriją, tai prieštarautų Europos tradicijoms. Tam savo ruožtu reikia, kad Sąjunga parengtų bendrą prieglobsčio ir imigracijos politiką, kartu atsižvelgdama į būtinybę nuosekliai kontroliuoti išorės sienas, kad būtų sustabdyta nelegali imigracija ir kovojama su tais, kurie ją organizuoja ir vykdo susijusius tarptautinius nusikaltimus. Ši bendra politika turi būti grindžiama principais, kurie būtų aiškūs mūsų piliečiams ir kuriais taip pat užtikrinamos garantijos tiems, kurie siekia apsaugos Europos Sąjungoje arba į ją patekti.

⁴³ Šią hipotezę galėtų paneigti nacionalinės taisyklės.

Jeigu jis sulaikytas taikant grąžinimo procedūrą pagal 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse, siekiant parengti grąžinimą ir (arba) įvykdyti išsiuntimo procesą, ir atitinkama valstybė narė gali pagrįsti objektyviais kriterijais, be kita ko, kad jis jau turėjo galimybę pasinaudoti prieglobsčio suteikimo procedūra, kad yra rimtų priežasčių manyti, jog jis prašosi tarptautinės apsaugos tik siekdamas, kad būtų atidėtas arba sutrukdytas sprendimo grąžinti vykdymas

Grąžinimo direktyvoje kalbama apie neteisėtų migrantų sulaikymą, kol jie bus grąžinti į savo kilmės šalį, ir ji apima tiek neteisėtus migrantus, kurie nepašė tarptautinės apsaugos, tiek buvusius tarptautinės apsaugos prašytojus (t. y. tuos, dėl kurių prašymų buvo priimtas galutinis sprendimas; žr. pirmiau).

Šia nuostata sukuriama teisinis pagrindas sulaikyti asmenis, kurie ką tik paprašė tarptautinės apsaugos, ir tuo pat metu buvo sulaikyti pagal Grąžinimo direktyvą, jei administracinė institucija ir (arba) teisėjas mano, kad jie tai padarė siekdami vilkinti arba sužlugdyti išsiuntimą.

Pagal termino „tarptautinės apsaugos prašymas“ apibrėžtį asmuo tampa „prašytoju“ kiekvieną kartą, kai pateikia prašymą suteikti apsaugą, **net jei prieš tai jis jau buvo pateikęs prašymą, kuris nebuvo patenkintas ir buvo galutinai išnagrinėtas.**

UNHCR sulaikymo gairėse numatyta:

Paprastai prieglobsčio prašytojų sulaikymas išsiuntimo pagrindu vykstant prieglobsčio procesui yra neteisėtas, kadangi jie negali būti išsiųsti, kol nėra priimtas galutinis sprendimas nagrinėjant jų prašymą. Sulaikyti asmenį siekiant jį išsiųsti galima tik po to, kai prieglobsčio prašymas būna galutinai išnagrinėtas ir atmestas. Tačiau jeigu yra pagrindo manyti, kad konkretus prieglobsčio prašytojas pateikė apeliacinį skundą ar inicijavo prieglobsčio bylą tik siekdamas atidėti ar sužlugdyti išsiuntimą ar sprendimą dėl deportacijos, po kurio jis turėtų išvykti, valdžios institucijos gali svarstyti sulaikymo galimybę, įvertinusios, kad tai yra būtina ir proporcinga individualiu atveju, siekiant sutrukdyti jam pasislėpti tada, kai jo prašymas yra nagrinėjamas.

Byloje *Arslan*⁴⁴ ESTT buvo prašoma priimti sprendimą dėl dviejų prejudicinių klausimų, susijusių su PTD ir Grąžinimo direktyvos sąveika, asmens, kuris pateikė tarptautinės apsaugos prašymą po to, kai pirmą kartą buvo sulaikytas išsiuntimo tikslu, atžvilgiu. Teismas nagrinėjo, ar asmens sulaikymas išsiuntimo tikslais pagal Grąžinimo direktyvos 15 straipsnį turi būti automatiškai nutrauktas, jei jis paprašo tarptautinės apsaugos. ESTT nagrinėjo, ar prieglobsčio prašytojai gali būti laikomi „neteisėtai esančiais“ šalyje ir todėl patekti į Grąžinimo direktyvos taikymo sritį. ESTT pažymėjo, kad, atsižvelgiant į pirminės PTD 7 straipsnio 2 dalyje numatytas išimtis, pirminės PTD 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad prašytojai turi teisę likti atitinkamoje valstybėje narėje prieglobsčio procedūros tikslais, kol sprendžiančioji institucija priims sprendimą dėl prašymo pagal pirmosios instancijos procedūras⁴⁵. Prašytojas negali būti laikomas „neteisėtai esančiu“ šalyje, kaip tai suprantama pagal Grąžinimo direktyvą, laikotarpiu nuo prašymo pateikimo bent jau tol, kol jo prašymas neatmestas pirmąja instancija, arba, jei

⁴⁴ 2013 m. gegužės 30 d. ESTT sprendimas *Mehmet Arslan / Policie ČR, Krajské ředitelství policie Ústecký kraje, odbor cizinecké policie* (Čekija), C-534/11, ES:C:2013:343.

⁴⁵ 2013 m. ESTT sprendimas *Arslan*, 45–46 punktai.

apeliacinis skundas dėl atmetimo pirmąją instanciją turi sustabdomąjį poveikį, kol išnagrinėjamas apeliacinis skundas⁴⁶. Byloje *Arslan* ESTT nusprendė, kad prašytojo sulaikymas gali būti tęsiamas tik kiekvienu konkrečiu atveju įvertinus visas svarbias aplinkybes, esant dviem sąlygoms: 1) prašymas pateiktas vien siekiant pavélinėti ar sutrukdyti įvykdyti sprendimą grąžinti, ir 2) objektyviai būtina ir proporcinga sulaikymo priemonę palikti galioti, siekiant neleisti, kad prašytojas išvengtų grąžinimo priemonės taikymo. ESTT taip pat pabrėžė, jog vien dėl aplinkybės, kad prašytojas jo prašymo pateikimo momentu yra sulaikytas ir yra priimtas sprendimas jį grąžinti, neturėtų būti automatiškai daroma prielaida, kad prašymas pateiktas tik siekiant sutrukdyti įvykdyti sprendimą grąžinti arba kad dėl to sulaikymas yra *per se* proporcingas ir būtinas.

Byloje *Gnandi / État Belge* (žr. pirmiau) patvirtinta, kad Grąžinimo direktyvos taikymas turėtų būti sustabdytas, kol asmuo turi tarptautinės apsaugos prašytojo statusą. Be to, reikėtų pažymėti, kad *Hassen El Dridi* byloje Teismas nusprendė, kad sulaikymas pagal Grąžinimo direktyvą turi būti taikomas tik išsiuntimo tikslais ir kai kitų švelnesnių priverstinių priemonių nepakanka⁴⁷.

Kai tai būtina nacionaliniam saugumui arba viešajai tvarkai užtikrinti

Nacionalinio saugumo ar viešosios tvarkos apsaugos klausimas buvo iškeltas Teisme byloje *JN*. ESTT buvo prašoma nustatyti, ar PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies e punktas, kuriame numatyta, kad tarptautinės apsaugos prašytoją galima sulaikyti, kai tai būtina nacionaliniam saugumui arba viešajai tvarkai užtikrinti, galioja atsižvelgiant į ES chartijos 6 straipsnį. ESTT didžioji kolegija laikėsi nuomonės, kad 8 straipsnio 3 dalies e punktu yra ribojama teisė į laisvę, kurią garantuoja ES chartijos 6 straipsnis (kurio esmė ir taikymo sritis yra tokia pati kaip EŽTK 5 straipsnio). Kolegija manė, kad yra keletas apribojimų, kuriais griežtai reglamentuojamas sulaikymo taikymas pagal 8 straipsnio 3 dalies e punktą. Todėl 8 straipsnio 3 dalies e punktas buvo laikomas galiojančiu atsižvelgiant į ES chartijos 6 straipsnį. Be to, sprendime *JN* ESTT nusprendė, kad, remiantis būtinybės reikalavimu, tik grėsmė nacionaliniam saugumui arba viešajai tvarkai gali pateisinti prieglobsčio prašytojo sulaikymą arba sulaikymo pratęsimą su sąlyga, kad dėl prieglobsčio prašytojo elgesio kyla „realus ir pakankamai didelis pavojus pagrindiniam visuomenės interesui arba atitinkamos valstybės narės vidiniam arba išoriniam saugumui“⁴⁸.

UNHCR sulaikymo gairės vėlgi naudingos:

Vyriausybėms gali reikėti sulaikyti konkrečius asmenis, kurie kelia pavojų nacionaliniam saugumui. Nors pavojaus nacionaliniam saugumui nustatymas priklauso pirmiausiai vyriausybės kompetencijai, naudojamos priemonės (pavyzdžiui, sulaikymas) turi atitikti šiose gairėse numatytus standartus, ypač tai, kad sulaikymas yra būtinas, proporcingas pavojui, nediskriminacinis ir jam taikoma teisminė priežiūra.

⁴⁶ 2013 m. ESTT sprendimas *Arslan*, 48–49 punktai.

⁴⁷ 2011 m. balandžio 28 d. ESTT sprendimas *Hassen El Dridi*, C-61/11 PPU.

⁴⁸ 2011 m. ESTT sprendimas *Hassen El Dridi*, 67 punktas.

Pagal 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai, 28 straipsnį

Pagal reglamentą „Dublinas III“ tarptautinės apsaugos prašytojus galima sulaikyti, kad būtų užtikrintos perdavimo už prašymo nagrinėjimą atsakingai valstybei narei procedūros visą Dublino procedūros laiką. Tačiau sulaikyti vien dėl to, kad vyksta perdavimo procedūra, negalima. Egzistuoja tik vienas sulaikymo pagrindas – didelė rizika, kad asmuo pasislėps. Tai turi būti nustatoma remiantis individualiu vertinimu⁴⁹, t. y. turi būti atsižvelgiama į visas atvejo aplinkybes. Sulaikymas turi būti būtinas, proporcingas ir pagrįstas tuo, kad negalima veiksmingai taikyti švelnesnių alternatyvių prievartos priemonių (žr. „Sulaikymui alternatyvios priemonės“). Kadangi sulaikymo tikslas – užtikrinti perdavimo procedūrą, sulaikymas neturėtų būti tęsiamas, jei perdavimo įvykdyti neįmanoma.

Didelė pasislėpimo rizika: normatyvinis objektyvių kriterijų šaltinis

2017 m. ESTT priėmė sprendimą *Al Chodor*⁵⁰ dėl klausimo, ar vien dėl to, kad nacionalinėje teisėje nenustatyti objektyvūs didelės rizikos, kad užsienietis gali pasislėpti, įvertinimo kriterijai, sulaikymas pagal to reglamento 28 straipsnio 2 dalį tampa netaikytinas. ESTT aiškiai nurodė, kad 2 straipsnio n punkte:

aiškiai nurodyta, kad pasislėpimo rizikos buvimą apibrėžiantys objektyvūs kriterijai turi būti nustatyti „teisėje [įstatyme]“. Kadangi šie kriterijai nenustatyti nei šiame reglamente, nei kitame Sąjungos teisės akte, jie atsižvelgiant į minėto reglamento kontekstą turi būti suformuluoti nacionalinėje teisėje⁵¹.

Be to, ESTT padarė išvadą, kad „įpareigojama objektyvius kriterijus, kuriais remiantis būtų pagrįsta manyti, kad prašytojas gali pasislėpti, nustatyti privalomąją galią turinčioje visuotinai taikomoje nuostatoje“⁵². Suformuotos jurisprudencijos negali pakakti. Jei minėtų kriterijų nėra nustatyta tokioje nuostatoje, sulaikymas turi būti pripažintas neteisėtu.

Todėl ESTT padarė išvadą, kad 2 straipsnio n punktą ir 28 straipsnio 2 dalį:

... reikia aiškinti taip, kad juo valstybės narės įpareigojamos privalomąją galią turinčioje visuotinai taikomoje nuostatoje įtvirtinti objektyvius kriterijus, kuriais remiantis būtų pagrįsta manyti, kad prašytojas, dėl kurio vyksta perdavimo procedūra, gali pasislėpti. Nesant tokios nuostatos tampa netaikytina šio reglamento 28 straipsnio 2 dalis.

Kiekvienu atveju reikia individualiai įvertinti rizikos rimtumą. Rizika turi būti didelė, o įrodinėjimo pareiga tenka valstybei⁵³.

⁴⁹ 2017 m. kovo 15 d. ESTT sprendimas *Al Chodor*, C-528/15, 34 punktas.

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Ten pat, 28 punktas.

⁵² Ten pat, 45 punktas.

⁵³ Europos teisės institutas, *Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants and the Rule of Law. Checklists and European Standards*, 2017, p. 70.

Nei reglamente „Dublinas III“, nei ESTT jurisprudencijoje, įskaitant *Al Chodor*, nėra gairių, kaip sudaryti kriterijų sąrašą, kad būtų galima įvertinti didelę pasislėpimo riziką.

Perdavimo procedūrų užtikrinimas

Pagal reglamentą „Dublinas III“ sulaikymas vykdomas siekiant konkretaus tikslo – užtikrinti perdavimo procedūrą. Kai kuriais atvejais prašytojo perdavimas atsakingai valstybei narei yra neįmanomas. Pagal reglamento „Dublinas III“ 3 straipsnio 2 dalį tarptautinės apsaugos prašytojo neįmanoma perduoti pirmajai paskirtai atsakinga valstybei narei, jei esama pagrįstų priežasčių manyti, kad tos valstybės narės prieglobsčio procedūra ir prašytojų priėmimo sąlygos turi sisteminių trūkumų, dėl kurių esama nežmoniško ar žeminančio elgesio, kaip apibrėžta ES chartijos 4 straipsnyje, rizikos. Byloje *CK ir kt.* ESTT nusprendė, kad prašytojas gali būti perduodamas tik užtikrinus sąlygas, kad prašytojui dėl šio perdavimo nekils realios ir pagrįstos grėsmės patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį⁵⁴.

Nežmoniško ar žeminančio elgesio rizika gali kilti vien dėl sisteminio trūkumo, kai jis yra itin rimtas⁵⁵. Tačiau net ir tais atvejais, kai nėra sisteminių trūkumų, tokia rizika gali kilti tik dėl individualių aplinkybių, pavyzdžiui, dėl ypač sunkios sveikatos būklės⁵⁶.

Jei valdžios institucijos žino apie probleminę padėtį atsakingoje valstybėje narėje, jos neturėtų pasikliauti prašytojo tylėjimu arba visiškai jam perkelti įrodinėjimo našta⁵⁷. Atsakingos valstybės narės pateiktos diplomatinės garantijos, kuriose vartojami stereotipiniai terminai ir tik daroma nuoroda į taikytinus teisės aktus, nėra pakankama garantija, apsauganti nuo nežmoniško ar žeminančio elgesio pavojaus, kai patikimi šaltiniai praneša apie priešingą praktiką⁵⁸. Daugiau informacijos apie reglamento „Dublinas III“ 3 straipsnio 2 dalį galima rasti EASO teismams skirtoje analizėje „Judicial analysis on Asylum procedures and the principle of non-refoulement“⁵⁹.

Jei perdavimas neįmanomas, tarptautinės apsaugos prašytojas neturėtų būti sulaikytas. Administracinė institucija arba teismas, priimdami įsakymą dėl sulaikymo, turėtų išnagrinėti, ar perdavimas *a priori* nėra draudžiamas pagal reglamento „Dublinas III“ 3 straipsnio 2 dalį⁶⁰.

⁵⁴ 2017 m. vasario 16 d. ESTT sprendimas *C. K. ir kiti*, C-578/16 PPU.

⁵⁵ 2011 m. gruodžio 21 d. ESTT sprendimas *N. S. ir kiti*, C-411/10 ir C-493/10, 84–94 punktai.

⁵⁶ 2017 m. ESTT sprendimas *C. K. ir kiti*, 66–69 punktai.

⁵⁷ Palyginti su 2011 m. sausio 21 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimo *M. S. S. / Belgija ir Graikija*, Nr. 30696/09, 346 ir 352 punktais.

⁵⁸ 2011 m. EŽTT sprendimas *M. S. S. / Belgija ir Graikija*, 354 punktas.

⁵⁹ EASO, *Judicial analysis: Asylum procedures and the principle of non-refoulement*, p. 64.

⁶⁰ Čekijos Respublikos Aukščiausiojo administracinio teismo išplėstinė kolegija nagrinėjo klausimą, ar sisteminių trūkumų rizikos vertinimas turi būti aiškiai nurodytas kiekvieno sprendimo dėl sulaikymo pagal reglamentą „Dublinas III“ rašytiniuose motyvuose. Teismo išplėstinė kolegija padarė išvadą, kad administracinė institucija neprivalo aiškiai spręsti sisteminių trūkumų atsakingoje valstybėje narėje klausimo, jei tenkinamos šios trys sąlygos: 1) toks prieštaravimas nebuvo pateiktas administracinei institucijai; 2) administracinė institucija, išnagrinėjusi šį klausimą, priėjo prie išvados, kad atsakinga valstybė narė neturi sisteminių trūkumų; ir 3) nėra pagrįstų abejonų dėl tokių sisteminių trūkumų nebuvimo; 2018 m. balandžio 17 d. Vyriausiojo administracinio teismo sprendimas *IYH / Čekijos Respublikos policijos pajėgos*, 4 Azs 73/2017-29.

5. Tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymui alternatyvios priemonės

Tikslas. Šioje dalyje bus išsamiai išnagrinėtos tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymui alternatyvios priemonės ir kokį poveikį tokios alternatyvios priemonės daro sulaikymo teisėtumui.

5.1. Teisės nuostatos

PSD (nauja redakcija) reikalaujama, kad valstybės narės, prieš sulaikydamos prieglobsčio prašytojus, apsvarstytų sulaikymui alternatyvias priemones (15 konstatuojamoji dalis). PSD (nauja redakcija) pabrėžiama, kad „[p]rašytojai gali būti sulaikomi tik šioje direktyvoje labai aiškiai apibrėžtomis išimtinėmis aplinkybėmis, laikantis būtinumo ir proporcingumo principų, kiek tai susiję su tokio sulaikymo pobūdžiu (*sic*) ir tikslu“ (15 konstatuojamoji dalis). 8 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „[j]rodžiusios, kad tai būtina, ir kiekvieną atvejį vertindamos individualiai, valstybės narės gali sulaikyti prašytoją, jeigu neįmanoma veiksmingai taikyti kitų švelnesnių alternatyvių priemonių“. Be to, 8 straipsnio 4 dalyje pateikiamas nebaigtinis alternatyvių priemonių sąrašas, pavyzdžiui, „įpareigojimas reguliariai prisistatyti į atitinkamas institucijas, užstatas finansinės garantijos pavidalu arba pareiga neišvykti iš nustatytos vietos“. 8 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad valstybės narės užtikrina, jog nacionalinėje teisėje būtų nustatytos sulaikymui alternatyvias priemones reglamentuojančios normos.

Pagal reglamentą „Dublinas III“ (28 straipsnio 2 dalis) asmuo gali būti sulaikytas „tik jei sulaikymas yra proporcingas ir kitos švelnesnės alternatyvios prievartos priemonės negali būti veiksmingai taikomos“.

Kita teisinė priemonė, susijusi su migrantų sulaikymu vykdant grąžinimo procedūrą, yra Grąžinimo direktyva. Ši direktyva nėra BEPS teisinių priemonių dalis. Skirtingai nei PSD (nauja redakcija)⁶¹, Grąžinimo direktyvoje, nepaisant to, kad joje patvirtintas išsamus sulaikymo pagrindų sąrašas, sulaikytų grąžinamų asmenų garantijos ir sulaikymo sąlygų taisyklės, aiškiai nereikalaujama, kad valstybės narės nustatytų nacionalines taisykles dėl alternatyvių priemonių, taip pat nenumatytas alternatyvių priemonių sąrašas. Tačiau net ir nesant šios aiškios pareigos ir atsižvelgiant į tai, kad šios direktyvos 15 straipsnio 1 dalyje numatyta galimybė sulaikyti trečiosios šalies pilietį, „nebent konkrečiu atveju gali būti veiksmingai taikomos kitos pakankamos, tačiau švelnesnės priverstinės priemonės“, ES chartijos 6 straipsnyje, 52 straipsnio 3 dalyje ir 53 straipsnyje valstybės narės įpareigojamos vadovautis būtinumo ir proporcingumo principais, taigi ir išnagrinėti alternatyvas, kad būtų išvengta savavališko sulaikymo.

⁶¹ 8 straipsnio 4 dalis.

1 lentelė. Teisės aktų nuostatos

Priėmimo sąlygų direktyva 2013/33/ES	15 konstatuojamoji dalis	„Prašytojai gali būti sulaikomi tik šioje direktyvoje labai aiškiai apibrėžtomis išimtinėmis aplinkybėmis, laikantis būtinumo ir proporcingumo principų, kiek tai susiję su tokio sulaikymo pobūdžiu ir tikslu.“
	8 straipsnio 2 dalis	„Irodžiusios, kad tai būtina, ir kiekvieną atvejį vertindamos individualiai, valstybės narės gali sulaikyti prašytoją, jeigu neįmanoma veiksmingai taikyti kitų švelnesnių alternatyvių priemonių.“
	8 straipsnio 4 dalis	„[[]]pareigojimas reguliariai prisistatyti į atitinkamas institucijas, užstatas finansinės garantijos pavidalu arba pareiga neišvykti iš nustatytos vietos.“
Dublino reglamentas (ES) Nr. 604/2013	28 straipsnio 2 dalis	Asmuo gali būti sulaikytas, „tik jei sulaikymas yra proporcingas ir kitos švelnesnės alternatyvios prievartos priemonės negali būti veiksmingai taikomos“.
Prieglobsčio procedūrų direktyva 2013/32/ES	26 straipsnio 1 dalis	„Valstybės narės nesulaiko asmens tik dėl priežasties, kad jis yra prašytojas. Sulaikymo priežastys ir sąlygos bei garantijos, kuriomis gali naudotis sulaikyti prašytojai, turi atitikti Direktyvą 2013/33/ES.“
Grąžinimo direktyva 2008/115/EB	15 straipsnio 1 dalis	„Valstybės narės gali sulaikyti trečiosios šalies pilietį, kuriam taikoma grąžinimo tvarka, tik tam, kad parengtų grąžinimą ir (arba) įvykdytų išsiuntimo procesą (nebent konkrečiu atveju gali būti veiksmingai taikomos kitos pakankamos, tačiau švelnesnės priverstinės priemonės), visų pirma, kai: a) esama pasislėpimo pavojaus, arba b) atitinkamas trečiosios šalies pilietis vengia pasirengimo grąžinimui ar išsiuntimo proceso arba jiems trukdo. Sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir būti taikomas tik tol, kol tinkamai vykdomas pasiruošimas išsiuntimui.“
	17 straipsnio 1 dalis	„Nelydimi nepilnamečiai ir šeimos, kuriose yra nepilnamečių, sulaikomi tik kraštutiniu atveju ir kuo trumpesniai laikui“.

5.2. Sulaikymui alternatyvios priemonės. Bendrieji principai

„Sulaikymui alternatyvios priemonės“ nėra apibrėžtos. Jos apima bet kokius teisės aktus, politiką ar praktiką, leidžiančią prieglobsčio prašytojams gyventi bendruomenėje, taikant tam tikras jų judėjimo laisvės sąlygas ir apribojimus⁶².

Vis dėlto šiomis priemonėmis nustatomi apribojimai, darantys poveikį asmens žmogaus teisėms⁶³, ir joms taikomi žmogaus teisių standartai. Todėl šios priemonės turi būti taikomos kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į individualius veiksnius, įvertinus būtinumą, pagrįstumą ir proporcingumą. Pagal bendrą principą alternatyvų taikymas yra aktualus tik tada, kai yra teisėtas sulaikymo pagrindas, nors Sąjungos antrinėje teisėje tokia aiški taisyklė nenustatyta, todėl galima manyti, kad šis klausimas iš esmės priklauso nuo nacionalinės teisės, nes priešingu atveju tokių priemonių taikymas iš tiesų būtų alternatyva paleidimui arba alternatyvios sulaikymui formos. Proporcingumo principo ir būtinumo principo svarba

⁶² UNCHR, *Guidelines on the applicable criteria and standards relating to the detention of asylum-seekers and alternatives to detention*, 2012.

⁶³ Šios kitos teisės galėtų būti teisės į šeimos gyvenimą (EŽTK 8 straipsnis), kankinimo uždraudimas (EŽTK 3 straipsnis), teisė į privatumą (EŽTK 8 straipsnis, ES chartijos 7 straipsnis), teisė į šeimos gyvenimą (EŽTK 2 ir 8 straipsniai, ES chartijos 9 straipsnis, 1951 m. Pabėgėlių konvencijos 12 straipsnio 2 dalis), nežmoniško ar žeminančio elgesio uždraudimas (EŽTK 3 straipsnis, ES chartijos 4 straipsnis).

buvo pakartotinai nagrinėjama pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę⁶⁴. Pavyzdžiui, UNHCR tvirtino, kad šios pagrindinės taisyklės yra esminis elementas siekiant užtikrinti, kad sulaikymo priemonė būtų tinkama ir pakankama tais atvejais, kai kyla pavojus viešajai tvarkai.

Šiuo tikslu UNHCR sulaikymo gairėse teigiama, kad:

[b]endrasis proporcingumo principas reikalauja, kad būtų pasiekta pusiausvyra tarp pagarbos teisei į laisvę ir saugumą bei judėjimo laisvei ir viešosios politikos tikslų, apribojančių ar atmetančių šias teises. <...> Būtinybės ir proporcingumo kriterijai taip pat reikalauja įvertinti, ar buvo švelnesnių prievartos ar invazinio pobūdžio priemonių (t. y. sulaikymui alternatyvių priemonių), kurios galėjo būti pritaikytos suinteresuotam asmeniui ir kurios galėjo būti veiksmingos individualiu atveju⁶⁵.

Alternatyvių priemonių taikymo svarstymas aktualus tik tada, kai yra teisėtas sulaikymo pagrindas⁶⁶. Be teisėtų sulaikymo pagrindų, kiekviename procedūros etape, įskaitant teisminę peržiūrą, būtina įvertinti būtinumą ir proporcingumą. Tai, ar teisėjas turi jurisdikciją nuspręsti, kokias alternatyvias priemones reikėtų taikyti, priklauso nuo nacionalinės teisės.

Tai reiškia, kad iš įvairių galimų veiksmingų priemonių kiekvienu konkrečiu atveju turi būti pasirenkama mažiau intervencinė priemonė, be to, bet kuri konkrečiam asmeniui taikoma priemonė turi būti nuolat stebima ir periodiškai peržiūrima. Be to, jos turi būti reglamentuojamos įstatymais ir kitais teisės aktais, kad būtų išvengta savavališko laisvės ar judėjimo laisvės apribojimo⁶⁷. Pačioms tokioms alternatyvioms priemonėms turėtų būti taikomas proporcingumo ir (arba) būtinumo kriterijus ir jos neturėtų būti prilyginamos paslėpto sulaikymo formai⁶⁸.

Galiausiai, kadangi nepilnamečių sulaikymas yra tik krašutinė priemonė, alternatyvi priemonė sulaikymui galėtų būti apgyvendinimas šeimynose arba globos namuose, arba, jei tai numatyta nacionaliniuose teisės aktuose, teisėtų globėjų paskyrimas per kuo trumpesnę laiką. Bet kuriuo atveju jie neturėtų būti atskirti nuo tėvų ar kitų pagal įstatymą ar papročius už juos atsakingų suaugusiųjų, ir neturėtų būti laikomi kalėjimo sąlygomis.

5.3. Sulaikymui alternatyvios priemonės – išvardytos priemonės

Sulaikymui alternatyvios priemonės gali būti įvairių formų, priklausomai nuo tarptautinės apsaugos prašytojo aplinkybių ir nacionalinės teisės bei praktikos. Alternatyvios priemonės gali būti taikomos atskirai arba kartu, o kai kurios iš jų nustatys didesnius apribojimus nei kitos.

⁶⁴ Sampson R. ir Grant M., *Global Trends in Immigration Detention and Alternatives to Detention: Practical, Political and Symbolic Rationales*, *Journal on Migration and Human Security* (2013) 1(3).

⁶⁵ UNHCR, *Guidelines on the applicable criteria and standards relating to the detention of asylum-seekers and alternatives to detention*, 2012.

⁶⁶ Net jei Sąjungos antrinė teisė nenustato tokios aiškios taisyklės ir todėl šis klausimas galėtų būti laikomas iš esmės priklausančiu nuo nacionalinės teisės.

⁶⁷ UNHCR ir Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras (OHCHR), *Global Roundtable on Alternatives to Detention of Asylum-Seekers, Refugees, Migrants and Stateless Persons Summary Conclusions (Global Roundtable Summary Conclusions)*, 2011 m. gegužės mėn., 2 punktus.

⁶⁸ Didžiosios Britanijos tarptautinės ir lyginamosios teisės institutas, *Immigration Detention and the Rule of Law: Safeguarding Principles*, 2013; Europos Parlamentas, *Impact de la jurisprudence de la CEJ et de la CEDH en matière d'asile et d'immigration*, 2012.

Sulaikymui alternatyvių priemonių pobūdis negali būti konkretus – privaloma apsvarstyti alternatyvias priemones. PSD 8 straipsnio 4 dalyje išvardytos trys galimos priemonės, tačiau jos nėra išsamios⁶⁹.

Įpareigojimas reguliariai prisistatyti į atitinkamas institucijas

Vykstant prieglobsčio nustatymo procedūrai, tarptautinės apsaugos prašytojas gali būti įpareigotas periodiškai prisistatyti į migracijos ar kitas valdžios institucijas, pavyzdžiui, policiją ar kompetentingą prieglobsčio tarnybą⁷⁰. Tai galėtų būti numatyta periodiškai, įvertinus individualias asmens aplinkybes ir užtikrinus, kad visos nustatytos sąlygos ir toliau atitiktų būtinybės, pagrįstumo ir proporcingumo kriterijus. Pavyzdžiui, įpareigojimas prisistatyti į atitinkamas institucijas, dėl kurio asmuo ir jo šeima turi keliauti didelius atstumus ir (arba) savo lėšomis, galėtų lemti nebendradarbiavimą dėl negalėjimo įvykdyti sąlygų ir nesąžiningą diskriminaciją dėl ekonominės padėties, todėl nebūtų laikomasi proporcingumo kriterijaus. Bet koks prisistatymo sąlygų sugriežtinimas turėtų būti pagrįstas objektyviu ir individualiu pasislėpimo rizikos vertinimu ir proporcingas siekiamam tikslui.

Pareiga neišvykti iš nustatytos vietos

Gali būti reikalaujama, kad prieglobsčio prašytojai apsigyventų konkrečiu adresu⁷¹ arba konkrečiame administraciniame regione, kol bus nustatytas jų statusas. Jei jie nori pakeisti adresą tame pačiame administraciniame regione, jiems gali tekti informuoti valdžios institucijas. Jei jie nori keliauti arba išvykti iš regiono, jiems gali tekti gauti išankstinį leidimą. Jie gali būti įpareigoti apsigyventi paskirtame *atvirame* arba *pusiau atvirame* priėmimo centre ir laikytis tokio centro taisyklių ir nuostatų. Tačiau turi būti gerbiama bendra judėjimo laisvė centre ir už jo ribų ir jokių būdu negali būti taikoma sulaikymo forma.

Užstatas finansinės garantijos / pasižadėjimo pavidalu

Gali būti reikalaujama pateikti finansinę garantiją arba sumokėti užstatą. Tokiais atvejais nurodyta suma turėtų būti pritaikyta pagal individualias aplinkybes, todėl ji turėtų būti pagrįsta atsižvelgiant į konkrečią prieglobsčio prašytojų padėtį ir ne tokia didelė, kad dėl jos būtų diskriminuojami asmenys, turintys ribotas pinigines lėšas. Bet koks negalėjimas to padaryti, pasibaigęs sulaikymu (ar jo pratęsimu), reikštų, kad sistema yra savavališka. Nėra jokios priežasties, dėl kurios trečioji šalis negalėtų pateikti finansinės garantijos ar sumokėti užstatą.

⁶⁹ Akademinis tinklas „Odysseus“, *Alternatives to Immigration and Asylum Detention in the EU: Time for Implementation*, (Akademinis tinklas „Odysseus“, 2015); UNHCR galimybių dokumentas Nr. 1, *Options for governments on care arrangements and alternatives to detention for children and families*, Nr. 2, *Options for governments on open reception and alternatives to detention*, 2015.

⁷⁰ Valstybės Taryba (Graikija), sprendimas Nr. 97/2018, 21 punktą.

⁷¹ Ten pat.

Kitos alternatyvios priemonės⁷²

Dokumentų pateikimas arba atidavimas

Gali būti reikalaujama, kad prieglobsčio prašytojai atiduotų tapatybės ir (arba) kelionės dokumentus, pvz., pasus. Tokiais atvejais jiems turėtų būti parūpinti pakaitiniai dokumentai, suteikiantys leidimą likti teritorijoje ir (arba) būti paleistiems gyventi bendruomenėje.

Elektroninė stebėseną

Elektroninė stebėseną, arba „žymėjimas“ (angl. *tagging*), retai naudojama Europoje⁷³ ir reiškia stebėjimo formą, skirtą asmeniui stebėti ar jo judėjimui riboti, remiantis technologijomis, pavyzdžiui, naudojant apyrankes arba apykojes su GPS. Elektroninė stebėseną visų pirma taikoma baudžiamojoje teisėje⁷⁴. UNHCR⁷⁵ mano, kad tai yra labiausiai invazinė iš įvairių alternatyvių priemonių, ypač atsižvelgiant į tai, kad ji turi kriminalinį atspalvį, ir nerekomenduoja ja naudotis. Prancūzijoje nepilnamečių tėvams gali būti skiriamas namų areštas taikant elektroninę stebėseną tais atvejais, kai manoma, kad standartinio namų arešto nepakanka⁷⁶. Portugalijoje ji naudojama kartu su draudimu išeiti iš namų. Šiuo atveju, kadangi trečiųjų šalių piliečiams neleidžiama išeiti iš namų, tai yra alternatyvi sulaikymo forma, o ne sulaikymui alternatyvi priemonė. Jungtinėje Karalystėje elektroninė stebėseną gali būti taikoma trečiųjų šalių piliečiams, kuriems taikomi gyvenamosios vietos apribojimai.

Atsižvelgiant į specifinę nepilnamečių, nėščių moterų, vyresnio amžiaus žmonių ar asmenų, turinčių psichikos sveikatos problemų, padėtį, pastariesiems ši alternatyvi priemonė *de lege ferenda* neturėtų būti taikoma. Nustatyta, kad elektroninė stebėseną nėra labai veiksminga priemonė siekiant mažinti pasislepiančių asmenų skaičių valstybėse narėse, vis dėlto ji laikoma naudingu būdu palaikyti glaudesnį ryšį su asmenimis, stebėti, kaip laikomasi įpareigojimo pranešti apie save apribojimų, ir iš anksto įspėti apie bandymą pasislėpti.

Asmeninis laiduotojas

Laiduotojas – asmuo, kuris užtikrina, kad trečiosios šalies pilietis dalyvautų teismo posėdžiuose, oficialiuose susitikimuose, posėdžiuose ir pan. Laiduotoju gali būti nuolatinis gyvenotojas (HR, LT), teisėtai šalyje gyvenantis trečiosios šalies pilietis (LT), tarptautinė žmogaus teisių apsaugos organizacija (HR) arba „patikėtinis“ (DE, dviejose federalinėse žemėse (Brėmene ir Brandenburge))⁷⁷.

⁷² „Kitos alternatyvios priemonės“, kurių galima imtis, iš esmės grindžiamos nacionaline teise.

⁷³ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl ES grąžinimo politikos, KOM(2014) 199 galutinis, 2014 3 28, p. 16.

⁷⁴ Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *Alternatives to detention for asylum seekers and people in return procedures*, 2015 m., p. 2.

⁷⁵ UNHCR, *Guidelines on the applicable criteria and standards relating to the detention of asylum-seekers and alternatives to detention*, 2012, 4.3 gairė: 40. Taip pat žr. UNHCR, *Global Roundtable on Alternatives to Detention of Asylum-Seekers, Refugees, Migrants and Stateless Persons: Summary Conclusions*, 2011 m. liepos mėn., santraukos išvada Nr. 21.

⁷⁶ Europos migracijos tinklas, *The use of detention and alternatives to detention in the context of immigration policies*, 2014.

⁷⁷ ES+ šalių kodai: AT (Austrija), BE (Belgija), BG (Bulgarija), CY (Kipras), CZ (Čekijos Respublika), DE (Vokietija), EE (Estija), EL (Graikija), ES (Ispanija), FI (Suomija), FR (Prancūzija), HR (Kroatija), HU (Vengrija), IE (Airija), LT (Lietuva), LU (Liuksemburgas), LV (Latvija), NL (Nyderlandai), NO (Norvegija), PL (Lenkija), PT (Portugalija), SE (Švedija), SI (Slovėnija), SK (Slovakija), UK (Jungtinė Karalystė).

2 lentelė. Sulaikymui alternatyvios priemonės ES valstybėse narėse ir Norvegijoje⁷⁸

Prievolė registruotis (pavyzdžiui, reguliariai pristatyti policijai ar imigracijos taryboms)	AT, BE, BG, CY, CZ, DE, DK, EE, ES, FI, FR, HR, HU, IE, LT, LV, NL, PL, PT, SE, SI, SK, UK, NO
Gyvenamosios vietos reikalavimai (pvz., gyventi konkrečiu adresu)	AT, BE, CZ, DE, DK, EE, ES, FI, FR, HR, HU, IE, LU, NL, PL, PT, SI, UK, NO
Prievolė atiduoti pasą arba kelionės dokumentą	CY, DE, DK, EE, ES, FI, FR, HR, HU, IE, LV, NL, PL, SE, NO
Paleidimas už užstatą (laiduojant arba ne)	AT, BE, CZ, DE, FI, HR, HU, IE, NL, PL, PT, SK, UK
Elektroninė stebėseną (pvz., žymėjimas)	FR, IE, PT, UK
Reikalavimai turėti laiduotoją	DE, HR, LT
Paleidimas priežiūros darbuotojo priežiūron ar pagal priežiūros planą	DE
Pinigų, skirtų kelionės dokumentams ir bilietams, areštas	HU
Apgyvandinimas atviruose prieglobsčio prašytojų priėmimo centruose	LT
Draudimas dirbti ir (arba) studijuoti	UK

⁷⁸ Europos migracijos tinklas, *The use of detention and alternatives to detention in the context of immigration policies*, 2014; *International Detention Coalition, Alternatives to Detention in Greece*; *Global Detention Project* <https://www.globaldetentionproject.org/>.

6. Sulaikymo trukmė

6.1. Sulaikymo trukmė

Pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą sulaikymo laikotarpis turi būti kuo trumpesnis, o tarptautinės apsaugos prašytojas laikomas sulaikytas tik tol, kol taikomi 8 straipsnio 3 dalyje nustatyti pagrindai.

ESTT pabrėžia, kad PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 1 dalis yra nuostata⁷⁹, tačiau neapibrėžia sąvokos „kuo trumpesnis laikotarpis“. Koks laikotarpis yra kuo trumpesnis ir koks laikotarpis yra pagrįstas, priklausys nuo konkrečių kiekvieno atvejo aplinkybių. Tačiau EŽTT pateikia gaires įvairiose bylose, įskaitant bylą *Rahimi / Graikija*, kurioje dvi dienos buvo laikomos per ilgą laikotarpį, atsižvelgiant į 15 metų paauglio pažeidžiamumą, ir bylą *JR ir kiti / Graikija*, kurioje vienas mėnuo buvo laikomas pagrįstu laikotarpiu suaugusių vyrų tarptautinės apsaugos prašytojų atžvilgiu. Daugiau pavyzdžių rasite priede „Atrinktos atitinkamos tarptautinių teisės aktų nuostatos“.

Pagal Grąžinimo direktyvą sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir būti taikomas tik tol, kol tinkamai vykdomas pasiruošimas išsiuntimui (15 straipsnio 1 dalis). Sulaikymas turi būti peržiūrimas pagrįstais laiko tarpais ir nutraukiamas, paaiškėjus, kad nebėra pagrįstos tikimybės išsiųsti (15 straipsnio 3 ir 4 dalys). Ilgiausias šešių mėnesių sulaikymo laikotarpis konkrečiomis aplinkybėmis gali būti pratęstas dvylikai mėnesių (15 straipsnio 5 ir 6 dalys). ESTT sprendime *Achughbabian* pažymėjo, kad pagal Grąžinimo direktyvos 15 straipsnį papildomas dvylikos mėnesių laikotarpis gali būti nustatytas tik tais atvejais, kai sprendimas grąžinti neįvykdomas per šešis mėnesius dėl to, kad suinteresuotasis asmuo nepakankamai bendradarbiauja arba vėluojama gauti reikiamus dokumentus iš trečiųjų šalių⁸⁰.

Kadangi sulaikymo trukmė griežtai priklauso nuo PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalyje numatytų pagrindų ir atitinka EŽTK 5 straipsnio 1 dalies f punktą, sulaikymas turi būti vykdomas sąžiningai, o sulaikymo trukmė neturi viršyti laiko, pagrįstai reikalingo siekiamam tikslui⁸¹.

Todėl laisvės atėmimas pagal EŽTK 5 straipsnio 1 dalies f punktą bus pateisinamas tik tol, kol tinkamai vykdoma išsiuntimo procedūra⁸². To, kad vykdoma išsiuntimo procedūra, nepakanka, nebent yra pagrįsta tikimybė išsiųsti⁸³. Todėl išsiuntimo procedūros trukmė priklauso nuo konkrečių kiekvienos bylos aplinkybių⁸⁴ ir nepriklauso nuo nacionalinėje teisėje nustatytų terminų. Todėl net ir tuo atveju, kai nacionalinėje teisėje nustatyti terminai, šių terminų laikymasis negali būti laikomas automatiškai užtikrinančiu prašytojo sulaikymą pagal EŽTK 5 straipsnio 1 dalies f punktą⁸⁵.

⁷⁹ 2017 m. rugsėjo 14 d. ESTT sprendimas *K. / Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-18/16, 45 punktas.

⁸⁰ 2011 m. gruodžio 6 d. ESTT sprendimas *Alexandre Achughbabian / Préfet du Val-de-Marne*, C-329/11, 36 punktas.

⁸¹ 2011 m. rugsėjo 20 d. EŽTT sprendimas *Lokpo and Touré / Vengrija*, Nr. 10816/10, § 22.

⁸² 2007 m. balandžio 26 d. EŽTT sprendimas *Gebremedhin (Gaberamadhien) / Prancūzija*, Nr. 25389/05, § 74.

⁸³ 2009 m. lapkričio 30 d. ESTT sprendimas *Said Shamilovich Kadzoev (Huchbarov)*, C-357/09.

⁸⁴ 2016 m. gegužės 19 d. EŽTT sprendimas *J. N. / Jungtinė Karalystė*, Nr. 37289/12, 83 punktas.

⁸⁵ Ten pat.

6.2. Sulaikymo trukmė pagal PSD (nauja redakcija), atsižvelgiant į atskirus sulaikymo pagrindus

Pagrįsta sulaikymo trukmė skirsis atsižvelgiant į sulaikymo pagrindą ir sulaikymo tikslą. Sprendime *K. ESTT* patvirtino, kad kiekvienas iš pagrindų, numatytų PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalyje, atitinka konkretų poreikį ir yra savarankiško pobūdžio⁸⁶. Atsižvelgiant į tai:

iš šios direktyvos 8 straipsnio 3 dalies pirmos pastraipos a punkto teksto matyti, kad prašytojui tokia priemonė gali būti taikoma tik tuomet, kai jis, nepaisydamas savo bendradarbiavimo pareigos, nepraneša savo tapatybės arba pilietybės ar nepateikia ją galinčių patvirtinti tapatybės dokumentų. Be to, iš 8 straipsnio 3 dalies pirmos pastraipos b punkto matyti, kad prašytojas gali būti sulaikytas tik tuomet, kai informacija, kuria grindžiamas jo tarptautinės apsaugos prašymas, asmens nesulaikius negalėtų būti gauta, ypač jei yra pavojus, kad prašytojas pasislėps⁸⁷.

Čekijos teisme nagrinėtoje byloje nustatyta, kad, siekiant nustatyti arba patikrinti prašytojo tapatybę, sulaikymas galimas tik tuo laikotarpiu, kai administracinė institucija imasi konkrečių veiksmų šiam sulaikymo pagrindui įgyvendinti. 110 dienų sulaikymas buvo pripažintas neteisėtu byloje, kurioje tarptautinės apsaugos prašytojas įvykdė savo prievolę pranešti apie savo tapatybę arba pilietybę, pateikdamas asmens tapatybės deklaraciją, ir nebuvo aišku, kokių tolesnių konkrečių veiksmų jo tapatybei nustatyti ar patikrinti imsis administracinė institucija⁸⁸.

Pagal PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies c punktą galima sulaikyti tarptautinės apsaugos prašytoją, siekiant priimti sprendimą dėl jo teisės atvykti į teritoriją. Pagal PTD (nauja redakcija) 43 straipsnio 2 dalį, susijusią su pasienio procedūromis, prašytojui leidžiama atvykti į teritoriją, jei sprendimas nepriimtas per 4 savaites.

Pagrįstas sulaikymo laikotarpis pagal PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies d punktą priklausys nuo prieglobsčio procedūros trukmės ir susijusių teisės aktų. Ilgiausio sulaikymo termino apskaičiavimo problema gali iškilti, kai tarptautinės apsaugos paprašoma sulaikymo pagal Gražinimo direktyvą metu. ESTT sprendime *Kadzoev*⁸⁹ aiškiai nurodė, kad sulaikymo laikotarpis, grindžiamas įstatymu dėl tarptautinės apsaugos prašytojų, negali būti laikomas sulaikymu išsiuntimo tikslu Gražinimo direktyvos 15 straipsnio prasme⁹⁰. Be to, Teismas pažymėjo, kad paaiškėjus, jog dėl teisinių ar kitokių priežasčių nebėra pagrįstos tikimybės išsiųsti, sulaikymas tampa nebepateisinamas ir atitinkamas asmuo nedelsiant paleidžiamas⁹¹, ir kad Direktyvos 2008/115 15 straipsnio 4 ir 6 dalys turi būti aiškinamos taip, kad pasibaigus šioje direktyvoje numatytam maksimaliam sulaikymo terminui jos neleidžia nepaleisti suinteresuotojo asmens nedelsiant, motyvuojant, kad jis neturi galiojančių dokumentų, elgiasi agresyviai ir neturi nei nuosavų pragyvenimo lėšų, nei būsto, nei valstybės narės šiam tikslui suteiktos paramos⁹².

⁸⁶ 2017 m. rugsėjo 14 d. ESTT sprendimas *K. / Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie*, C-18/16, 42 punktas.

⁸⁷ Ten pat.

⁸⁸ 2017 m. liepos 27 d. Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas *AS / Vidaus reikalų ministerija*, 6 Azs 128/2016-44.

⁸⁹ 2009 m. lapkričio 30 d. ESTT sprendimas *Kadzoev*, C-357/09, 67 punktas.

⁹⁰ Ten pat, 48 punktas.

⁹¹ Ten pat, 63 punktas.

⁹² Ten pat, 71 punktas.

Grąžinimo direktyva netaikoma trečiosios šalies piliečiui, pateikusiam tarptautinės apsaugos prašymą⁹³, todėl, kai pasikeičia sulaikymo pagrindai, t. y. nuo sulaikymo pagal Grąžinimo direktyvą iki sulaikymo pagal PSD (nauja redakcija), sulaikymo pagrindas turi būti svarstomas iš naujo.

6.3. Sulaikymo pratęsimas

Pradinis sulaikymas ir jo termino pratęsimas yra analogiški, turint omenyje tai, kad abiem atvejais apribojama tarptautinės apsaugos prašytojo laisvė. ESTT tai išreiškė aiškindamas Grąžinimo direktyvą byloje *Mahdi*⁹⁴, tačiau ši išvada taikytina ir tarptautinės apsaugos prašytojų sulaikymo bylose. Pasibaigus pradinio sulaikymo terminui ir valdžios institucijoms priėmus sprendimą pratęsti sulaikymą, pratęsto sulaikymo trukmė, kaip ir pradinio sulaikymo atveju, turi būti proporcinga siekiamam tikslui ir atitikti visus pirmiau minėtus principus.

6.4. Sulaikymo trukmė pagal reglamentą „Dublinas III“

PSD (nauja redakcija) ir principas, kad sulaikymas turi būti kuo trumpesnis, taip pat taikomas tarptautinės apsaugos prašytojams pagal reglamentą „Dublinas III“. Skirtumas tik tas, kad sulaikymo tikslas – užtikrinti Dublino procedūrų vykdymą. Reglamente „Dublinas III“ nustatyti konkretūs perdavimo vykdymo laikotarpiai, jei asmuo yra sulaikytas. Kaip nurodyta reglamento „Dublinas III“ 20 konstatuojamojoje dalyje, sulaikyto asmens atžvilgiu vykdomos procedūros turėtų būti taikomos kaip prioritetas ir atliekamos per trumpiausius galimus terminus. Procedūrų terminus galima rasti reglamento „Dublinas III“ 28 straipsnio 3 dalyje, kuriais apribojama sulaikymo trukmė⁹⁵:

Kai prašančioji valstybė narė nesilaiko prašymo perimti savo žinion arba atsiimti pateikimo terminų arba kai perdavimas neįvykdomas per trečioje pastraipoje nurodytą šešių savaičių laikotarpį, asmuo nebegali būti sulaikytas.

Terminų apskaičiavimas numatytas reglamento „Dublinas III“ 42 straipsnyje. Terminai nurodyti 3 lentelėje.

⁹³ 2013 m. gegužės 30 d. ESTT sprendimas *Arslan*, C-534/11.

⁹⁴ 2014 m. birželio 5 d. ESTT sprendimas *Mahdi*, C-146/14, 44 punktą.

⁹⁵ Byloje *F. K. / Čekijos Respublikos policijos pajėgos* Aukščiausiasis administracinis teismas nurodė, kad pirmajame perdavimo procedūros etape (iki prašymo perimti savo žinion arba atsiimti pateikimo) sulaikymo laikotarpis gali būti ne ilgesnis kaip 1 mėnuo nuo tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo. 2015 m. vasario 19 d. Vyriausiojo administracinio teismo (CZ) sprendimas *F. K. / Čekijos Respublikos policijos pajėgos*, 7 Azs 11/2015-32.

3 lentelė. Dublino procedūrų terminai, jei asmuo yra sulaikytas##⁹⁶

Prašymas perimti savo žinion arba atsiimti	Per 1 mėnesį nuo prašymo pateikimo ⁹⁷ .
Atsakymas į prašymą perimti savo žinion arba atsiimti	Per 2 savaites nuo prašymo gavimo.
Perdavimas atsakingai valstybei narei	Per 6 savaites nuo netiesioginio ar tiesioginio prašymo priėmimo arba nuo tada, kai skundas arba sprendimo peržiūrėjimas nebeturi sustabdomojo poveikio.

Priimtina sulaikymo trukmė glaudžiai susijusi su pirmiau minėtomis Dublino procedūromis.

Byloje *Khair Amayry / Migrationsverket*⁹⁷ ESTT išskyrė situaciją, kai asmuo jau buvo sulaikytas, kai buvo priimtas prašymas perimti savo žinion arba atsiimti, ir situaciją, kai sulaikymas prasidėjo prašomai valstybei narei priėmus prašymą perimti savo žinion arba atsiimti. ESTT nurodė, kad nė vienas iš reglamento „Dublinas III“ 28 straipsnio 3 dalies trečioje pastraipoje nurodytų laikotarpių nėra susijęs su sulaikymo pradžia, ir atsižvelgė į tai, kad didelė pasislėpimo rizika kartais gali paaiškėti vėlesniuose etapuose. ESTT atsisakė aiškinimo, pagal kurį sulaikymas turi pasibaigti praėjus šešioms savaitėms nuo prašymo atitinkamą asmenį perimti savo žinion arba atsiimti priėmimo, jei asmuo sulaikytas tik po priėmimo⁹⁸. ESTT padarė išvadą, kad:

... šioje nuostatoje numatytas maksimalus šešių savaičių terminas, per kurį sulaikytas asmuo turi būti perduotas, taikomas tik tuo atveju, kai atitinkamas asmuo jau buvo sulaikytas įvykus vienam iš dviejų šioje nuostatoje numatytų įvykių⁹⁹.

Tais atvejais, kai asmuo sulaikomas po to, kai priimamas prašymas perimti savo žinion ar atsiimti, terminas taikomas tik nuo tada, kai sprendimo perduoti apskundimas arba peržiūrėjimas praranda sustabdomąjį poveikį¹⁰⁰. ESTT konstatavo:

Nors reglamente „Dublinas III“ nėra nustatyta maksimalaus sulaikymo termino, vis dėlto toks sulaikymas turi pirmiausia atitikti šio reglamento 28 straipsnio 3 dalies pirmą pastraipą, pagal kurią sulaikymas trunka kuo trumpesnį laikotarpį ir ne ilgiau, nei pagrįstai būtina reikalaujamoms administracinėms perdavimo procedūroms su deramu kruopštumu atlikti, kol bus įvykdytas perdavimas pagal šį reglamentą¹⁰¹.

ESTT aiškiai nurodė, kad kiekvienas atvejis yra specifinis, o pagrindinis principas yra tas, kad sulaikymas turėtų būti kuo trumpesnis, neturėtų būti pratęstas ilgiau, nei būtina, ir asmuo neturėtų būti sulaikytas „kur kas ilgesnį negu šešių savaičių, per kurias perdavimas galėjo būti tinkamai įvykdytas, terminą“¹⁰². Tokiu atveju, kai asmuo buvo sulaikytas tik po to, kai buvo priimtas valstybės narės prašymas perimti savo žinion ar atsiimti, trijų arba dvylikos mėnesių sulaikymo laikotarpis jau buvo per ilgas. Teismo argumentai grindžiami reglamento

⁹⁶ Reglamento „Dublinas III“ 24 straipsnis turėtų būti toliau atitinkamai taikomas. Todėl, kai prašančiojoje valstybėje narėje nebuvo pateiktas naujas prašymas, galima teigti, kad termino skaičiavimo pradžia yra data, kai valstybė narė sužino, kad kita valstybė narė gali būti atsakinga. Palyginti su *Judicial analysis: Asylum procedures and the principle of non-refoulement*, p. 51–52.

⁹⁷ 2017 m. rugsėjo 13 d. ESTT sprendimas *Khair Amayry / Migrationsverket*, C-60/16.

⁹⁸ Ten pat, 33–38 punktai.

⁹⁹ Ten pat, 39 punktas.

¹⁰⁰ Ten pat, 40 punktas.

¹⁰¹ Ten pat, 41 punktas.

¹⁰² Ten pat, 45 punktas.

tikslu – užtikrinti trečiųjų šalių piliečių perdavimą atsakingai valstybei narei ir, Teismo nuomone, bet koks kitoks aiškinimas sumažintų valstybių galimybes kuo geriau išnaudoti terminus, skirtus nustatyti atsakingą valstybę narę ir atlikti perdavimą. Sprendimas neturėtų būti naudojamas siekiant pateisinti ilgiausių sulaikymo laikotarpių taikymą.

4 lentelė. Byla *Khir Amayry / Migrationsverket*

<p>1 klausimas: asmuo jau buvo sulaikytas, kai buvo priimtas prašymas perimti savo žinion ar atsiimti</p>	<p>Taikomas maksimalus šešių savaičių terminas.</p>
<p>2 klausimas: asmuo sulaikomas tik po to, kai yra priimtas prašymas perimti savo žinion ar atsiimti</p>	<p>Asmuo neturėtų būti sulaikytas kur kas ilgesnį negu šešių savaičių, per kurį sprendimo perduoti apskundimas arba peržiūrėjimas praranda sustabdomąjį poveikį, terminą ir taikomas maksimalus šešių savaičių terminas.</p>

ESTT taip pat nurodė, kad dienų, per kurias atitinkamas asmuo jau buvo sulaikytas, valstybei narei priėmus prašymą perimti savo žinion arba atsiimti, skaičiaus nereikia išskaičiuoti iš 28 straipsnio 3 dalyje nustatyto šešių savaičių termino, kai sprendimo perduoti apskundimas arba peržiūrėjimas netenka sustabdomojo poveikio. Tai reiškia, kad jei perkėlimo procedūra atnaujinama, kai sprendimo perduoti apskundimas arba peržiūrėjimas nebeturi sustabdomojo poveikio, pradedamas skaičiuoti naujas šešių savaičių terminas siekiant įvykdyti perdavimą. Tai taikoma neatsižvelgiant į tai, ar sustabdymas yra automatinis, ar tai leista teismo sprendimu tarptautinės apsaugos prašytojo prašymu.

7. Kitos sulaikytiems tarptautinės apsaugos prašytojams teikiamos garantijos

7.1. Deramo kruopštumo reikalavimas

Pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 1 dalies antrą pastraipą su 8 straipsnio 3 dalyje nustatytais sulaikymo pagrindais susijusios administracinės procedūros vykdomos deramai kruopščiai. Sulaikymo trukmės pratęsimo negalima pateisinti ne dėl tarptautinės apsaugos prašytojo kaltės ilgai trunkančiomis administracinėmis procedūromis.

Kaip nustatyta PSD (nauja redakcija) 16 konstatuojamojoje dalyje, sąvoka „deramas kruopštumas“ apima valstybių narių pareigą bent imtis konkrečių ir reikšmingų veiksmų užtikrinant, kad sulaikymo priežastims patikrinti reikalingas laikas būtų kuo trumpesnis ir kad būtų reali galimybė, jog toks patikrinimas gali būti sėkmingai atliktas per kuo trumpesnį laiką, kad sulaikymas neturi trukti ilgiau, nei to pagrįstai reikia atitinkamoms procedūroms atlikti.

Jeigu ši procedūra atliekama nepakankamai kruopščiai, tai asmens sulaikymas pripažįstamas neleistinu pagal EŽTK 5 straipsnio 1 dalies f punktą¹⁰³.

7.2. Reikalavimas pateikti raštišką įsakymą dėl sulaikymo

Pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 2 dalį įsakymą sulaikyti tarptautinės apsaugos prašytoją raštu parengia teisminės arba administracinės institucijos. Įsakyme sulaikyti nurodomos faktinės ir teisinės sulaikymo priežastys, kuriomis grindžiamas sulaikymas. Šis reikalavimas taip pat taikomas Dublino atvejams, kaip nurodyta reglamento „Dublinas III“ 28 straipsnio 4 dalyje. Pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 4 dalį apie sulaikymo priežastis ir galimas teisių gynimo priemones turi būti pranešta nedelsiant, raštu, „jiems suprantama kalba arba kalba, kurią, kaip pagrįstai manoma, jie supranta“.

Šis reikalavimas atitinka EŽTK 5 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta elementari garantija: kiekvienam suimtajam turi būti pranešta, kodėl jam atimta laisvė. Jiems turi būti paprasta, netechninė kalba, kurią jie galėtų suprasti, paaiškinti esminiai teisiniai ir faktiniai laisvės atėmimo pagrindai, kad jie galėtų kreiptis į teismą ir užginčyti jo teisėtumą¹⁰⁴. Nors ši informacija turi būti perduota „nedelsiant“, ji nebūtinai turi būti visa suteikta sulaikymo momentu¹⁰⁵. Kiekvienu atveju reikia įvertinti, ar pateiktos informacijos turinys ir skubumas buvo pakankami,

¹⁰³ 2015 m. rugsėjo 22 d. EŽTT sprendimas *Nabil ir kiti / Vengrija*, Nr. 62116/12, 29 punktą; 2016 m. gegužės 3 d. EŽTT sprendimas *Abdi Mahamud / Malta*, Nr. 56796/13.

¹⁰⁴ 2016 m. gruodžio 15 d. EŽTT sprendimas *Khlaifia ir kiti / Italija*, Nr. 16483/12, 115 punktą.

¹⁰⁵ Ten pat.

atsižvelgiant į jos ypatumus¹⁰⁶. Tais atvejais, kai tokia informacija nesuteikiama, teisė pateikti apeliacinį skundą iš esmės nėra veiksminga¹⁰⁷.

7.3. Teisės į teisminę peržiūrą aspektai

Pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 3 dalį valstybės narės užtikrina, kad *ex officio* ir (arba) tarptautinės apsaugos prašytojo prašymu būtų skubiai įvykdytas teisminis sulaikymo teisėtumo peržiūrėjimas.

Pagal PSD (nauja redakcija) 16 konstatuojamąją dalį teisminis sulaikymo teisėtumo peržiūrėjimas apima valstybių narių pareigą imtis konkrečių ir reikšmingų veiksmų užtikrinant, kad sulaikymo priežastims patikrinti reikalingas laikas būtų kuo trumpesnis ir kad būtų reali galimybė, jog toks patikrinimas gali būti sėkmingai atliktas per kuo trumpesnę laiką.

Tai susiję su EŽTK 5 straipsnio 4 dalimi, kurioje taip pat nustatyta teisė į greitą teismo sprendimo dėl sulaikymo, kuris turi būti nutrauktas, jei įrodomas jo neteisėtumas, teisėtumo priėmimą¹⁰⁸. Pirmiau minėti teisės aktai lemia tris aspektus: pirma, asmens sulaikymo metu turi būti suda ryta galimybė pasinaudoti teisinės gynybos priemone, kad būtų greitai atlikta to asmens sulaikymo teisėtumo peržiūra; antra, ši peržiūra turi būti teismo pobūdžio ir suteikti garantijas, atitinkančias atitinkamo laisvės atėmimo rūšį; trečia, atlikus šią peržiūrą taip pat turėtų būti galima, jei reikia, paleisti asmenį į laisvę¹⁰⁹.

Sprendžiant klausimą, ar buvo laikomasi greito proceso principo, reikia atsižvelgti į bylos aplinkybes ir sudėtingumą, visą nacionalinių procedūrų specifiką ir prašytojo elgesį proceso metu¹¹⁰. Nors akivaizdu, kad dienų, per kurias vyko atitinkama procedūra, skaičius yra svarbus elementas, jis pats savaime nebūtinai turi lemiamą reikšmę sprendžiant klausimą, ar sprendimas buvo priimtas pakankamai greitai¹¹¹. Šia prasme valstybės narės turi organizuoti savo teises sistemas taip, kad teismai galėtų laikytis įvairių jos reikalavimų¹¹².

¹⁰⁶ 2016 m. EŽTT sprendimas *Khlaifia ir kiti / Italija*, 115 punktas; pavyzdžiai: 2013 m. liepos 23 d. EŽTT sprendimas *M. A. / Kipras*, Nr. 41872/10, 228 punktas: 76 valandų, 4 dienų arba 10 dienų vėlavimas laikomas pažeidimu.

¹⁰⁷ 2016 m. EŽTT sprendimas *Khlaifia ir kiti / Italija*, 132 punktas.

¹⁰⁸ 2014 m. balandžio 17 d. EŽTT sprendimas *Gayratbek Saliyev / Rusija*, Nr. 39093/13, 76 punktas.

¹⁰⁹ 2016 m. gegužės 19 d. EŽTT sprendimas *J. N. / United Kingdom*, Nr. 37289/12, 88 punktas. Sprendimuose *Kadem / Malta*, Nr. 55263/00, 44–45 punktai, ir *Rehbock / Slovėnija*, Nr. 29462/95, 82–86 punktai, EŽTT nusprendė, kad 17 ir 26 dienų laikotarpiai yra pernelyg ilgi sprendžiant dėl prašytojo sulaikymo teisėtumo. Sprendimo *Mamedova / Rusija*, Nr. 7064/05, 96 punkte konstatuota, kad apeliacinio proceso, kuris, be kita ko, truko 26 dienas, trukmė pažeidė greitumo reikalavimą. Sprendime *Karimov / Rusija*, Nr. 12535/06, EŽTT nustatė, kad 13–20 dienų vėlavimas nagrinėti skundus dėl įsakymo sulaikyti gali būti nesuderinamas su EŽTK 5 straipsnio 4 dalyje nustatytu „greitumo“ reikalavimu.

¹¹⁰ 2016 m. EŽTT sprendimas *Khlaifia ir kiti / Italija*, 131 punktas.

¹¹¹ Pavyzdys: 2014 m. balandžio 17 d. EŽTT sprendimas *Gayratbek Saliyev / Rusija*, Nr. 39093/13, 77–79 punktai: skundų dėl pirmosios instancijos teismo įsakymų sulaikyti nagrinėjimas užtruko 47 ir 51 dieną; kiti pavyzdžiai: 2013 m. liepos 23 d. EŽTT sprendimas *Aden Ahmed / Malta*, Nr. 55352, 115 punktas.

¹¹² 1990 m. rugpjūčio 29 d. EŽTT sprendimas *E. / Norvegija*, Nr. 11701/85, 66 punktas.

Kita vertus, nei PSD (nauja redakcija), nei EŽTK 5 straipsnio 4 dalis neįpareigoja nustatyti antrojo lygmens jurisdikcijos sulaikymo teisėtumui nagrinėti¹¹³. Tačiau jei nacionalinėje teisėje numatyta galimybė pateikti apeliacinį skundą, apeliacinė institucija taip pat turi laikytis EŽTK 5 straipsnio 4 dalies reikalavimų. Kalbant apie procesą apeliaciniame teisme, reikia pažymėti, kad „greitumo“ standartas yra ne toks griežtas¹¹⁴.

Be to, EŽTT iki šiol nėra nusprendęs, kad pagal EŽTK 5 straipsnio 1 dalies f punktą reikalaujama automatinio teismo sulaikymo iki išsiuntimo peržiūrėjimo, nes tokios teisių gynimo priemonės buvimas neužtikrina, kad imigrantų sulaikymo sistema atitinka EŽTK 5 straipsnio 1 dalies f punkto reikalavimus¹¹⁵.

Vis dėlto pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 5 dalį teisminė institucija pagrįstais laiko tarpais *ex officio* ir (arba) susijusio tarptautinės apsaugos prašytojo prašymu peržiūri sulaikymą, visų pirma, kai jis pratęsiamas, kai atsiranda svarbių aplinkybių arba gaunama naujos informacijos, kuri gali turėti poveikio sulaikymo teisėtumui. Pagal šią nuostatą reikalaujama, kad kontrolė turi būti atliekama, jei atsiranda naujų aplinkybių dėl sulaikymo pagrindo, kurios gali turėti įtakos įsakymo sulaikyti palikimui galioti. Tokie faktai gali būti grindžiami naujomis valdžios institucijų nustatytomis aplinkybėmis arba naujais tarptautinės apsaugos prašytojo teiginiais. EŽTK 5 straipsnio 4 dalis negarantuoja tokios apimties teisės į teisminę peržiūrą, kad teismas galėtų visais bylos aspektais, įskaitant grynai operatyvumo klausimus, pakeisti sprendimus priimančios institucijos diskreciją savąja¹¹⁶. Tačiau peržiūra turėtų būti pakankamai plati, jog apimtų tas būtinas sąlygas, kad asmuo būtų „teisėtai“ sulaikytas pagal EŽTK 5 straipsnio 1 dalį¹¹⁷. Peržiūrą atliekantis „teismas“ turi atlikti ne tik patariamąją funkciją, bet turi turėti kompetenciją „spręsti“ dėl sulaikymo „teisėtumo“ ir nurodyti asmenį paleisti, jei sulaikymas yra neteisėtas¹¹⁸.

Teismo sprendimas arba įsakymas paleisti į laisvę turi būti vykdomas visiškai ir išsamiai, o ne tik iš dalies, ir negali būti užkertamas kelias jo vykdymui, jis negali būti pripažintas negaliojančiu arba nepagrįstai atidėtas¹¹⁹.

Taip pat reikėtų pažymėti, kad pagal Grąžinimo direktyvos 15 straipsnio 3 dalį sulaikymas peržiūrimas pagrįstais laiko tarpais atitinkamo trečiosios šalies piliečio prašymu arba *ex officio*, ir pratęstų sulaikymo laikotarpių atveju teisminė institucija prižiūri, kaip atliekamos peržiūros.

¹¹³ Tačiau 2017 m. gruodžio 15 d. Aukščiausiasis administracinis teismas (Čekijos Respublika) pateikė prejudicinį klausimą byloje *D. H / Ministerstvo vnitra, C-704/17: ar Direktyvos 2013/33/ES <...> 9 straipsnio, siejamo su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 6 ir 47 straipsniais, aiškinimui prieštarauja nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią Nejvyšší správní soud (Aukščiausiasis administracinis teismas) negali peržiūrėti teismo sprendimo dėl užsieniečio sulaikymo po to, kai užsienietis buvo paleistas į laisvę?*

¹¹⁴ 2014 m. EŽTT sprendimas *Gayratbek Saliyev / Rusija*, 77–79 punktai.

¹¹⁵ 2016 m. EŽTT sprendimas *J. N. / Jungtinė Karalystė*, 87 punktas.

¹¹⁶ 2016 m. gruodžio 15 d. EŽTT sprendimas *Khlaifia ir kiti / Italija*, Nr. 16483/12, 128 punktas.

¹¹⁷ Ten pat.

¹¹⁸ Ten pat.

¹¹⁹ 1999 m. liepos 28 d. EŽTT sprendimas *Immobiliare Saffi / Italija*, Nr. 22774/93, 74 punktas, susijęs ne su tarptautinės apsaugos prašytojais, o su bendru aspektu.

7.4. Teisė į nemokamą teisinę pagalbą ir atstovavimą

Pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 6 dalies pirmą pastraipą 3 dalyje numatyto įsakymo sulaikyti teismo peržiūrėjimo atveju valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos prašytojai, neturintys pakankamai lėšų, galėtų nemokamai pasinaudoti teisine pagalba ir atstovavimu¹²⁰. Pagal PSD (nauja redakcija) 26 straipsnio 2 dalį nemokama teisinė pagalba ir atstovavimas pateikus prašymą skiriami sprendimo apskundimo arba peržiūrėjimo teisminėje institucijoje atvejais tiek, kiek tokia pagalba būtina užtikrinant veiksmingas galimybes pasinaudoti teisingumo sistema. Abiem atvejais teisinę pagalbą turėtų teikti tinkamos kvalifikacijos asmenys. Pagal PSD (nauja redakcija) 21 konstatuojamąją dalį, siekiant, kad būtų užtikrintos procedūrinės garantijos, kuriomis numatoma galimybė susisiekti su teisine pagalba teikiančiomis organizacijomis arba asmenų grupėmis, turėtų būti teikiama informacija apie tokias organizacijas ir asmenų grupes.

Tai susiję su ES chartijos 47 straipsniu, kuriame nustatyta, kad „[k]iekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas <...>“ ir kad „[a]smenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą“. EŽTT teigimu, galimybė pasinaudoti teisių gynimo priemone reiškia, kad valdžios institucijų savanoriškai sukurtos aplinkybės turi būti tokios, kad tarptautinės apsaugos prašytojai turėtų realią galimybę pasinaudoti teisių gynimo priemone¹²¹. Tačiau nagrinėdamas sulaikymo bylas EŽTT nusprendė, kad nors nėra pareigos teikti nemokamą teisinę pagalbą, jos nebuvimas, ypač kai teisinis atstovavimas būtinas šalies vidaus kontekste, kaip tai suprantama pagal 5 straipsnio 4 dalį, gali kelti klausimą dėl galimybės pasinaudoti tokia teisių gynimo priemone¹²². Valstybės narės turi galimybę apriboti teisinės pagalbos teikimą, kai nėra realios tikimybės, kad sprendimo apskundimas bus sėkmingas. Tokie apribojimai turės atitikti ES chartijos 47 straipsnį. Pagal PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 7–9 dalis ir 26 straipsnio 3–5 dalis valstybėms narėms leidžiama įgyvendinti reikalavimus dėl nemokamos teisinės pagalbos ir atstovavimo suteikimo, nes tarptautinės apsaugos prašytojams neturėtų būti taikomos palankesnės sąlygos, nei paprastai taikomos jų piliečiams¹²³.

EŽTT nustatė, kad dėl teisinės pagalbos trūkumo teisių gynimo priemonės pagal EŽTK 13 straipsnį gali būti neprieinamos¹²⁴.

7.5. Teisė į veiksmingą teisinę gynybą

Tarptautinės apsaugos prašytojas turi teisę į veiksmingą teisminę gynybą dėl sulaikymo pagal ES chartijos 47 straipsnį. PSD (nauja redakcija) 26 straipsnio 1 dalyje nustatyti pagrindai, kuriais remdamiesi tarptautinės apsaugos prašytojai gali apskusti sprendimus, susijusius su priėmimo sąlygomis, išplečiant galimybę apskusti visus sprendimus, susijusius su priėmimo sąlygų „panaikinimu arba apribojimu“. Be to, 2 dalyje numatyta nemokama teisinė pagalba, jei tarptautinės apsaugos prašytojas negali susimokėti išlaidų, ir „tiek, kiek tokia pagalba būtina užtikrinant

¹²⁰ 1979 m. spalio 9 d. EŽTT sprendimas *Airey / Airija*, Nr. 6289/73, 26 punktas.

¹²¹ 2002 m. vasario 5 d. EŽTT sprendimas *Čonka / Belgija*, Nr. 51564/99, 46 punktas.

¹²² 2013 m. liepos 23 d. EŽTT sprendimas *Suso Musa / Malta*, Nr. 42337/12, 61 punktas.

¹²³ Pavyzdys: pagal Vokietijos teisę nemokama finansinė pagalba teikiama tik tuo atveju, jei yra tikimybė, kad pavyks užginčyti įsakymą dėl sulaikymo, 2016 m. gegužės 20 d. Federalinio Teisingumo Teismo (Vokietija) sprendimas *V ZB 140/15*, 17 punktas.

¹²⁴ 2011 m. sausio 21 d. EŽTT sprendimas *M. S. S. / Belgija ir Graikija*, Nr. 30696/09.

veiksmingas galimybes pasinaudoti teisingumo sistema“. Ši nuostata atspindi panašią garantiją sulaikytiems prašytojams kaip ir PSD (nauja redakcija) 9 straipsnio 6 dalyje. Pagal EŽTK 13 straipsnį ir ES chartiją šios priemonės padidina tikimybę pasinaudoti veiksminga teisių gynimo priemone, o tai labai svarbu siekiant užtikrinti, kad būtų nuosekliai laikomasi PSD (nauja redakcija) nustatytų teisių.

Sprendime *Mahdi* Teismas nustatė veiksmingos teisminės gynybos standartus. Teisminė institucija turi turėti galimybę priimti sprendimą visais svarbiais faktiniais ir teisiniais klausimais, kad nustatytų, ar sulaikymas yra pagrįstas. Tam reikia išsamiai išnagrinėti su kiekvienu konkrečiu atveju susijusias faktines aplinkybes. Kai sulaikymas nebėra pateisinamas, teisminė institucija turi turėti galimybę pakeisti administracinės institucijos sprendimą savo sprendimu ir priimti sprendimą, ar nurodyti taikyti alternatyvią priemonę, ar paleisti atitinkamą trečiosios šalies pilietį. Šiuo tikslu teisminė institucija turi turėti galimybę atsižvelgti į administracinės institucijos nurodytus faktus ir pateiktus įrodymus, taip pat į visas pastabas, kurias gali pateikti trečiosios šalies pilietis. Be to, teisminė institucija turi turėti galimybę atsižvelgti į bet kokius kitus sprendimui priimti svarbius elementus, jei mano, kad tai būtina. Todėl teisminės institucijos įgaliojimai atliekant tyrimą jokių būdu negali apsiriboti tik atitinkamos administracinės institucijos nurodytomis aplinkybėmis. Bet koks kitoks aiškinimas lemtų neveiksmingą teisminės institucijos atliekamą tyrimą ir taip keltų pavojų siekiamų tikslų įgyvendinimui. Peržiūrinčiam teismui turi būti suteikta jurisdikcija spręsti, ar laisvės atėmimas tapo neteisėtas atsižvelgiant į naujus veiksnius, atsiradusius po pirminio sprendimo, kuriuo asmeniui buvo atimta laisvė, priėmimo¹²⁵.

7.6. Galimybė susisiekti su UNHCR

PTD (nauja redakcija) numatyta garantija, kad prieglobsčio prašytojams nebus atimta galimybė bendrauti su UNHCR per visą prieglobsčio procedūrą (PTD (nauja redakcija) 12 straipsnio 1 dalies c punktas). Be šios bendros apsaugos priemonės, pagal PSD (nauja redakcija) 18 straipsnio 2 dalies b punktą valstybės narės taip pat užtikrina, kad sulaikymo metu tarptautinės apsaugos prašytojai turėtų galimybę bendrauti su „JTVPK ir kitais atitinkamų nacionalinių, tarptautinių ir nevyriausybinių organizacijų bei įstaigų atstovais“. Ši nuostata toliau plėtojama UNHCR sulaikymo gairėse, kuriose numatyta, kad turi būti užtikrinta galimybė susisiekti su UNHCR, ir atvirkščiai, taip pat turėtų būti suteiktos patalpos, leidžiančios vykdyti tokius lankymus (48 punkto vii papunktis).

¹²⁵ Daugiau informacijos žr. Europos teisės institutas, *Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants and the Rule of Law: Checklists and European Standards*, 2017.

8. Sulaikymo sąlygos

Pagal PSD (nauja redakcija) 18 straipsnį su sulaikytais tarptautinės apsaugos prašytojais turėtų būti elgiamasi visapusiškai gerbiant jų žmogaus orumą, o jų priėmimas turėtų būti konkrečiai pritaikytas jų poreikiams tokioje situacijoje tenkinti¹²⁶. Draudžiama iš prašytojo, net ir laikinai laikotarpiu tarp tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo ir faktiško perdavimo atsakingai valstybei narei, atimti apsaugą pagal PSD (nauja redakcija) nustatytas minimalias normas¹²⁷. PSD (nauja redakcija) 20 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad sulaikymas yra kraštutinė priemonė. Reglamento „Dublinas III“ 28 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad sulaikymo pagal reglamentą „Dublinas III“ atvejais taikomi PSD (nauja redakcija) 9, 10 ir 11 straipsniai.

8.1. Specializuoti sulaikymo centrai

Kaip nustatyta PSD (nauja redakcija) 10 straipsnio 1 dalyje, tarptautinės apsaugos prašytojai paprastai laikomi specializuotuose sulaikymo centruose. Jei tai neįmanoma, sulaikyti prašytojai atskiriami nuo kalinių ir nuo kitų trečiųjų šalių piliečių, kurie nepateikė tarptautinės apsaugos prašymo. Tarptautinės apsaugos prašytojų ir kalinių atskyrimas yra besąlyginis reikalavimas, kurio privaloma laikytis, net jei atitinkamas asmuo pageidauja būti laikomas kartu su kaliniais¹²⁸. EŽTT nurodo, kad sulaikymas policijos įstaigose turėtų būti kuo trumpesnis¹²⁹. Be to, PSD (nauja redakcija) 21 straipsnio 1 dalyje ir PSD (nauja redakcija) 14 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad reikia atsižvelgti į specialių priėmimo poreikių turinčių prašytojų padėtį. Tokie pažeidžiami prašytojai gali būti nepilnamečiai, nelydimi nepilnamečiai, žmonės su negalia, vyresnio amžiaus žmonės, nėščios moterys, nepilnamečių vaikų turintys vieniši tėvai, prekybos žmonėmis aukos, sunkiai sergantys, psichikos sutrikimų turintys asmenys, taip pat asmenys, kurie patyrė kankinimus, išprievartavimą arba kitokias sunkaus psichologinio, fizinio arba seksualinio smurto formas, pavyzdžiui, moterų lyties organų žalojimo aukos. Dėl prieglobsčio prašytojo statuso tarptautinės apsaugos prašytojas priklauso ypač nepalankioje padėtyje esančiai ir pažeidžiamai grupei, kuriai reikia specialios apsaugos¹³⁰. Tačiau reikia turėti omenyje, kad sprendime *M. S. S.* EŽTT aiškiai neišaiškino sąvokos „pažeidžiamumas“ PSD (nauja redakcija) prasme¹³¹.

EŽTK 3 straipsnyje draudžiamas kankinimas ir nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba baudimas ir reikalaujama, jog valstybės narės užtikrintų, kad sulaikymo sąlygos būtų suderinamos su pagarba žmogaus orumui, kad priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų sulaikytiesiems tokių kančių ar sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamą sulaikymui būdingą kančių lygį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius įkalinimo reikalavimus, būtų tinkamai užtikrinta jų

¹²⁶ ES chartijos 1 straipsnis.

¹²⁷ 2012 m. rugsėjo 27 d. ESTT sprendimas *Cimade / Ministre de l'Intérieur, de l'Outre-mer, des Collectivités territoriales et de l'Immigration*, C-179/11, 56 punktas.

¹²⁸ 2014 m. liepos 17 d. ESTT sprendimas *Thi Ly Pham / Stadt Schweinfurt, Amt für Meldewesen und Statistik*, C-474/13, § 17, 23 punktas, dėl Gražinimo direktyvos 2008/115 16 straipsnio 1 dalies.

¹²⁹ 2010 m. balandžio 13 d. EŽTT sprendimai *Charahili / Turkija*, Nr. 46605/07; *Keshmiri / Turkija*, Nr. 36370/08, *Ranjbar ir kiti / Turkija*, Nr. 37040/07, *Tehrani ir kiti / Turkija*, Nr. 32940/08, 41626/08 ir 43616/08.

¹³⁰ 2011 m. sausio 21 d. EŽTT sprendimas *M. S. S. / Belgija ir Graikija*, Nr. 30696/09, 251 punktas.

¹³¹ 2011 m. EŽTT sprendimas *M. S. S. / Belgija ir Graikija*.

sveikata ir gerovė¹³². Nepaisant to, 3 straipsnyje nurodytas netinkamas elgesys turi būti minimalaus sunkumo laipsnio; šio laipsnio vertinimas yra santykinis ir priklauso nuo visų bylos aplinkybių, visų pirma nuo elgesio trukmės, jo fizinių ar psichologinių padarinių, atitinkamo asmens lyties, amžiaus ir sveikatos būklės¹³³.

Laikydamos tarptautinės apsaugos prašytojus tranzito zonoje, valstybės narės privalo laikytis savo tarptautinių įsipareigojimų, visų pirma pagal Ženevos konvenciją ir EŽTK¹³⁴.

8.2. Specialūs reikalavimai

PSD (nauja redakcija) 10 straipsnyje nustatyti specialūs reikalavimai sulaikant tarptautinės apsaugos prašytojus, atsižvelgiant į jų, kaip tam tikros pažeidžiamos grupės narių, statusą. Sulaikymo sąlygos turi atitikti specialius reikalavimus, kurie gali būti susiję su patalpų perpildymo klausimu, vėdinimu, galimybe pabūti gryname ore, šildymo kokybe, sveikatos apsaugos reikalavimais ir gydymu bei pagrindiniais sanitarijos ir higienos standartais. Be to, turi būti užtikrinta šeimos vienovės apsauga.

8.2.1. Patalpų perpildymas, vėdinimas, galimybė pabūti gryname ore, šildymo kokybė, higienos reikalavimai

Apskritai sprendžiant EŽTK 3 straipsnio pažeidimo klausimą reikia atsižvelgti į šiuos tris elementus: a) kiekvienam sulaikytajam kameroje turi būti skirta atskira miegamoji vieta; b) kiekvienam sulaikytajam turi tekti ne mažiau kaip trys kvadratiniai metrai grindų ploto; c) bendras kameros plotas turi būti toks, kad sulaikytieji galėtų laisvai judėti tarp baldų¹³⁵. Komiteto prieš kankinimą parengti kalėjimų standartai yra pagrindinė kalinių gerovės garantija¹³⁶.

Perpildymas yra EŽTK 3 straipsnio pažeidimas. Yra bendras reikalavimas, kad vienam sulaikytajam tektų trys kvadratiniai metrai grindų ploto (įskaitant baldų užimamą plotą, bet neįskaitant kameroje esančio sanitarinio mazgo) bendroje kameroje¹³⁷. Tačiau vietos trūkumą galima kompensuoti kitais sulaikymo sąlygų aspektais¹³⁸. Taigi tuo atveju, kai perpildymas nėra pakankamai reikšmingas, kad iškiltų klausimas pagal 3 straipsnį, pavyzdžiui, jei vienam kaliniui tenka 3–4 kvadratiniai metrai asmeninio ploto, reikia atsižvelgti į kitus aspektus, pavyzdžiui, galimybę pasivaikščioti lauke, natūralią šviesą ar orą, galimybę vėdinti, šildymo priemonių tinkamumą, galimybę naudotis tualetu privačiai ir pagrindinių sanitarijos ir higienos reikalavimų laikymąsi¹³⁹.

¹³² Ten pat, 221 punktą.

¹³³ 2016 m. gruodžio 15 d. EŽTT sprendimas *Khlaifia ir kiti / Italija*, Nr. 16483/12, 158–159 punktai.

¹³⁴ 1996 m. birželio 25 d. EŽTT sprendimas *Ammur / Prancūzija*, Nr. 19776/92, 43 punktą.

¹³⁵ 2013 m. liepos 23 d. EŽTT sprendimas *Aden Ahmed / Malta*, Nr. 55352/12, 87 punktą.

¹³⁶ 2016 m. lapkričio 22 d. EŽTT sprendimas *Abdullahi Elmi ir Aweys Abubakar / Malta*, Nr. 25794/13 ir 28151/13, 102 punktą.

¹³⁷ 2016 m. EŽTT sprendimas *Khlaifia ir kiti / Italija*, 166 punktą.

¹³⁸ Ten pat.

¹³⁹ 2012 m. sausio 10 d. EŽTT sprendimas *Ananyev ir kiti / Rusija*, Nr. 42525/07, 149–159 punktai.

8.2.2. Sveikatos priežiūra

PSD (nauja redakcija) taip pat išdėstytos su sveikatos priežiūra susijusios nuostatos. Pažeidžiamų asmenų sveikatai turi būti skirtas išskirtinis dėmesys (PSD (nauja redakcija) 11 straipsnio 1 dalis), o pagal PSD (nauja redakcija) 19 straipsnį valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos prašytojams būtų suteikta reikalinga sveikatos priežiūra, į kurią įeina bent jau pirmoji medicinos pagalba ir būtinausias gydymas ligų ir rimtų psichikos sutrikimų atveju. Tais atvejais, kai tarptautinės apsaugos prašytojai turi specialių priėmimo poreikių, būtina suteikti medicinos ar kitokią pagalbą, įskaitant prireikus tinkamą psichinės sveikatos priežiūrą. Be to, pagal PSD (nauja redakcija) 25 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad kankinimų ir smurto aukos gautų tinkamą medicininį ir psichologinį gydymą arba priežiūrą. Apskritai yra trys konkretūs aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant prašytojo sveikatos suderinamumą su buvimu sulaikymo vietoje: a) pareiškėjo sveikatos būklė, b) sulaikymo metu teikiamos medicininės pagalbos ir priežiūros tinkamumas, ir c) sulaikymo priemonės tolesnio taikymo tikslingumas atsižvelgiant į prašytojo sveikatos būklę¹⁴⁰. Šia prasme moters laikymas perpildytame sulaikymo centre vėlesniu nėštumo laikotarpiu arba moterų personalo trūkumas jame yra EŽTK 3 straipsnio pažeidimas¹⁴¹. Paprastai nėščios moterys ir krūtimi maitinančios motinos, kurios turi specialiųjų poreikių, neturėtų būti sulaikomos¹⁴². Jei valdžios institucijos nusprendžia sulaikyti ir laikyti sulaikytą neįgalų asmenį, jos turi ypač kruopščiai užtikrinti sąlygas, atitinkančias specialius dėl tos negalios atsirandančius poreikius¹⁴³. Jei valdžios institucijos žino apie sunkią arba nepagydomą pareiškėjo ligą, jos privalo deramai kruopščiai imtis visų priemonių, kurių galima pagrįstai tikėtis, kad būtų apsaugota pareiškėjo sveikata ir užkirstas kelias jos pablogėjimui sulaikymo metu¹⁴⁴. Psichikos sveikatos problemų turintys asmenys turėtų būti laikomi įstaigose, pritaikytose psichikos ligoniams¹⁴⁵.

8.2.3. Šeimos

Šeimos, kaip apibrėžta PSD 2 straipsnio c punkte, turi būti apsaugotos, net jei jos yra sulaikytos. Todėl PSD 12 straipsnyje valstybės narės įpareigojamos kiek įmanoma išlaikyti šeimos vienovę. Tai atitinka EŽTK 8 straipsnio 1 dalį, pagal kurią kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas. Todėl valstybės narės privalo veikti taip, kad atitinkami asmenys galėtų gyventi normalų šeimos gyvenimą¹⁴⁶. Abipusis džiaugsmas, kurį tėvams ir vaikams kelia buvimas kartu, yra vienas pagrindinių šeimos gyvenimo elementų¹⁴⁷. Kiekvienu atveju reikia nustatyti, ar šeimos sulaikymas, ypač kiek tai susiję su sulaikymo trukme, yra būtinas, kaip apibrėžta EŽTK 8 straipsnio 2 dalyje, t. y. ar jis pateisinamas neatidėliotinu socialiniu poreikiu ir, visų pirma, proporcingas siekiamam teisėtam tikslui¹⁴⁸. Šeimos, kuriose yra nepilnamečių

¹⁴⁰ 2009 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimas *Slawomir Musial / Lenkija*, Nr. 28300/06, 88 punktas.

¹⁴¹ 2012 m. spalio 24 d. EŽTT sprendimas *Mahmundi ir kiti / Graikija*, Nr. 14902/10, 70 punktas; 2013 m. gruodžio 9 d. EŽTT sprendimas *Aden Ahmed / Malta*, Nr. 55352/12, 92 punktas.

¹⁴² 2011 m. balandžio 21 d. EŽTT sprendimas *Nechiporuk ir Yonkalo / Ukraina*, Nr. 42310/04, 156 punktas. *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, 2010 m. spalio mėn., 42 taisyklė.

¹⁴³ 2012 m. lapkričio 8 d. EŽTT sprendimas *Z. H. / Vengrija*, Nr. 28973/11, 29 punktas.

¹⁴⁴ 2011 m. gruodžio 20 d. EŽTT sprendimas *Yoh-Ekale Mwanje / Belgija*, Nr. 10486/10, 94 punktas.

¹⁴⁵ 2009 m. sausio 20 d. EŽTT sprendimas *Slawomir Musial / Lenkija*, Nr. 28300/06, 94 punktas.

¹⁴⁶ 2018 m. balandžio 10 d. EŽTT sprendimas *Bistieva ir kiti / Lenkija*, Nr. 75157/14, 72 punktas.

¹⁴⁷ Ten pat, 73 punktas.

¹⁴⁸ Ten pat, 77 punktas.

vaikų, turi būti sulaikomos kuo rečiau¹⁴⁹. Vertindamos proporcingumą, valdžios institucijos turi atsižvelgti į vaiko interesus¹⁵⁰. Tai reiškia, kad šeima turi likti kartu, kiek tai įmanoma, ir reikia apsvarstyti alternatyvias priemones, kad nepilnamečių sulaikymas būtų tik kraštutinė priemonė¹⁵¹. Sulaikytos šeimos apgyvendinamos atskirai, užtikrinant reikiamą privatumą (PSD (nauja redakcija) 11 straipsnio 4 dalis kartu su reglamento „Dublinas III“ 28 straipsnio 4 dalimi). Galiausiai PSD (nauja redakcija) 10 straipsnio 4 dalyje nustatyta sulaikytų šeimų teisė bendrauti su šeimos nariais, teisiniais patarėjais ar konsultantais ir atitinkamoms nevyriausybinėms organizacijoms atstovaujantiems asmenimis privatumą užtikrinančiomis sąlygomis.

8.2.4. Nepilnamečiai

Pagal PSD (nauja redakcija) 2 straipsnio d punktą nepilnametis yra jaunesnis nei 18 metų asmuo. PSD (nauja redakcija) 23 straipsnyje valstybėms narėms nustatytas reikalavimas pirmiausia atsižvelgti į nepilnamečio interesus. Vaiko interesų principas apima ne tik nelydimo nepilnamečio teisinio atstovavimo, šeimos susijungimo, nepilnamečio gerovės ir socialinės raidos, jo saugumo ir apsaugos, pagarbos jo nuomonei ir būtinybės nustatyti nelydimo nepilnamečio šeimos narius, brolius, seseris ar giminaičius reikalavimus¹⁵². Nepilnamečiai sulaikomi tik kraštutiniu atveju bei nustačius, kad negalima veiksmingai taikyti kitų švelnesnių alternatyvių priemonių¹⁵³. Apskritai bylose, susijusiose su vaikų sulaikymu, reikia atsižvelgti į keletą aspektų: ar vaikas yra lydimas ar ne; vaiko amžių, sveikatos būklę, įskaitant galimus baimės, sielvarto, nepilnavertiškumo jausmus; sulaikymo trukmę ir jo fizinį bei psichinį poveikį; konkrečias sulaikymo centro aplinkybes, įskaitant supančios aplinkos aplinkybes¹⁵⁴. Sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir turi būti dedamos visos pastangos siekiant kuo greičiau paleisti sulaikytą nepilnametį¹⁵⁵. Be to, PSD (nauja redakcija) 18 konstatuojamosios dalies antrame sakinyje nurodyta, kad valstybės narės visų pirma turėtų užtikrinti 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 37 straipsnio taikymą. Apskritai reikia atsižvelgti į tai, kad prieglobsčio prašantys vaikai yra labai pažeidžiami, todėl visada reikia apsvarstyti, ar yra alternatyvų sulaikymui¹⁵⁶. Sulaikytiems nepilnamečiams sudaromos sąlygos užsiimti laisvalaikio veikla, įskaitant pagal amžių jiems tinkamus žaidimus ir pramogas (PSD (nauja redakcija) 11 straipsnio 2 dalies trečia pastraipa). Sulaikymo sąlygos neturėtų kelti streso ir nerimo, galinčių turėti traumuojančių pasekmių¹⁵⁷. Reikia atsižvelgti į sulaikymo trukmę ir vaikų sveikatos būklę¹⁵⁸. Tai, kad galima gauti teisinę pagalbą ir kasdien bendrauti telefonu su giminaičiais, negali būti laikoma pakankama, kad būtų patenkinti visi mažamečio vaiko poreikiai¹⁵⁹. Turi būti imtasi priemonių užtikrinti, kad nepilnametis gautų tinkamą konsultaciją ir švietimo pagalbą iš specialiai tam

¹⁴⁹ 2016 m. lapkričio 17 d. EŽTT sprendimas *V. M. ir kiti / Belgija*, Nr. 60125/11, 217 punktą.

¹⁵⁰ 2018 m. EŽTT sprendimas *Bistieva ir kiti / Lenkija*, 78 punktą.

¹⁵¹ Ten pat.

¹⁵² PSD 23 straipsnis ir reglamento „Dublinas III“ 6 straipsnio 2 dalis, 6 straipsnio 3 dalies a, b, c ir d punktai ir 6 straipsnio 4 dalis.

¹⁵³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *European legal and policy framework on immigration detention of children*, 2017.

¹⁵⁴ 2016 m. liepos 12 d. EŽTT sprendimas *A. B. ir kiti / Prancūzija*, Nr. 11593/12, 109 punktą.

¹⁵⁵ 2014 m. lapkričio 4 d. EŽTT didžiosios kolegijos sprendimas *Tarakhel / Šveicarija*, Nr. 29217/12, 99 punktą.

¹⁵⁶ 2012 m. sausio 19 d. EŽTT sprendimas *Popov / Prancūzija*, Nr. 34972/07 ir 34974/07, 91 ir 119 punktai.

¹⁵⁷ 2016 m. lapkričio 22 d. EŽTT sprendimas *Abdullahi Elmi ir Aweys Abubakar / Malta*, Nr. 25794/13 ir 28151/13, 104 punktą.

¹⁵⁸ Ten pat, 112 punktą.

¹⁵⁹ 2006 m. spalio 12 d. EŽTT sprendimas *Mubilanzila Mayeka ir Kaniki Mitunga / Belgija*, Nr. 13178/03, 52 punktą.

tikslui įgaliotų kvalifikuotų darbuotojų¹⁶⁰. Sulaikyti nepilnamečiai turi teisę į skubią teisinę ir kitą tinkamą pagalbą¹⁶¹.

UNHCR laikosi pozicijos, kad vaikai neturėtų būti sulaikomi su imigracija susijusiais tikslais, neatsižvelgiant į jų ar jų tėvų teisinį ir (arba) migracinį statusą, ir sulaikymas niekada neatitinka jų interesų¹⁶². Šiuo atžvilgiu EŽTT ne kartą yra nusprendęs, kad sulaikymas iš tiesų neatitiko vaiko interesų¹⁶³.

8.2.5. Nelydimi nepilnamečiai

Pagal PSD (nauja redakcija) nelydimas nepilnametis – nepilnametis, į valstybių narių teritoriją atvykęs nelydimas pagal atitinkamos valstybės narės teisę ar praktiką už jį atsakingo suaugusio asmens ir ten esantis tol, kol toks asmuo ima jį faktiškai prižiūrėti; šiai kategorijai priklauso nepilnametis, kuris liko be palydos po to, kai atvyko į valstybių narių teritoriją (PSD (nauja redakcija) 2 straipsnio e dalis). Nelydimi nepilnamečiai sulaikomi tik išimtinėmis aplinkybėmis. PSD (nauja redakcija) 11 straipsnio 3 dalyje nustatyti tokie reikalavimai: turi būti dedamos visos pastangos, kad sulaikyti nelydimi nepilnamečiai būtų kuo greičiau paleisti, jie turi būti apgyvendinti atskirai nuo suaugusių asmenų, niekada neturi būti laikomi įkalinimo įstaigose ir, kiek tai įmanoma, jie turi būti apgyvendinami įstaigose, kurių darbuotojai ir patalpos yra tinkami, atsižvelgiant į jų amžiaus asmenų poreikius. Labai maži vaikai paprastai daugiausia priklausomi nuo suaugusiųjų ir gali turėti mažai galimybių patys rūpintis savimi, ir jiems gali prireikti specialios priežiūros¹⁶⁴. Turėtų būti imamasi priemonių, kurios labiausiai atitiktų vaiko interesus, pavyzdžiui, apgyvendinimas specializuotame centre arba kartu su globėjais¹⁶⁵, kaip numatyta PSD (nauja redakcija) 24 straipsnio 2 dalyje.

8.2.6. Kiti pažeidžiami asmenys

Jeigu sulaikomos moteriškos lyties tarptautinės apsaugos prašytojos, valstybės narės užtikrina, kad „jos būtų apgyvendintos atskirai nuo vyriškos lyties prašytojų, išskyrus atvejus, jei pastarieji yra šeimos nariai ir visi susiję asmenys su tuo sutinka“ (PSD (nauja redakcija) 11 straipsnio 5 dalis). Išimtys gali būti taikomos naudojimosi bendromis pramogoms ar socialinei veiklai, taip pat maisto ruošimui skirtų patalpų atveju.

Jei prašytojas teigia, kad šalyje, kurią turėjo palikti, priklauso pažeidžiamai grupei PSD (nauja redakcija) 21 straipsnio prasme, valdžios institucijos turėtų būti ypač atidžios, kad išvengtų situacijų, kai prašytojui būtų nesaugu būti sulaikytam tarp kitų sulaikytų asmenų. Lesbiečių, gėjų, biseksualių, translyčių ir interseksualių (LGBTI) asmenų atveju valdžios institucijos to nepadarė, kai nurodė sulaikyti LGBTI asmenį, neatsižvelgdamos į tai, kiek pažeidžiami asmenys,

¹⁶⁰ 2006 m. spalio 12 d. EŽTT sprendimas *Mubilanzila Mayeka ir Kaniki Mitunga / Belgija*, Nr. 13178/03, 50–59 punktai.

¹⁶¹ Vaiko teisių konvencijos 37 straipsnio c–d punktai.

¹⁶² UNHCR, *UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context*, 2017.

¹⁶³ 2011 m. balandžio 5 d. EŽTT sprendimas *Rahimi / Graikija*, Nr. 8687/08; 2010 m. sausio 19 d. EŽTT sprendimas *Muskhadzhiyeva ir kiti / Belgija*, Nr. 41442/07; 2006 m. EŽTT sprendimas *Mubilanzila Mayeka ir Kaniki Mitunga / Belgija*; 2012 m. EŽTT sprendimas *Popov / Prancūzija*, 91 ir 119 punktai.

¹⁶⁴ 2006 m. spalio 12 d. EŽTT sprendimas *Mubilanzila Mayeka ir Kaniki Mitunga / Belgija*, Nr. 13178/03, 51 punktas.

¹⁶⁵ Ten pat.

pavyzdžiui, LGBTI, yra saugūs ar nesaugūs, kai yra laikomi tarp kitų sulaikytų asmenų, kurių daugelis atvyko iš šalių, kuriose plačiai paplitęs kultūrinis ar religinis išankstinis nusistatymas prieš tokius asmenis¹⁶⁶.

8.2.7. Teisė į bendravimą ir informaciją sulaikymo metu

PSD (nauja redakcija) 10 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad UNHCR arba organizacijos, dirbančios atitinkamos valstybės narės teritorijoje UNHCR vardu pagal susitarimą su ta valstybe nare, atstovai turi turėti galimybę bendrauti su tarptautinės apsaugos prašytojais ir juos lankyti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis. Pagal PSD (nauja redakcija) 10 straipsnio 4 dalį valstybės narės privalo užtikrinti, kad šeimos nariai, teisiniai patarėjai arba konsultantai ir asmenys, atstovaujantys susijusioje valstybėje narėje pripažintoms atitinkamoms nevyriausybinėms organizacijoms, galėtų bendrauti su prašytojais ir juos lankyti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis. Galimybė lankytis sulaikymo centre gali būti ribojama tik tada, kai pagal nacionalinę teisę tokie apribojimai akivaizdžiai būtini dėl sulaikymo centro saugumo, viešosios tvarkos arba administracinio valdymo, su sąlyga, kad tokia galimybė nėra griežtai ribojama arba nėra nesudaroma. Be to, pagal PSD (nauja redakcija) 10 straipsnio 5 dalį valstybės narės užtikrina, kad sulaikytiems prašytojams būtų sistemingai teikiama informacija, kurioje paaiškinamos šios taisyklės, teisės ir pareigos. Jie turi būti informuojami ta kalba, kurią supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turi suprasti. Valstybės narės tinkamai pagrįstais atvejais ir pagrįstą kuo trumpesnę laikotarpį šios pareigos gali nevykdyti tuo atveju, kai prašytojas sulaikomas pasienio punkte arba tranzito zonoje¹⁶⁷. Tačiau ne kiekvienas tinkamos informacijos trūkumo atvejis turi pernelyg didelį poveikį prašytojui, kaip apibrėžta EŽTK 3 straipsnyje, nes reikia atsižvelgti į sulaikymo trukmę¹⁶⁸.

¹⁶⁶ 2016 m. liepos 5 d. EŽTT sprendimas *O. M. / Vengrija*, Nr. 9912/15, 53 punktas.

¹⁶⁷ PSD 10 straipsnio 5 dalyje daroma nuoroda į Direktyvos 2013/32/ES 43 straipsnį.

¹⁶⁸ 2018 m. sausio 25 d. EŽTT sprendimas *J. R. ir kiti / Graikija*, Nr. 22696/16, 144–147 punktai.

9. Įrodinėjimo pareiga / įrodymų standartas

Sprendimai dėl sulaikymo grindžiami priemonės būtinumo ir proporcingumo vertinimu, atsižvelgiant į teisėtų ir pagrįstų pagrindų taikymą.

Įrodinėjimo pareiga nustatant sulaikymo pagrindą, įskaitant galimą pasislėpimo pavojų, tenka valstybei (8 straipsnio 2 dalies 3 punktas ir 9 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Pavyzdžiui, prieš nurodydama sulaikyti asmenį pagal PSD (nauja redakcija) 8 straipsnio 3 dalies e punktą, kompetentinga institucija kiekvienu konkrečiu atveju turi nustatyti, ar atitinkamo asmens keliama grėsmė nacionaliniam saugumui ar viešajai tvarkai atitinka bent jau tokio asmens laisvės apribojimo, kurį sukelia tokia priemonė, sunkumą (*J. N.*, C-601/15 (PPU), 69 punktas)¹⁶⁹.

Bendras veiksnys, į kurį visuomet reikia atsižvelgti, yra tai, kad yra didelė sulaikyto tarptautinės apsaugos prašytojo ir jį sulaikančios valstybės narės statuso ir priemonių asimetrija, kiek tai susiję su galimybe susipažinti su informacija apie neteisėtą sulaikymą arba sulaikymo sąlygas. Tokiais atvejais, ypač esant tiesioginių prieštaravimų tarp tarptautinės apsaugos prašytojo ir atsakovo vyriausybės pareiškimų¹⁷⁰, negalima griežtai taikyti *affirmanti incumbit probatio* principo (tas, kuris ką nors teigia, turi tą teiginį įrodyti).

¹⁶⁹ Europos teisės institutas, *Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants and the Rule of Law: Checklists and European Standards*, 2017.

¹⁷⁰ 2012 m. liepos 31 d. EŽTT sprendimas *Mahmundi ir kiti / Graikija*, Nr. 14902/10, 60 punktas.

A priedas. Atrinktos atitinkamos tarptautinių teisės aktų nuostatos

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

1 straipsnis **Žmogaus orumas**

Žmogaus orumas yra neliečiamas. Jį reikia gerbti ir saugoti.

3 straipsnis **Teisė į asmens neliečiamybę**

Kiekvienas asmuo turi teisę į fizinę ir psichinę neliečiamybę.

4 straipsnis **Kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo uždraudimas**

Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

6 straipsnis **Teisė į laisvę ir saugumą**

Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą.

Europos žmogaus teisių konvencija

3 straipsnis **Kankinimo uždraudimas**

Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį, arba būti tokiu būdu baudžiamas.

5 straipsnis **Teisė į laisvę ir saugumą**

1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Laisvė negali būti niekam atimta kitaip, kaip šiais atvejais ir įstatymo nustatyta tvarka:

b) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas dėl to, kad neįvykdė teismo teisėto sprendimo, arba kai norima garantuoti kokios nors įstatymo numatytos prievolės vykdymą;

c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą, ar kai pagrįstai manoma, jog būtina užkirsti kelią padaryti nusikaltimą, arba manoma, jog asmuo, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti;

f) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas dėl to, kad negalėtų be leidimo įvažiuoti į šalį, arba kai pradėtas jo deportavimo ar išdavimo kitai valstybei procesas.

2. Kiekvienam suimtajam turi būti nedelsiant jam suprantama kalba pranešta, dėl ko jis suimtas ir kuo kaltinamas.

3. Kiekvienas sulaikytasis ar suimtasis asmuo pagal šio straipsnio 1 dalies c punkto nuostatas turi būti skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę vykdyti teismines funkcijas, ir turi teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką arba teisę būti paleistam proceso metu. Paleidimas gali būti sąlygojamas garantijų, kad sulaikytasis atvyks į teismą.

4. Kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį sulaikius ar suėmus, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis greitai priimtų sprendimą dėl sulaikymo ar suėmimo teisėtumo ir, jeigu asmuo kalinamas neteisėtai, nuspręstų pastarąjį paleisti.

5. Kiekvienas asmuo, kuris yra sulaikymo, suėmimo ar kalinimo auka, pažeidžiant šio straipsnio nuostatas, turi teisę į nuostolių atlyginimą.

6 straipsnis

Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą

1. Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per įmanomai trumpiausią laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas. Teismo sprendimas paskelbiamas viešai, tačiau demokratinėje visuomenėje moralės, viešos tvarkos ar valstybės saugumo interesais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti per visą procesą ar jo dalį, kai tai reikalinga dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, teismo nuomone, yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.

2. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.

3. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo turi mažiausiai šias teises:

a) būti skubiai ir išsamiai jam suprantama kalba informuotas apie pateikiamo jam kaltinimo pobūdį ir pagrindą;

b) turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti savo gynybai;

c) gintis pats arba padedamas savo paties pasirinkto gynėjo arba, jei neturi pakankamai lėšų gynėjui atsilyginti ir, kai tai reikalinga teisingumo interesams, nemokamai gauti advokato pagalbą;

d) pats apklausti kaltinimo liudytojus arba turėti galimybę, kad tie liudytojai būtų apklausti, ir, kad gynybos liudytojai būtų iškviešti ir apklausti tomis pat sąlygomis, kokios taikomos kaltinimo liudytojams;

e) nemokamai naudotis vertėjo žodžiu paslaugomis, jeigu jis nesupranta teismo procese vartojamos kalbos ar ją nekalba.

13 straipsnis **Teisė į veiksmingą teisinės gynybos priemonę**

Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją neatsižvelgiant į tai, ar tą pažeidimą asmenys padarė eidami savo oficialias pareigas.

Konvencija dėl pabėgėlių statuso

26 straipsnis **Kilnojimosi laisvė**

Kiekviena Susitariančioji valstybė teisėtai jos teritorijoje esantiems pabėgėliams suteikia teisę pasirinkti gyvenamąją vietą ir laisvai kilnotis jos teritorijoje su sąlyga, kad jie laikysis visų taisyklių, taikomų užsieniečiams tomis pačiomis aplinkybėmis.

31 straipsnis **Pabėgėliai, neteisėtai esantys šalyje, kuri suteikė jiems prieglobstį**

1. Susitariančiosios valstybės neskiria nuobaudų už neteisėtą įvažiavimą ar neteisėtą buvimą jų teritorijoje pabėgėliams, kurie, atvykę iš teritorijos, kur jų gyvybei ar laisvei grėsė 1 straipsnyje numatytas pavojus, įvažiuoja į šių valstybių teritoriją arba yra joje be leidimo, jeigu jie patys nedelsdami prisistato valdžios institucijoms ir išsamiai paaiškina savo neteisėtą įvažiavimą ar buvimą.

2. Susitariančiosios valstybės netaiko tokiems pabėgėliams laisvai kilnotis trukdančių apribojimų, išskyrus būtinų ir tie apribojimai taikomi tik tol, kol nenustatytas šių pabėgėlių statusas toje valstybėje arba kol jie negauna teisės įvažiuoti į kitą šalį. Susitariančios valstybės duoda tokiems pabėgėliams pakankamai laiko ir sudaro visas sąlygas gauti leidimą įvažiuoti į kitą šalį.

33 straipsnis **Draudimas išsiųsti pabėgėlius arba juos priverstinai grąžinti (į šalį, iš kurių jie atvyko)**

1. Nė viena Susitariančioji valstybė jokių būdu neišsiunčia ir negrąžina pabėgėlio į šalį, kur jo gyvybei ar laisvei grėstų pavojus dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar dėl politinių pažiūrų.

2. Tačiau ši nuostata negali būti taikoma pabėgėliams, dėl svarbių priežasčių laikomiems pavojingais šalies, kurioje jie yra, saugumui arba nuteistiems įsigaliojusiu nuosprendžiu už ypač sunkų nusikaltimą ir keliantiems pavojų šiai šaliai.

Visuotinė žmogaus teisių deklaracija

2 straipsnis

Kiekvienas turi teisę naudotis visomis šioje Deklaracijoje paskelbtomis teisėmis ir laisvėmis be jokių skirtumų, pavyzdžiui, dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turtinės, gimimo ar kitokios padėties. Be to, neturi būti daroma jokie skirtumo dėl šalies ar teritorijos, kuriai priklauso asmuo, politinio, teisinio ar tarptautinio statuso, nesvarbu, ar ji būtų nepriklausoma, globojama, nesavavaldi arba jos suverenitetas būtų kaip nors kitaip apribotas.

8 straipsnis

Kiekvienas, jei yra pažeistos konstitucijos arba įstatymo jam suteiktos pagrindinės teisės, turi teisę jas ginti kompetentinguose nacionaliniuose teismuose.

9 straipsnis

Niekas negali būti savavališkai suimtas, sulaikytas ar ištremtas.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija

37 straipsnis

Valstybės dalyvės užtikrina, kad:

- a) nė vienas vaikas nepatirtų kankinimų ar kitokio žiauraus, nežmoniško arba orumą žeminančio elgesio ar bausmių. Nei mirties bausmė, nei įkalinimas iki gyvos galvos, nenumatant išlaisvinimo galimybes, neskiriami už nusikaltimus, padarytus jaunesnių kaip 18 metų asmenų;
- b) nė iš vieno vaiko neteisėtai ar savavališkai nebūtų atimta laisvė. Vaikas areštuojamas, sulaikomas ar įkalinamas pagal įstatymą, tik kraštutiniu atveju ir kiek įmanoma trumpesniai laikui;
- c) su kiekvienu vaiku, kuriam atimta laisvė, būtų elgiama žmoniškai, kad būtų gerbiamas jo orumas atsižvelgiant į jo amžiaus asmenų poreikius. Kiekvienas vaikas, kuriam atimta laisvė, turi būti atskirtas nuo suaugusiųjų, jei tik nemanoma, kad šito daryti nedera dėl paties vaiko interesų; jis turi turėti teisę palaikyti ryšius su savo šeima susirašinėdamas ir pasimatydamas, išskyrus ypatingas aplinkybes;
- d) kiekvienas vaikas, kuriam atimta laisvė, turėtų teisę tuoj pat gauti teisinę ir kitokią pagalbą, taip pat teisę ginčyti savo laisvės atėmimo teisėtumą prieš teismą ar kitą kompetentingą, nepriklausomą ir nešališką organą ir teisę reikalauti, kad jie neatidėliodami priimtų sprendimą dėl bet kurio tokio procesinio veiksmo.

Prieglobsčio procedūrų direktyva 2013/32/ES

27 konstatuojamoji dalis: jeigu trečiosios šalies piliečiai ir asmenys be pilietybės, pareiškę norą prašyti tarptautinės apsaugos, paprašo tarptautinės apsaugos, jie turėtų įvykdyti šios direktyvos ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/33/ES, kuria nustatomos normos dėl tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo, reikalavimus bei naudotis šiose direktyvose nustatytais teisėmis. Tuo tikslu valstybės narės turėtų kuo greičiau registruoti tuos asmenis, kaip tarptautinės apsaugos prašytojus.

2 straipsnis Apibrėžtys

Šioje direktyvoje:

b) tarptautinės apsaugos prašymas arba prašymas – trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės pateiktas prašymas dėl valstybės narės apsaugos, kuris, kaip galima suprasti, siekia pabėgėlio statuso arba papildomos apsaugos statuso ir kuris aiškiai neprašo kitokios rūšies apsaugos, kuriai netaikoma Direktyva 2011/95/ES ir kurios galima prašyti atskirai;

e) galutinis sprendimas – sprendimas dėl to, ar pagal Direktyvą 2011/95/ES pabėgėlio arba papildomos apsaugos statusas bus suteiktas trečiosios šalies piliečiui ar asmeniui be pilietybės, kuriam daugiau netaikomos teisių gynimo priemonės pagal šios direktyvos V skyrių, nepriklausomai nuo to, ar dėl tokios teisių gynimo priemonės poveikio prašytojams leidžiama likti atitinkamose valstybėse narėse, laukiant rezultato.

3 straipsnis Taikymo sritis

1. Ši direktyva taikoma visiems tarptautinės apsaugos prašymams, pateiktiems valstybių narių teritorijoje, įskaitant pasienį, teritorinius vandenis arba tranzito zonas, ir tarptautinės apsaugos panaikinimui.

2. Ši direktyva netaikoma diplomatinio arba teritorinio prieglobsčio prašymams, kurie pateikiami valstybių narių atstovybėms.

3. Valstybės narės gali nuspręsti taikyti šią direktyvą procedūroms, taikomoms sprendžiant dėl kitokios apsaugos prašymų, kurie nepatenka į Direktyvos 2011/95/ES taikymo sritį.

6 straipsnis Galimybė naudotis procedūra

1. Asmeniui paprašius tarptautinės apsaugos kompetentingos pagal nacionalinę teisę tokius prašymus registruoti institucijos, registracija atliekama ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo prašymo dienos. Jeigu tarptautinės apsaugos prašoma kitų institucijų, kurios, tikėtina, gali gauti tokių prašymų, tačiau nėra kompetentingos juos registruoti pagal nacionalinę teisę, valstybės narės užtikrina, kad tokiu atveju registracija būtų vykdoma ne vėliau kaip per šešias dienas nuo prašymo dienos. Valstybės narės užtikrina, kad tos kitos institucijos, kurių, tikėtina, gali būti prašoma tarptautinės apsaugos, kaip antai policija, sienos apsaugos tarnyba, imigracijos tarnybos ir sulaikymo įstaigos darbuotojai, gautų atitinkamą informaciją ir jiems būtų

teikiamas reikiamo lygio mokymas, atitinkantis jų užduotis bei pareigas, ir jiems būtų nurodyta informuoti prašytojus, kam ir kaip pateikti tarptautinės apsaugos prašymus.

2. Valstybės narės užtikrina, kad tarptautinės apsaugos paprašęs asmuo turėtų veiksmingą galimybę prašymą pateikti kuo greičiau. Kai prašytojas nepateikia savo prašymo, valstybės narės gali atitinkamai taikyti 28 straipsnį.

3. Nedarant poveikio 2 daliai, valstybės narės gali reikalauti, kad tarptautinės apsaugos prašymai būtų pateikti asmeniškai ir (arba) nurodytoje vietoje.

4. Nepaisant 3 dalies, laikoma, kad tarptautinės apsaugos prašymas yra pateiktas, kai atitinkamos valstybės narės kompetentingos institucijos gauna prašytojo pateiktą blanką arba oficialų pranešimą, kai tai numatyta nacionalinėje teisėje.

5. Jeigu dėl vienu metu didelio trečiosios šalies piliečių arba asmenų be pilietybės prašomos tarptautinės apsaugos skaičiaus praktiškai labai sunku laikytis 1 dalyje nustatyto termino, valstybės narės gali numatyti, kad tas terminas pratęsiamas iki 10 darbo dienų.

9 straipsnis

Teisė likti valstybėje narėje prašymo nagrinėjimo metu

1. Tik taikant šią tvarką prašytojams leidžiama likti valstybėje narėje, kol sprendžiančioji institucija priima sprendimą pagal pirmosios instancijos procedūras, nustatytas III skyriuje. Ta teisė likti nesuteikia teisės į leidimą gyventi šalyje.

2. Valstybės narės gali daryti išimtį tik tais atvejais, kai asmuo pateikia paskesnę prašymą, nurodytą 41 straipsnyje, arba kai jos atitinkamai perduoda arba išduoda asmenį kitai valstybei narei, remdamosi įsipareigojimais pagal Europos arešto orderį arba kitais įsipareigojimais, arba įsipareigojimais trečiajai šaliai arba tarptautiniams baudžiamiesiems teismams.

3. Valstybė narė pagal 2 dalį gali išduoti prašytoją trečiajai šaliai, tik jeigu kompetentingos institucijos yra įsitikinusios, kad priėmus sprendimą dėl išdavimo asmuo nebus tiesiogiai arba netiesiogiai grąžintas pažeidžiant tos valstybės narės tarptautinius įsipareigojimus ir įsipareigojimus Sąjungai.

12 straipsnis

Prašytojams numatytos garantijos

1. Atsižvelgdamos į III skyriuje numatytas procedūras valstybės narės užtikrina, kad visi prašytojai galėtų naudotis šiomis garantijomis:

c) neatimama galimybė jiems bendrauti su JTVPK arba bet kokia kita organizacija, teikiančia teisinius patarimus prašytojams ar kitas konsultacijas pagal atitinkamos valstybės narės teisę;

26 straipsnis

Sulaikymas

Valstybės narės nesulaiko asmens tik dėl priežasties, kad jis yra prašytojas. Sulaikymo priežastys ir sąlygos bei garantijos, kuriomis gali naudotis sulaikyti prašytojai, turi atitikti Direktyvą 2013/33/ES.

28 straipsnis Procedūra netiesiogiai atsiėmus prašymą arba jo atsisakius

1. Kai yra pagrįsta priežastis manyti, kad prašytojas netiesiogiai atsiėmė savo tarptautinės apsaugos prašymą arba jo atsisakė, valstybės narės užtikrina, kad sprendžiančioji institucija priimtų sprendimą nutraukti nagrinėjimą arba, jeigu tinkamai išnagrinėjusi prašymo esmę pagal Direktyvos 2011/95/ES 4 straipsnį ji mano, kad prašymas yra nepagrįstas, atmesti prašymą. Valstybės narės gali daryti prielaidą, kad prašytojas netiesiogiai atsiėmė tarptautinės apsaugos prašymą arba jo atsisakė, visų pirma, kai nustatoma, kad: a) jis neatsakė į prašymus pateikti informaciją, būtiną jo prašymui pagal Direktyvos 2011/95/ES 4 straipsnį, arba neatvyko į asmeninį pokalbį, kaip numatyta šios direktyvos 14–17 straipsniuose, nebent per pagrįstą laiką prašytojas pateikia įrodymus, kad taip atsitiko dėl nuo jo nepriklausančių aplinkybių.

43 straipsnis Pasienio procedūros

2. Valstybės narės užtikrina, kad sprendimas pagal 1 dalyje numatytas procedūras būtų priimtas per pagrįstą laikotarpį. Jeigu sprendimas nebuvo priimtas per keturias savaites, prašytojui turi būti leista atvykti į valstybės narės teritoriją, kad jo prašymas galėtų būti nagrinėjamas pagal kitas šios direktyvos nuostatas.

Priėmimo sąlygų direktyva 2013/33/ES

Konstatuojamosios dalys

- **9 konstatuojamoji dalis:** taikydamos šią direktyvą, valstybės narės turėtų stengtis užtikrinti, kad būtų visiškai laikomasi vaiko interesų ir šeimos vienovės principų pagal atitinkamai Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvenciją ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją.
- **15 konstatuojamoji dalis:** prašytojų sulaikymas turėtų būti taikomas pagal pamatinį principą, kad asmuo neturėtų būti sulaikomas vien dėl to, kad jis prašo tarptautinės apsaugos, visų pirma pagal tarptautinius teisinius valstybių narių įsipareigojimus ir pagal Ženevos konvencijos 31 straipsnį. Prašytojai gali būti sulaikomi tik šioje direktyvoje labai aiškiai apibrėžtomis išimtinėmis aplinkybėmis, laikantis būtinumo ir proporcingumo principų, kiek tai susiję su tokio sulaikymo pobūdžiu ir tikslu. Sulaikytam prašytojui turėtų būti suteikta galimybė veiksmingai pasinaudoti reikiamomis procedūrinėmis garantijomis, kaip antai teismine gynyba nacionalinėje teisminėje institucijoje.
- **16 konstatuojamoji dalis:** kalbant apie administracines procedūras, susijusias su sulaikymo priežastimis, sąvoka „deramas kruopštumas“ apima valstybių narių pareigą bent imtis konkrečių ir reikšmingų veiksmų užtikrinant, kad sulaikymo priežastims patikrinti reikalingas laikas būtų kuo trumpesnis ir kad būtų reali galimybė, kad toks patikrinimas gali būti sėkmingai atliktas per kuo trumpesnį laiką. Sulaikymas neturi trukti ilgiau, nei to pagrįstai reikia atitinkamoms procedūroms atlikti.
- **17 konstatuojamoji dalis:** šioje direktyvoje nustatytos sulaikymo priežastys neturi poveikio kitoms sulaikymo priežastims, be kita ko, sulaikymo priežastims pagal baudžiamojo proceso sistemą, kurios yra taikomos pagal nacionalinę teisę ir yra nesusijusios su trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės tarptautinės apsaugos prašymu.

- **18 konstatuojamoji dalis:** su sulaikytais prašytojais turėtų būti elgiamasi visapusiškai gerbiaut jų žmogaus orumą, o jų priėmimas turėtų būti konkrečiai pritaikytas jų poreikiams tokioje situacijoje tenkinti. Valstybės narės visų pirma turėtų užtikrinti 1989 m. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 37 straipsnio taikymą.
- **19 konstatuojamoji dalis:** gali būti atveju, kai praktiškai nebus įmanoma sulaikius iš karto užtikrinti tam tikras priėmimo garantijas, pavyzdžiui, dėl geografinės padėties arba specialios sulaikymo centro struktūros. Tačiau bet koks nukrypimas nuo tų garantijų turėtų būti laikinas ir turėtų būti taikomas tik šioje direktyvoje nustatytais aplinkybėmis. Nukrypimai turėtų būti taikomi tik išimtinėmis aplinkybėmis ir turėtų būti tinkamai pagrindžiami, atsižvelgiant į kiekvieno atvejo aplinkybes, įskaitant taikomo nukrypimo mastą, jo trukmę ir jo poveikį atitinkamam prašytojui.
- **20 konstatuojamoji dalis:** siekiant geriau užtikrinti fizinę ir psichologinę prašytojų neįžeidiamybę, sulaikymas turėtų būti kraštutinė priemonė ir gali būti taikomas tik po to, kai buvo tinkamai išnagrinėtos visos su laisvės atėmimu nesusijusios sulaikymui alternatyvios priemonės. Taikant bet kurią sulaikymui alternatyvią priemonę turi būti gerbiamos prašytojų pagrindinės žmogaus teisės.
- **21 konstatuojamoji dalis:** siekiant, kad būtų užtikrintos procedūrinės garantijos, kuriomis numatoma galimybė susisiekti su teisine pagalba teikiančiomis organizacijomis arba asmenų grupėmis, turėtų būti teikiama informacija apie tokias organizacijas ir asmenų grupes.
- **22 konstatuojamoji dalis:** nusprendamos dėl apgyvendinimo sąlygų, valstybės narės turėtų atsižvelgti į vaiko interesus, taip pat į ypatingas prašytojo, kuris yra išlaikomas šeimos narių arba kitų artimų giminaičių, pavyzdžiui, valstybėje narėje jau esančių nesusituokusių nepilnamečių brolių ir (arba) seserų, aplinkybes.

2 straipsnis Apibrėžtys

Šioje direktyvoje:

a) tarptautinės apsaugos prašymas – tarptautinės apsaugos prašymas, kaip apibrėžta Direktyvos 2011/95/ES 2 straipsnio h punkte;

b) prašytojas – tarptautinės apsaugos pasiprašęs trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, dėl kurio dar nepriimtas galutinis sprendimas;

c) šeimos nariai – tuo atveju, jei šeima jau egzistavo kilmės šalyje, toliau išvardyti prašytojo šeimos nariai, kurie yra toje pačioje su tarptautinės apsaugos prašymu susijusioje valstybėje narėje:

- prašytojo (-os) sutuoktinis (-ė) arba nesantuokinis (-ė) jo (jos) partneris (-ė), su kuriuo (-ia) nusistovėjęs pastovus ryšys, jei pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką su trečiųjų šalių piliečiais susijusioje teisėje poros, nesančios santuokoje, tam tikru mastu yra prilyginamos sutuoktiniams;
- pirmoje įtraukoje nurodytų porų arba prašytojo nepilnamečiai vaikai, su sąlyga, kad jie nėra sudarę santuokos, ir nepaisant to, ar jie gimę santuokoje ar nesantuokiniai, ar įvairinti, kaip apibrėžta pagal nacionalinę teisę;
- tėvas, motina arba pagal atitinkamos valstybės narės teisę ar praktiką už prašytoją atsakingas kitas suaugęs asmuo, jei tas prašytojas yra nepilnametis ir nesusituokęs;

- d) nepilnametis – jaunesnis nei 18 metų trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės;
- e) nelydimas nepilnametis – nepilnametis, į valstybių narių teritoriją atvykęs nelydimas pagal atitinkamos valstybės narės teisę ar praktiką už jį atsakingo suaugusio asmens ir ten esantis tol, kol toks asmuo ima jį faktiškai prižiūrėti; šiai kategorijai priklauso nepilnametis, kuris liko be palydos po to, kai atvyko į valstybių narių teritoriją;
- f) priėmimo sąlygos – visas rinkinys priemonių, kurias valstybės narės pagal šią direktyvą suteikia prašytojams;
- h) sulaikymas – kai valstybė narė izoliuotai laiko prašytoją tam tikroje vietoje, kur prašytojo judėjimo laisvė yra atimta;
- i) apgyvendinimo centras – bet kuri vieta, kurioje kolektyviai apgyvendinami prašytojai;
- j) atstovas – asmuo arba organizacija, paskirtas kompetentingų įstaigų, kad padėtų ir atstovautų nelydimam nepilnamečiui vykstant šioje direktyvoje numatytiems procedūroms, siekiant užtikrinti vaiko interesus ir, kai būtina, naudotis veiksmu nepilnamečio labui. Kai nepilnamečio atstovu paskiriama organizacija, ji paskiria atsakingą asmenį, kuris vykdytų atstovo pareigas nelydimo nepilnamečio atžvilgiu pagal šią direktyvą;
- k) specialių priėmimo poreikių turintis prašytojas – pažeidžiamas asmuo pagal 21 straipsnį, kuriam reikia specialių garantijų, kad galėtų pasinaudoti teisėmis ir laikytis įpareigojimų, numatytų šioje direktyvoje.

8 straipsnis **Sulaikymas**

1. Valstybės narės negali sulaikyti asmens vien dėl to, kad jis yra prašytojas pagal 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos.
2. Įrodžiusios, kad tai būtina, ir kiekvieną atvejį vertindamos individualiai, valstybės narės gali sulaikyti prašytoją, jeigu neįmanoma veiksmingai taikyti kitų švelnesnių alternatyvių priemonių.
3. Prašytoją galima sulaikyti tik šiais atvejais:
 - a) siekiant nustatyti arba patikrinti jo tapatybę arba pilietybę;
 - b) siekiant nustatyti tuos elementus, kuriais grindžiamas jo tarptautinės apsaugos prašymas, kurie asmens nesulaikius negalėtų būti gauti, ypač jei yra pavojus, kad prašytojas pasislėps;
 - c) siekiant procedūros metu priimti sprendimą dėl prašytojo teisės atvykti į teritoriją;
 - d) jei jis sulaikytas taikant grąžinimo procedūrą pagal 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse siekiant parengti grąžinimą ir (arba) įvykdyti išsiuntimo procesą, ir atitinkama valstybė narė gali pagrįsti objektyviais

kriterijais, be kita ko, kad jis jau turėjo galimybę pasinaudoti prieglobsčio suteikimo procedūra, kad yra rimtų priežasčių manyti, jog jis prašosi tarptautinės apsaugos tik siekdamas, kad būtų atidėtas arba sutrukdytas sprendimo grąžinti vykdymas;

- e) kai tai būtina nacionaliniam saugumui arba viešajai tvarkai užtikrinti;
- f) pagal 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai, 28 straipsnį.

9 straipsnis

Sulaikytiems prašytojams teikiamos garantijos

1. Prašytojas sulaikomas tik kuo trumpiau, o laikomas sulaikytas tik tol, kol taikomi 8 straipsnio 3 dalyje nustatyti pagrindai.

Su 8 straipsnio 3 dalyje nustatytais sulaikymo pagrindais susijusios administracinės procedūros vykdomos deramai kruopščiai. Sulaikymo trukmės pratęsimo negalima pateisinti ne dėl prašytojo kaltės ilgai trunkančiomis administracinėmis procedūromis.

2. Įsakymą sulaikyti prašytoją raštu parengia teisminės arba administracinės institucijos. Įsakyme sulaikyti nurodomos faktinės ir teisinės sulaikymo priežastys, kuriomis grindžiamas sulaikymas.
3. Jeigu įsakymą sulaikyti priima administracinės institucijos, valstybės narės užtikrina, kad *ex officio* ir (arba) prašytojo prašymu būtų skubiai įvykdytas teisminis sulaikymo teisėtumo peržiūrėjimas. Kai toks peržiūrėjimas vykdomas *ex officio*, jis atliekamas kuo greičiau nuo sulaikymo pradžios. Kai jis vykdomas prašytojo prašymu, jis atliekamas kiek įmanoma greičiau po to, kai buvo pradėtos atitinkamos procedūros. Šiuo tikslu valstybės narės nacionalinėje teisėje nustato laikotarpį, per kurį turi būti įvykdytas teisminis peržiūrėjimas *ex officio* ir (arba) teisminis peržiūrėjimas prašytojo prašymu. Jei, atlikus teisminį peržiūrėjimą, sulaikymas laikomas neteisėtu, atitinkamas prašytojas nedelsiant paleidžiamas.
4. Sulaikyti prašytojai nedelsiant raštu jiems suprantama kalba arba kalba, kurią, kaip pagrįstai manoma, jie supranta, informuojami apie sulaikymo priežastis ir nacionalinėje teisėje nustatytą įsakymo sulaikyti apskundimo tvarką, taip pat apie galimybę prašyti skirti nemokamą teisinę pagalbą ir atstovavimą.
5. Teisminė institucija pagrįstais laiko tarpais *ex officio* ir (arba) susijusio prašytojo prašymu peržiūri sulaikymą, visų pirma, kai jis pratęsiamas, kai atsiranda svarbių aplinkybių arba gaunama naujos informacijos, kuri gali turėti poveikio sulaikymo teisėtumui.
6. 3 dalyje numatyto įsakymo sulaikyti teismo peržiūrėjimo atveju valstybės narės užtikrina, kad prašytojai galėtų nemokamai pasinaudoti teisine pagalba ir atstovavimu. Tai apima bent reikiamų procedūrinių dokumentų parengimą ir dalyvavimą posėdyje teisminėse institucijose prašytojo vardu. Nemokamą teisinę pagalbą teikia ir atstovauja tinkamą kvalifikaciją turintys asmenys, kurie pagal nacionalinę teisę pripažįstami ir gali užsiimti tokia veikla ir kurie neturi arba potencialiai negalėtų turėti interesų konflikto su prašytojų interesais.

7. Valstybės narės taip pat gali nustatyti, kad nemokama teisinė pagalba ir atstovavimas būtų skiriami:
 - a) tik tiems asmenims, kurie neturi pakankamai išteklių, ir (arba)
 - b) tik tuo atveju, jei paslaugas teikia teisiniai patarėjai arba kiti konsultantai, kurie pagal nacionalinę teisę specialiai skiriami padėti ir atstovauti prašytojams.
8. Valstybės narės taip pat gali:
 - a) nustatyti piniginius ir (arba) laiko apribojimus nemokamos teisinės pagalbos teikimui ir atstovavimui, jeigu tokiais apribojimais savavališkai neribojama galimybė pasinaudoti teisine pagalba ir atstovavimu;
 - b) nustatyti, kad su teisine pagalba susijusiais klausimais mokesčių ir kitų išlaidų atžvilgiu prašytojams nebūtų taikomos palankesnės sąlygos, nei jų piliečiams paprastai taikomos sąlygos.
9. Valstybės narės gali pareikalauti, kad joms būtų visiškai arba iš dalies atlygintos patirtos išlaidos, jeigu ir kai prašytojo finansinė padėtis žymiai pagerėja, arba jeigu sprendimas suteikti tokią paramą buvo priimtas remiantis prašytojo pateikta klaidinga informacija.
10. Galimybės pasinaudoti teisine pagalba ir atstovavimu tvarka nustatoma nacionalinėje teisėje.

10 straipsnis **Sulaikymo sąlygos**

1. Sulaikyti prašytojai paprastai laikomi specialiuose sulaikymo centruose. Jeigu valstybė narė neturi galimybių apgyvendinti tokius asmenis specialiame sulaikymo centre ir turi naudotis įkalinimo įstaigų patalpomis, sulaikytas prašytojas atskiriamas nuo kalinių, ir taikomos šioje direktyvoje numatytos sulaikymo sąlygos. Jei įmanoma, sulaikyti prašytojai laikomi atskirai nuo kitų trečiųjų šalių piliečių, kurie nepateikė tarptautinės apsaugos prašymo. Jei prašytojai negali būti laikomi atskirai nuo kitų trečiųjų šalių piliečių, atitinkama valstybė narė užtikrina, kad būtų taikomos šioje direktyvoje numatytos sulaikymo sąlygos.
2. Sulaikytiems prašytojams suteikiama galimybė pabūti gryname ore.
3. Valstybės narės užtikrina, kad asmenys, atstovaujantys Jungtinių Tautų vyriausiajam pabėgėlių reikalų komisarui (toliau – JTVPK), galėtų bendrauti su prašytojais ir juos lankyti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis. Ta galimybė taip pat taikoma bet kuriai organizacijai, dirbančiai atitinkamos valstybės narės teritorijoje JTVPK vardu pagal susitarimą su ta valstybe nare.
4. Valstybės narės užtikrina, kad šeimos nariai, teisiniai patarėjai arba konsultantai ir asmenys, atstovaujantys susijusioje valstybėje narėje pripažintoms atitinkamoms nevyriausybinėms organizacijoms, galėtų bendrauti su prašytojais ir juos lankyti privatumą užtikrinančiomis sąlygomis. Galimybė lankytis sulaikymo centre gali būti ribojama tik tada, kai pagal nacionalinę teisę tokie apribojimai akivaizdžiai būtini dėl sulaikymo centro saugumo, viešosios

tvarkos arba administracinio valdymo, su sąlyga, kad tokia galimybė nėra griežtai ribojama arba nėra nesudaroma.

5. Valstybės narės užtikrina, kad sulaikytiems prašytojams kalba, kurią jie supranta arba, kaip pagrįstai manoma, turi suprasti, būtų sistemingai teikiama informacija apie centre taikomas taisykles ir nurodomos jų teisės bei pareigos. Valstybės narės tinkamai pagrįstais atvejais ir pagrįstą kuo trumpesnį laikotarpį šios pareigos gali nevykdyti tuo atveju, kai prašytojas sulaikomas pasienio punkte arba tranzito zonoje. Ši nukrypti leidžianti nuostata netaikoma Direktyvos 2013/32/ES 43 straipsnyje nurodytais atvejais.

11 straipsnis

Pažeidžiamų asmenų ir specialių priėmimo poreikių turinčių prašytojų sulaikymas

1. Sulaikytų prašytojų, kurie yra pažeidžiami asmenys, sveikatai, įskaitant psichinę sveikatą, nacionalinės valdžios institucijos turi skirti išskirtinį dėmesį. Jeigu sulaikomi pažeidžiami asmenys, valstybės narės užtikrina nuolatinę stebėseną ir tinkamą paramą, atsižvelgiant į jų ypatingą padėtį, įskaitant jų sveikatą.
2. Nepilnamečiai sulaikomi tik kraštutiniu atveju bei nustačius, kad negalima veiksmingai taikyti kitų švelnesnių alternatyvių priemonių. Toks sulaikymas trunka trumpiausią laikotarpį ir dedamos visos pastangos, kad sulaikyti nepilnamečiai būtų paleisti ir apgyvendinti nepilnamečiams tinkamuose būstuose. Valstybės narės visų pirma rūpinasi nepilnamečio interesais, kaip nustatyta 23 straipsnio 2 dalyje. Sulaikytiems nepilnamečiams sudaromos sąlygos užsiimti laisvalaikio veikla, įskaitant pagal amžių jiems tinkamus žaidimus ir pramogas.
3. Nelydimi nepilnamečiai sulaikomi tik išimtinėmis aplinkybėmis. Dedamos visos pastangos, kad sulaikyti nelydimi nepilnamečiai būtų kuo greičiau paleisti. Nelydimi nepilnamečiai niekuomet nelaikomi įkalinimo įstaigose. Kiek tai įmanoma, nelydimi nepilnamečiai apgyvendinami įstaigose, kurių darbuotojai ir patalpos yra tinkami, atsižvelgiant į jų amžiaus asmenų poreikius. Jeigu sulaikomi nelydimi nepilnamečiai, valstybės narės užtikrina, kad jie būtų apgyvendinti atskirai nuo suaugusių asmenų.
4. Sulaikytos šeimos apgyvendinamos atskirai, užtikrinant reikiamą privatumą.
5. Jeigu sulaikomos moteriškos lyties prašytojos, valstybės narės užtikrina, kad jos būtų apgyvendintos atskirai nuo vyriškos lyties prašytojų, išskyrus atvejus, jei pastarieji yra šeimos nariai ir visi susiję asmenys su tuo sutinka. Išimties pirmą pastraipą taip pat gali būti taikomos naudojimosi bendromis pramogoms ar socialinei veiklai, taip pat maisto ruošimui skirtų patalpų atveju.

Tinkamai pagrįstais atvejais valstybės narės pagrįstu kuo trumpesniu laikotarpiu gali nukrypti nuo 2 dalies trečios pastraipos, 4 dalies ir 5 dalies pirmos pastraipos, kai prašytojas sulaikomas sienos perėjimo punkte arba tranzito zonoje, išskyrus Direktyvos 2013/32/ES 43 straipsnyje nurodytais atvejais.

Reglamentas (ES) Nr. 604/2013 „Dublinas III“

Konstatuojamoji dalis

- **20 konstatuojamoji dalis.** [S]ulaikant prašytojus turėtų būti laikomasi pagrindinio principo, kad asmuo neturėtų būti laikomas sulaikytas vien dėl to, kad jis prašo tarptautinės apsaugos. Sulaikymas turėtų būti kuo trumpesnis ir turėtų būti laikomasi būtinybės bei proporcingumo principų. Visų pirma prašytojų sulaikymas turi vykti pagal Ženevos konvencijos 31 straipsnį. Šiame reglamente numatytos sulaikyto asmens atžvilgiu vykdomos procedūros turėtų būti taikomos kaip prioritetas ir atliekamos per trumpiausius galimus terminus. Valstybės narės taip pat turėtų taikyti Direktyvos 2013/33/ES nuostatas dėl sulaikymui taikomų bendrųjų garantijų ir, atitinkamais atvejais, laikymo sąlygų, pagal šį reglamentą sulaikytiems asmenims.

2 straipsnis Apibrėžtys

Šiame reglamente:

- i) nepilnametis – jaunesnis nei 18 metų trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės;
- j) nelydimas nepilnametis – nepilnametis, į valstybių narių teritoriją atvykstantis nelydimas pagal atitinkamos valstybės narės teisę arba praktiką už jį atsakingo suaugusio asmens tol, kol toks suaugęs asmuo faktiškai ima jį prižiūrėti; prie jų priskiriami ir nepilnamečiai, atvykę ir be priežiūros palikti valstybių narių teritorijoje;
- n) pasislėpimo rizika – konkrečiu atveju buvimas teisėje apibrėžtais objektyviais kriterijais paremtų priežasčių, leidžiančių manyti, kad prašytojas, trečiosios šalies pilietis arba asmuo be pilietybės, kuriam taikoma perdavimo procedūra, gali pasislėpti.

28 straipsnis Sulaikymas

1. Valstybės narės negali sulaikyti asmens vien dėl to, kad jam taikoma šiuo reglamentu nustatyta procedūra.
2. Jei nustatoma didelė rizika, kad asmuo pasislėps, valstybės narės gali sulaikyti atitinkamą asmenį, kad būtų užtikrintos perdavimo procedūros pagal šį reglamentą, individualiai įvertinus konkretų atvejį, ir tik jei sulaikymas yra proporcingas ir kitos švelnesnės alternatyvios priemonės negali būti veiksmingai taikomos.
3. Sulaikymas trunka kuo trumpesnį laikotarpį ir ne ilgiau nei pagrįstai būtina reikalaujamoms administracinėms perdavimo procedūroms su deramu kruopštumu atlikti, kol bus įvykdytas perdavimas pagal šį reglamentą. Kai asmuo sulaikomas pagal šį straipsnį, prašymo perimti savo žinion arba atsiimti pateikimo laikotarpis neviršija vieno mėnesio nuo prašymo pateikimo. Pagal šį reglamentą procedūrą atliekanti valstybė narė tokiais atvejais paprašo atsakymą pateikti skubiai. Toks atsakymas pateikiamas per dvi savaites nuo prašymo gavimo. Tai, kad neatsakoma per dvių savaičių laikotarpį, prilygsta prašymo priėmimui ir reiškia pareigą perimti asmenį savo žinion arba jį atsiimti, įskaitant pareigą tinkamai pasirūpinti atvykimo organizavimu. Kai asmuo sulaikomas pagal šį straipsnį, tas asmuo iš prašančiosios valstybės narės atsakingai valstybei narei perduodamas taip greitai kaip tik praktiškai įmanoma ir ne vėliau kaip per šešias

savaite nuo netiesioginio ar tiesioginio kitos valstybės narės prašymo atitinkamą asmenį perimti savo žinion arba atsiimti priėmimo arba nuo tada, kai skundas arba sprendimo peržiūrėjimas nebeturi sustabdomojo poveikio pagal 27 straipsnio 3 dalį. Kai prašančioji valstybė narė nesilaiko prašymo perimti savo žinion arba atsiimti pateikimo terminų arba kai perdavimas neįvykdomas per trečioje pastraipoje nurodytą šešių savaičių laikotarpį, asmuo nebegali būti sulaikytas. Atitinkamai ir toliau taikomi 21, 23, 24 ir 29 straipsniai.

4. Laikymo sąlygų ir sulaikytiems asmenims taikomų garantijų atveju, siekiant užtikrinti perdavimo atsakingai valstybei narei procedūras, taikomi Direktyvos 2013/33/ES 9, 10 ir 11 straipsniai.

Grąžinimo direktyva 2008/115/EB

15 straipsnis

Sulaikymas

1. Valstybės narės gali sulaikyti trečiosios šalies pilietį, kuriam taikoma grąžinimo tvarka tik tam, kad parengtų grąžinimą ir (arba) įvykdytų išsiuntimo procesą (nebent konkrečiu atveju gali būti veiksmingai taikomos kitos pakankamos, tačiau švelnesnės priverstinės priemonės), visų pirma, kai: a) esama pasislėpimo pavojaus, arba b) atitinkamas trečiosios šalies pilietis vengia pasirengimo grąžinimui ar išsiuntimo proceso, arba jiems trukdo. Sulaikymas turi trukti kuo trumpiau ir būti taikomas tik tol, kol tinkamai vykdomas pasiruošimas išsiuntimui.

17 straipsnis

Nepilnamečių ir šeimų sulaikymas

1. Nelydimi nepilnamečiai ir šeimos, kuriose yra nepilnamečių, sulaikomi tik kraštutiniu atveju ir kuo trumpesniai laikui.

B priedas. Sprendimų priėmimo schema

1. AR PRAŠYTOJAS YRA (AR ATITINKAMU METU BUVO) SULAIKYTAS?

2. AR PRAŠYTOJAS YRA (ARBA ATITINKAMU METU BUVO) TARPTAUTINĖS APSAUGOS PRAŠYTOJAS? Jei ne, pereikite prie 8 žingsnio.

3. AR BUVO IŠDUOTAS RAŠYTINIS ĮSAKYMAS SULAIKYTI (PSD (NAUJA REDAKCIJA) 9 STRAIPSNIO 2 DALIS)?

- Ar įsakyme sulaikyti nurodytos faktinės ir teisinės sulaikymo priežastys, kuriomis grindžiamas sulaikymas?

4. KOKIOS YRA SULAIKymo PRIEŽASTYS?

5. AR ŠIOS PRIEŽASTYS PATENKA Į VIENĄ AR KELIS NURODYTUS SULAIKymo PAGRINDUS (PSD 8 STRAIPSNIO 3 DALIS)?

5.1. Tapatybės arba pilietybės nustatymas ir (arba) patvirtinimas

- Ar prašytojas nepranešė apie savo tapatybę arba pilietybę?
- Ar valstybė imasi aktyvių veiksmų, kad nustatytų ir (arba) patvirtintų tapatybę arba pilietybę?

5.2. Prašymo pagrindo nustatymas

- Kodėl sulaikymas yra būtinas, kad būtų galima nustatyti prašymo pagrindą?
- Ar esama pasislėpimo pavojaus?
- Kokiais kriterijais remiantis vertinamas šis pavojus?

5.3. Sprendimas dėl teisės atvykti

- Ar vykdomos pasienio procedūros?
- Ar sulaikymas trunka arba gali trukti ilgiau nei 4 savaites?

5.4. Apsaugos prašymas po sulaikymo pagal Gražinimo direktyvą

- Ar apsaugos prašymas buvo nurodytas (o ne pateiktas) po sulaikymo pagal Gražinimo direktyvą (pirminio sulaikymo priežastis yra labai svarbi)?
- Ar prašytojas turėjo galimybę pasinaudoti prieglobsčio suteikimo procedūra prieš sulaikymą?
- Ar yra rimtų priežasčių manyti, kad prašoma tik siekiant, kad būtų atidėtas arba sutrukdytas išsiuntimas?

5.5. Nacionalinis saugumas arba viešoji tvarka

- Ar valstybė įrodė, kad grėsmė egzistuoja?

- Ar sulaikymas būtinas ir proporcingas atsižvelgiant į grėsmę?

5.6. Reglamentas „Dublinas III“

- Ar pateiktas apsaugos prašymas?
- Ar pradėta perdavimo procedūra pagal reglamentą „Dublinas III“?
- Ar yra didelė rizika, kad prašytojas pasislėps?
- Ar nacionalinėje teisėje yra nustatyti objektyvūs kriterijai, pagal kuriuos vertinama rizika, kad prašytojas gali pasislėpti?
- Ar prašymas perimti savo žinion buvo priimtas?
- Ar buvo laikomasi reglamento „Dublinas III“ terminų?
- Ar perdavimas įmanomas?

6. KIEK LAIKO PRAŠYTOJAS YRA SULAIKYTAS IR KOKIA TIKĖTINA SULAIKIMO TRUKMĖ ATEITYJE?

- Ar, atsižvelgiant į sulaikymo priežastis ir pagrindus, pareiškėjas buvo sulaikytas kuo trumpiau?
- Ar valstybės veiksmai deramai kruopštūs (kai pagrindai patenka į 1, 2, 3 ir 6 punktų taikymo sritį)?

7. AR YRA ŠVELNESNIŲ PRIEMONIŲ?

- Kokios alternatyvios priemonės buvo apsvarstytos?

8. KAI PAREIŠKĖJAS SULAIKOMAS PAGAL GRĄŽINIMO DIREKTYVĄ

- Ar grąžinimo procedūros vykdomos deramai kruopščiai?
- Ar esama pasislėpimo pavojaus?
- Ar prašytojas vengė arba trukdė pasirengti grąžinimo procesui?
- Ar prašytojas buvo sulaikytas kuo trumpiau?
- Ar yra švelnesnių priemonių?

C priedas. Metodika

EASO profesinio tobulėjimo veiklos metodika, kuria gali naudotis bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariai.

Bendroji informacija ir įvadas

EASO steigimo reglamento¹⁷¹ (toliau – **reglamentas**) 6 straipsnyje nurodyta, kad agentūra rengia ir plėtoja mokymus, skirtus valstybių narių teismų nariams. Šiuo tikslu EASO naudojami akademiniai įstaigų ir kitų susijusių organizacijų kompetencija ir atsižvelgiama į jau toje srityje vykdomą Sąjungos bendradarbiavimą, visapusiškai gerbiant nacionalinių teismų nepriklausomumą.

Siekdamas remti kokybės standartų gerinimą ir sprendimų derinimą visoje ES ir vadovaudamasis savo teisiniais įgaliojimais, EASO numato du pagrindinius paramos mokymui komponentus, kurie apima profesinio tobulėjimo medžiagos rengimą ir skelbimą bei profesinio tobulėjimo veiklos organizavimą. Priimdamas šią metodiką, EASO siekia nustatyti procedūras, kurių bus laikomasi įgyvendinant savo profesinio tobulėjimo leidinių seriją.

Vykdydamas šias užduotis, EASO yra įsipareigojęs laikytis 2013 m. priimto požiūrio ir principų, susijusių su EASO bendradarbiavimu su teismais¹⁷². Pirmoji šios metodikos versija buvo patvirtinta 2015 m.¹⁷³ Pasikonsultavus su EASO bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų tinklo nariais, ši metodika buvo iš dalies pakeista, kad geriau atspindėtų per tą laiką įvykusius pokyčius.

Profesinio tobulėjimo leidinių serija

Turinys ir taikymo sritis. Laikantis reglamente nustatytų teisinių įgaliojimų ir bendradarbiaujant su bendrosios kompetencijos ir specializuotais teismais nustatyta, kad EASO patvirtins **Profesinio tobulėjimo leidinių seriją** bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariams (toliau – **PTS**), kuria siekiama teismų nariams pateikti išsamią bendros Europos prieglobsčio sistemos (toliau – **BEPS**) apžvalgą. Šią leidinių seriją, be kita ko, sudaro kelios **teismams skirtos analizės ir jurisprudencijos rinkiniai**, prie kurių bus pridėtos **Teisėjų mokymo rekomendacinės pastabos**. Pirmuosiuose bus išsamiai aptariami esminiai dalyko aspektai iš teismų perspektyvos, o antrosios bus naudinga priemonė asmenims, atsakingiems už profesinio tobulėjimo seminarių organizavimą ir vykdymą.

Išsamus **PTS** turinys ir tobulinimosi tam tikroje srityje tvarka nustatyti atlikus poreikių vertinimą bendradarbiaujant su EASO bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų tinklu (toliau – **EASO tinklas**), kurį šiuo metu sudaro EASO nacionaliniai kontaktiniai asmenys valstybių narių bendrosios kompetencijos ir specializuotuose teismuose, ES Teisingumo Teisme (toliau – **ESTT**), Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau – **EŽTT**), taip pat dviejose teisminėse institucijose, su kuriomis EASO oficialiai keičiasi raštais, t. y. Tarptautine pabėgėlių teisės teisėjų asociacija

¹⁷¹ 2010 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 439/2010 dėl Europos prieglobsčio paramos biuro įsteigimo, OJ L 132, 2010 5 29, p. 11–28 (toliau – reglamentas).

¹⁷² *Note on EASO's cooperation with Member State's courts and tribunals*, 2013 m. rugpjūčio 21 d.

¹⁷³ 2015 m. spalio 29 d. priimta EASO profesinio tobulėjimo veiklos metodika, skirta bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariams.

(toliau – IARLJ) ir Europos administracinių teisėjų asociacija. Be to, prireikus turi būti konsultuojamasi su kitais partneriais, įskaitant UNHCR, ES pagrindinių teisių agentūrą, Europos teisėjų mokymo tinklą (ETMT) ir Europos teisės akademiją. Šio vertinimo rezultatai taip pat pateikti EASO metiniame darbo plane, kurį EASO priėmė rengdamas EASO planavimo ir koordinavimo posėdžius. Atsižvelgiant į poreikius, apie kuriuos pranešė EASO tinklas, Europos ir nacionalinės jurisprudencijos raidą, atitinkamų nuostatų aiškinimo skirtumus ir pokyčius šioje srityje, profesinio tobulėjimo medžiaga bus rengiama laikantis su suinteresuotaisiais subjektais sutartos struktūros.

Per tą laiką įvyko keletas įvykių, dėl kurių reikėjo iš naujo įvertinti tiek temų sąrašą, tiek jų nagrinėjimo tvarką. Be kita ko, pradėtas, o kai kuriais atvejais ir baigtas darbas, susijęs su tam tikrais skyriais (Papildoma apsauga – PD 15 straipsnio c punktas, Pabėgėlio ir papildomą apsaugą galinčio gauti asmens statuso nesuteikimas: PD 12 ir 17 straipsniai, Tarptautinės apsaugos galiojimo nutraukimas: 11, 14, 16 ir 19 straipsniai, Teisminės praktikos vadovas kilmės šalies informacijos klausimais). Be to, kiti skyriai, kurie buvo įtraukti į pradinį sąrašą, vėliau buvo atidėti užbaigti pagal EASO ir „IARLJ-Europe“ sudarytą sutartį dėl profesinio tobulėjimo medžiagos tam tikromis pagrindinėmis temomis teikimo: „Įvadas į bendrą Europos prieglobsčio sistemą (BEPS)“, „Reikalavimai, taikomi priskyrimui prie tarptautinę apsaugą galinčių gauti asmenų“, „Įrodymų ir patikimumo vertinimas taikant bendrą Europos prieglobsčio sistemą“, „Prieglobsčio procedūros ir *negrąžinimo* principas“. Tai buvo daroma siekiant paspartinti medžiagos rengimo procesą ir buvo vykdoma dalyvaujant EASO tinklo nariams. Atsižvelgiant į tai, jiems buvo suteikta galimybė teikti pastabas dėl rengiamos medžiagos projektų. Atsižvelgiant į šiuos pokyčius, reikia iš naujo įvertinti šią metodiką. Siekiant, kad būtų lengviau numatyti likusių skyrių rengimo būdą ir pateikti patikimesnį ateities veiksmų planą, kasmet atliekamas pakartotinis vertinimas, kurio metu EASO bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų tinklo nariai pateikia nuomonę dėl skyrių rengimo tvarkos.

Iki šiol užbaigta:

- *Article 15(c) Qualification Directive (2011/95/EU) – Judicial analysis* [BG] [DE] [EN] [EL] [ES] [FR] [IT];
- *Exclusion: Articles 12 and 17 Qualification Directive (2011/95/EU) – Judicial analysis* [DE] [EN] [ES] [FR] [IT] [RU];
- *Ending international protection: Articles 11, 14, 16 and 19 Qualification Directive (2011/95/EU) – Judicial analysis* [BG] [DE] [EN] [EL] [ES] [FR] [IT];
- *Judicial practical guide on country of origin Information* [EN];
- *Detention of applicants for international protection in the context of the CEAS.*

Iki šiol „IARLJ-Europe“ baigė rengti pagal sutartį su EASO:

- *Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals – Judicial analysis* [BG] [DE] [EN] [ES] [FR] [IT];
- *Qualification for international protection (Directive 2011/95/EU) – Judicial analysis* [BG] [DE] [EN] [EL] [ES] [FR] [IT] [RU];
- *Evidence and credibility assessment in the context of the Common European Asylum System – Judicial analysis* [EN] [DE] [ES] [FR] [IT];
- *Asylum procedures and the principle of non-refoulement – Judicial analysis* [EN].

Likę skyriai, kuriuos reikia parengti:

- Pažeidžiamumas tarptautinės apsaugos byloje;
- Tarptautinės apsaugos prašytojų priėmimo teisinės normos, Priėmimo sąlygų direktyva (2013/33/ES);

- Esminis tarptautinės apsaugos pobūdis, įskaitant galimybę naudotis teisėmis ir veiksminga teisių gynimo priemone, taip pat pagrindines teises.

Ekspertų dalyvavimas

Rengėjų grupės. PTS rengs EASO, bendradarbiaudamas su EASO tinklu, sudarydamas specialias darbo grupes (rengėjų grupes) kiekvienai PTS temai rengti, išskyrus temas, kurios rengiamos pagal sutartį, sudarytą su IARLJ. Rengėjų grupes sudarys EASO tinkle paskirti ekspertai. Vadovaudamasis EASO darbo programa ir konkrečiu planu, priimtu metiniuose planavimo ir koordinavimo posėdžiuose, EASO skelbia kvietimus ekspertams kiekvienai temai rengti.

Kvietimai siunčiami EASO tinklui, nurodant rengiamo skyriaus apimtį, numatomą terminą ir reikalingų ekspertų skaičių. Tada EASO nacionaliniai bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų kontaktiniai asmenys raginami palaikyti ryšius su nacionaliniais bendrosios kompetencijos ir specializuotais teismais, kad būtų nustatyti ekspertai, kurie norėtų ir galėtų prisidėti prie skyriaus rengimo.

Remdamasis gautomis kandidatūromis, EASO pateikia EASO tinklui pasiūlymą sudaryti rengėjų grupę. Šį pasiūlymą EASO parengs vadovaudamasis šiais kriterijais:

1. Jei gautų kandidatūrų skaičius bus lygus reikiamam ekspertų skaičiui arba mažesnis, visi pasiūlyti ekspertai bus automatiškai pakviesti dalyvauti rengėjų grupės veikloje.
2. Jei gautų kandidatūrų skaičius viršys reikiamą ekspertų skaičių, EASO atliks motyvuotą pirminę ekspertų atranką. Pirminę atranką sudarys toliau nurodyti etapai.
 - EASO pirmenybę teiks ekspertų, kurie gali dalyvauti viso proceso metu, įskaitant dalyvavimą visuose ekspertų posėdžiuose, atrankai.
 - Jei iš tos pačios valstybės narės bus pasiūlytas daugiau nei vienas ekspertas, EASO susisieks su kontaktiniu asmeniu ir paprašys jo pasirinkti vieną ekspertą. Taip bus sudarytos sąlygos platesniam valstybių narių atstovavimui grupėje.
 - Tada EASO pasiūlys teikti pirmenybę bendrosios kompetencijos arba specializuotų teismų nariams, o ne teisininkų padėjėjams ar pranešėjams.
 - Jei kandidatų skaičius ir toliau viršys reikiamą ekspertų skaičių, EASO pateiks motyvuotą pasiūlymą dėl atrankos, kuriame bus atsižvelgta į kandidatūrų gavimo datą (pirmenybė būtų teikiama anksčiau pateiktoms kandidatūroms), taip pat į EASO interesą užtikrinti platų regioninį atstovavimą.

EASO taip pat pakvies UNHCR paskirti vieną atstovą į rengėjų grupę.

Konsultacinė grupė. Vadovaudamasis reglamentu, EASO sieks, kad rengiant kiekvieną PTS medžiagos rinkinį dalyvautų konsultacinė grupė, sudaryta iš pilietinės visuomenės organizacijų ir akademinės bendruomenės atstovų.

Siekdamas sudaryti konsultacinę grupę, EASO skelbia kvietimus dalyvauti konkurse, skirtus EASO konsultacinio forumo nariams ir kitoms atitinkamoms organizacijoms, ekspertams ar mokslininkams, kuriuos rekomendavo EASO tinklas.

Atsižvelgdamas į ekspertų ir organizacijų, atsiliepusių į kvietimą dalyvauti konkurse, kompetenciją ir išmanymą teismų srityje, taip pat į EASO konsultacinio forumo atrankos kriterijus, EASO pateiks motyvuotą pasiūlymą EASO tinklui, kuriame bus galiausiai patvirtinta kiekvienos temos grupės sudėtis.

ES pagrindinių teisių agentūra bus pakviesta prisijungti prie konsultacinės grupės.

PTS kūrimas

Parengiamasis etapas. Prieš pradėdamas rengimo procesą EASO parengs medžiagos rinkinį, įskaitant, be kita ko:

1. atitinkamų turimų išteklių ir medžiagos šia tema bibliografiją;
2. Europos ir nacionalinės jurisprudencijos šiuo klausimu rinkinį, kuris bus paskelbtas kaip atskiras dokumentas – PTS jurisprudencijos rinkinys.

Kartu su EASO bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų narių tinklu¹⁷⁴, konsultacinė grupė atliks svarbų vaidmenį parengiamuoju etapu. Šiuo tikslu EASO informuos konsultacinę grupę ir EASO tinklą apie temos apimtį ir pasidalys parengiamosios medžiagos projektu bei pakvies pateikti papildomos informacijos, kuri, manoma, yra svarbi rengimo procesui. Ši informacija bus pateikta medžiagoje, kuri vėliau bus perduota atitinkamai rengėjų grupei.

Rengimo procesas. EASO organizuos bent du (bet prireikus galbūt ir daugiau) darbinis posėdžius, skirtus kiekvienam EASO PTS rinkiniui rengti. Pirmojo posėdžio metu rengėjų grupė:

- paskirs rengimo proceso koordinatorių (-us);
- parengs skyriaus struktūrą ir patvirtins darbo metodiką;
- paskirstys užduotis, susijusias su rengimo procesu;
- parengs pagrindinį skyriaus turinio planą.

Koordinuojant grupės koordinatoriui ir glaudžiai bendradarbiaujant su EASO, grupė pradės rengti preliminarų atitinkamo skyriaus projektą.

Antrojo posėdžio metu grupė:

- peržiūrės preliminarų projektą ir susitars dėl turinio;
- užtikrins visų projekto dalių ir autorių medžiagos nuoseklumą;
- peržiūrės projektą didaktiniu požiūriu.

Atsižvelgdama į poreikius, grupė gali siūlyti EASO surengti papildomus posėdžius projektui toliau tobulinti. Baigus rengti projektą, jis bus perduotas EASO.

¹⁷⁴ Taip pat bus konsultuojamasi su UNHCR.

Kokybės peržiūra. EASO pateiks pirmąjį rengėjų grupės parengtą projektą EASO tinklui, UNHCR ir konsultacinei grupei – jų bus paprašyta peržiūrėti medžiagą, kad padėtų darbo grupei pagerinti galutinio projekto kokybę.

Visi gauti pasiūlymai bus perduoti rengėjų grupės koordinatoriui, kuris koordinuos veiksmus su rengėjų grupe, kad apsvaistytų pateiktus pasiūlymus ir parengtų galutinį projektą. Arba koordinatorius gali pasiūlyti surengti papildomą posėdį pasiūlymams apsvaistyti, jei jie yra ypač išsamūs arba turėtų didelės įtakos skyriaus struktūrai ir turiniui.

Tada koordinatorius rengėjų grupės vardu perduos šio parengtą skyrių EASO.

Atnaujinimo procesas. EASO sudarys sutartį su paslaugų teikėju, galinčiu reguliariai atlikti esamos PTS teismo pobūdžio peržiūrą ir prireikus rekomenduoti įgyvendinti atnaujinimus, kurie prireikus būtų įgyvendinami visapusiškai atsižvelgiant į teiktinos informacijos specifiką ir poreikį užtikrinti, kad būtų kuo labiau gerbiamas nacionalinių teismų nepriklausomumas.

PTS įgyvendinimas

Bendradarbiaudamas su EASO tinklo nariais ir ETMT, EASO remis nacionalinių teismų ir nacionalinių mokymo įstaigų naudojimąsi PTS. Šiuo atžvilgiu EASO parama bus teikiama, kaip nurodyta toliau.

Teisėjų mokymo rekomendacinės pastabos. Rekomendacinės pastabos yra praktinė pagalbė priemonė teisėjų mokytojams ir padeda organizuoti ir įgyvendinti praktinius seminarus apie PTS. Pagal tą pačią procedūrą, kuri buvo nustatyta rengiant įvairius PTS sudarančius skyrius, EASO sudarys rengėjų grupę, kuri parengs teisėjų mokytojams skirtas rekomendacines pastabas. Pagal susiformavusią praktiką į šią rengėjų grupę gali būti įtrauktas vienas ar daugiau rengėjų grupės, kuri buvo atsakinga už teismams skirtos analizės, kuria bus grindžiamas rekomendacinės pastabos, rengimą, narių.

Praktiniai seminarai nacionaliniams teisėjų mokytojams. Be to, parengus kiekvieną PTS skyrių, EASO organizuos praktinius seminarus **nacionaliniams teisėjų mokytojams**, kuriuose bus išsamiai apžvelgiamas skyrius ir siūloma seminarų organizavimo nacionaliniu lygmeniu metodika.

- **Nacionalinių teisėjų mokytojų skyrimas ir praktinio seminaro rengimas.** EASO sieks, kad bent du rengėjų grupės nariai padėtų rengti ir vykdyti praktinį seminarą. EASO atrinks teisėjų mokytojus iš EASO tinklo teisėjų mokytojų rezervo, atsižvelgdamas į atrankos komiteto pasiūlymus.
- **Dalyvių atranka.** EASO siunčia kvietimą EASO tinklui, kad šis nustatytų tam tikrą skaičių galimų teisėjų mokytojų, turinčių specialių šios srities žinių, kurie norėtų ir galėtų organizuoti praktinius seminarus apie PTS nacionaliniu lygmeniu. Jei kandidatų skaičius viršys kvietime nurodytą skaičių, EASO atliks atranką, pirmenybę teikdamas plačiam geografiniam atstovavimui, taip pat atrinkdamas tuos teisėjų mokytojus kurie, tikėtina, padės lengviau įgyvendinti PTS nacionaliniu lygmeniu. Atsižvelgdamas į poreikius ir vadovaudamasis savo darbo programa bei metiniu darbo planu, patvirtintu EASO planavimo ir koordinavimo posėdžiuose, EASO gali apsvaistyti galimybę rengti papildomus teisėjų mokytojams skirtus praktinius seminarus.

- Kai bus parengtas naujos temos medžiagos rinkinys, EASO surengs **bandomąjį profesinio tobulėjimo seminarą** ta tema, kuriame bus informuojama apie atitinkamų **Teisėjų mokymo rekomendacinių pastabų** užbaigimą prieš išsiunčiant, kurios laikomos galutinėmis ir paskelbtomis.

Nacionaliniai praktiniai seminarai. Glaudžiai bendradarbiaudamas su EASO tinklu ir atitinkamomis nacionalinio lygmens teisėjų mokymo institucijomis, EASO skatins organizuoti praktinius seminarus nacionaliniu lygmeniu. Tai darydamas EASO taip pat rems teismų narių, prisidėjusių prie PTS kūrimo arba dalyvavusių EASO teisėjų mokytojams skirtuose praktiniuose seminaruose, dalyvavimą.

EASO praktiniai seminarai pažengusiesiems

EASO taip pat rengs kasmečius praktinius seminarus pažengusiesiems dėl tam tikrų BEPS aspektų, siekdamas skatinti praktinį teismų narių bendradarbiavimą ir teisminį dialogą. EASO, bendradarbiaudamas su EŽTT, ESTT ir teisėjų asociacijomis, toliau kas dvejus metus organizuos aukšto lygio renginius.

Atitinkamų sričių nustatymas. EASO praktiniuose seminaruose pažengusiesiems daugiausia dėmesio bus skiriama sritims, kurių aiškinimas nacionaliniu lygmeniu labai skiriasi, arba sritims, kuriose, EASO tinklo nuomone, jurisprudencinė raida yra svarbi. Rengdamas metinius planavimo ir koordinavimo posėdžius, EASO pakvies EASO tinklo, taip pat UNHCR ir konsultacinės grupės narius teikti pasiūlymus dėl galimų interesų sričių. Remdamasis šiais pasiūlymais, EASO pateiks pasiūlymą EASO tinklui, kuris galiausiai priims sprendimą dėl srities, kuriai bus skirtas kitas seminaras. Prireikus seminarų metu bus parengtas konkretus PTS skyrius.

Metodika. Rengdamas praktinius seminarus EASO prašys EASO tinklo paramos, kuri prisidės prie praktinių seminarų metodikos kūrimo (pvz., bylų aptarimo, mokomojo teismo proceso ir kt.) ir medžiagos rengimo. Pagal taikomą metodiką bus nustatytas didžiausias kiekvieno seminaro dalyvių skaičius.

Dalyvavimas EASO praktiniuose seminaruose pažengusiesiems. Remdamasis metodika ir konsultuodamasis su teisėjų asociacijomis, EASO nustatys didžiausią kiekvieno praktinio seminaro dalyvių skaičių. Seminare galės dalyvauti Europos ir nacionalinių teismų, EASO tinklo, ETMT, ES pagrindinių teisių agentūros ir UNHCR nariai.

Prieš organizuodamas kiekvieną praktinį seminarą EASO paskelbs atvirą kvietimą EASO tinklui ir pirmiau minėtoms organizacijoms, nurodydamas praktinio seminaro temą, metodiką, didžiausią dalyvių skaičių ir registracijos terminą. Sudarant dalyvių sąrašą bus užtikrintas tinkamas atstovavimas teismų nariams ir pirmenybė bus teikiama iš kiekvienos valstybės narės gautam pirmajam registracijos prašymui.

Stebėseną ir vertinimas

Plėtodamas savo veiklą EASO skatins atvirą ir skaidrų dialogą su EASO tinklu, atskirais teismų nariais, UNHCR, konsultacinės grupės nariais ir EASO veiklos dalyviais, kurie bus kviečiami pasidalyti su EASO bet kokia nuomone ar pasiūlymais, galinčiais pagerinti EASO veiklos kokybę.

Be to, EASO parengs vertinimo klausimynus, kurie bus išplatinti vykdant profesinio tobulėjimo veiklą. EASO tiesiogiai atsižvelgs į nedidelius pasiūlymus dėl patobulinimų ir informuos EASO tinklą apie bendrą jo veiklos vertinimą per metinį planavimo ir koordinavimo posėdį.

Kasmet EASO taip pat pateiks EASO tinklui savo veiklos apžvalgą, taip pat gautus atitinkamus pasiūlymus dėl tolesnių pokyčių, kurie bus aptariami metiniuose planavimo ir koordinavimo posėdžiuose.

Įgyvendinimo principai

- Vykdydamas profesinio tobulėjimo veiklą, EASO tinkamai atsižvelgs į EASO viešąją atskaitomybę ir viešosioms išlaidoms taikomus principus.
- EASO ir ES+ valstybių bendrosios kompetencijos ir specializuoti teismai bus bendrai atsakingi už profesinio tobulėjimo leidinių seriją. Abu partneriai turi stengtis susitarti dėl kiekvieno jos skyriaus turinio, siekiant užtikrinti galutinio produkto „*teisminį pripažinimą*“.
- Parengtas skyrius taps PTS dalimi, įskaitant autorių teises ir visas kitas gretutines teises. Todėl prireikus EASO jį atnaujins ir į šį procesą visapusiškai įtrauks ES+ valstybių teismus.
- Visi sprendimai, susiję su PTS įgyvendinimu ir ekspertų atranka, bus priimami visų partnerių susitarimu.

PTS bus rengiama, priimama ir įgyvendinama pagal profesinio tobulėjimo veiklos metodiką, kuria gali naudotis bendrosios kompetencijos ir specializuotų teismų nariai.

Didysis Valetos uostas, 2018 m. sausio 18 d.

D priedas. Atrinkta bibliografija

Didžiosios Britanijos tarptautinės ir lyginamosios teisės institutas, *Immigration Detention and the Rule of Law: Safeguarding Principles*, 2013.

Europos Taryba: Ministrų Komitetas, Recommendation Rec(2003) 5 of the Committee of Ministers to Member States on Measures of Detention of Asylum Seekers.

EASO, *An Introduction to the Common European Asylum System for courts and tribunals – Judicial analysis*, 2016.

EASO, *Asylum procedures and the principle of non-refoulement – Judicial analysis*, 2018.

EASO, *Practical Guide on age assessment*, 2018.

EASO ir Frontex, *Practical Guide: Access to the Asylum Procedure*, 2016.

Europos teisės institutas, *Detention of Asylum Seekers and Irregular Migrants and the Rule of Law: Checklists and European Standards*, 2017.

Europos Komisija, 2014 m. kovo 28 d. Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui dėl ES grąžinimo politikos, KOM(2014) 199 galutinis.

Europos Komisija, 2011 m. birželio 1 d išsamus pakeisto pasiūlymo paaiškinimas, pridedamas prie dokumento „Pakeistas pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tarptautinės apsaugos statuso suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (Nauja redakcija), KOM(2011) 319 galutinis.

Europos migracijos tinklas, *The use of detention and alternatives to detention in the context of immigration policies*, 2014.

Europos pabėgėlių ir tremtinių taryba, *An examination of the Reception Conditions Directive and its recast in light of Article 41 and 47 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union*, 2013 m. gruodžio mėn.

Europos Parlamentas, *Impact de la jurisprudence de la CEJ et de la CEDH en matière d’asile et d’immigration*, 2012.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *Alternatives to detention for asylum seekers and people in return procedures*, 2015.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra, *European legal and policy framework on immigration detention of children*, 2017.

Global Detention Project, galima rasti <https://www.globaldetentionproject.org/>

International Detention Coalition, Alternatives to Detention in Greece, n.d., <https://idcoalition.org/alternatives-to-detention-in-greece/>

„Odysseus“ tinklas, *Alternatives to Immigration and Asylum Detention in the EU: Time for Implementation – Time for implementation* („Odysseus“ tinklas, 2015).

Sampson R. ir Grant M., *Global Trends in Immigration Detention and Alternatives to Detention: Practical, Political and Symbolic Rationales*, *Journal on Migration and Human Security* (2013) 1(3).

UNHCR ir Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras (OHCHR), *Global Roundtable on Alternatives to Detention of Asylum-Seekers, Refugees, Migrants and Stateless Persons: Summary Conclusions*, (*Global Roundtable Summary Conclusions*), 2011 m. gegužės mėn.

UNHCR, *United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders (the Bangkok Rules)*, 2010 m. spalio mėn., 42 taisyklė.

UNHCR, *Article 31 of the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees*, 2017.

UNHCR, *Detention of Refugees and Asylum-Seekers*, 1986 m. spalio 13 d., Nr. 44.

UNHCR, *Global Roundtable on Alternatives to Detention of Asylum-Seekers, Refugees, Migrants and Stateless Persons: Summary Conclusions*, 2011 m. liepos mėn.

UNHCR, *Guidelines on the applicable criteria and standards relating to the detention of asylum-seekers and alternatives to detention*, 2012.

UNHCR, *Option Paper no 1: Options for governments on care arrangements and alternatives to detention for children and families*, 2015.

UNHCR, *Option Paper no 2: Options for governments on open reception and alternatives to detention*, 2015.

UNHCR, *UNHCR's position regarding the detention of refugee and migrant children in the migration context*, 2017.

KAIP SUSISIEKTI SU ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje yra šimtai *Europe Direct* informacijos centrų. Artimiausio centro adresą rasite svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

Telefonu arba el. paštu

Europe Direct tarnyba atsakys į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą. Su šia tarnyba galite susisiekti:

- nemokamu numeriu: 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai už šiuos skambučius gali imti mokestį),
- šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696 arba
- elektroniniu paštu svetainėje https://europa.eu/european-union/contact_lt

KAIP RASTI INFORMACIJOS APIE ES

Internetas

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis galima rasti svetainėje *Europa* (https://europa.eu/european-union/index_lt)

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti <https://op.europa.eu/lt/publications>. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į *Europe Direct* arba į vietos informacijos centrą (žr. https://europa.eu/european-union/contact_lt)

ES teisė ir susiję dokumentai

Norėdami susipažinti su ES teisine informacija, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, apsilankykite svetainėje *EUR-Lex* (<http://eur-lex.europa.eu>)

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (<http://data.europa.eu/euodp/lt>) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

Leidinių biuras